

การคุ้มครองพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนในคดีเลือกตั้ง



นางโชติกา วัชรินทร์รัตน์

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2566

Witness Protection for anonymous witness in election cases



Mrs. CHOTIKA WATCHARINRAT

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice
School of Law Sukhothai Thammathirat Open University

2023

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	การคุ้มครองพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนในคดีเลือกตั้ง
ชื่อและนามสกุล	นางโชติกา วัชรินทร์รัตน์
แขนงวิชา / วิชาเอก	กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ



(รองศาสตราจารย์ ดร.ชนศักดิ์ สายจำปา)
รักษาการแทนรองอธิการบดีฝ่ายยุทธศาสตร์ แผน
เทคโนโลยีดิจิทัล และทรัพยากรบุคคล
รักษาการแทนประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษา ค้นคว้าอิสระ การคุ้มครองพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนในคดีเลือกตั้ง

ผู้ศึกษา นางโชติกา วัชรินทร์รัตน์ รหัสนักศึกษา 2624001695

ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ ปีการศึกษา 2566

บทคัดย่อ

การศึกษา ค้นคว้าอิสระ เรื่อง การคุ้มครองพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนในคดีเลือกตั้ง มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายลักษณะพยาน ความสำคัญของการคุ้มครองพยาน มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน (2) ศึกษาและเปรียบเทียบมาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่พยานในระบบการพิจารณาคดีของประเทศไทยและต่างประเทศ (3) ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่พยานในคดีเลือกตั้ง (4) เพื่อเสนอแนะแนวทางและการแก้ไข กฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่พยานมาใช้กับระบบการพิจารณาคดี เลือกตั้งพร้อมทั้งจำกัดการใช้มาตรการดังกล่าว

การศึกษา ค้นคว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีวิจัยเอกสารจากประมวลกฎหมาย บทความ วารสาร เอกสารข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทั้งกฎหมายของประเทศไทย และกฎหมายของต่างประเทศ โดยนำข้อมูล ทั้งหมดมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบ เพื่อหาข้อสรุป และข้อเสนอแนะ ในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย

ผลการศึกษาพบว่า (1) การคุ้มครองพยานในคดีเลือกตั้งมีขึ้นเพื่อสนับสนุนกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ภายใต้ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรม โดยหนึ่งในมาตรการคุ้มครองพยาน คือ มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน (2) ระบบการพิจารณาคดีของประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายกำหนดอนุญาตให้นำมาตรการดังกล่าวมาใช้ในชั้นพิจารณาคดี แตกต่างจากสาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและราชอาณาจักรนิวซีแลนด์ ที่มีกฎหมายบัญญัติให้ใช้มาตรการดังกล่าวในชั้นพิจารณาคดีของศาลภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด (3) มีกระบวนการ คุ้มครองพยานโดยใช้มาตรการดังกล่าวในชั้นสืบสวนและไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่ยังไม่มีความหมาย กำหนดอนุญาตให้นำมาตรการดังกล่าวมาใช้ในระบบวิธีพิจารณาคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง (4) จึง เสนอแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ระเบียบของ ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับ เลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 ให้สามารถใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่ อยู่ของพยานในชั้นพิจารณาคดีของศาลภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด โดยยังคงคำนึงถึงสิทธิในการได้รับการพิจารณา คดีของจำเลยอย่างเป็นธรรม

คำสำคัญ การคุ้มครองพยาน , คดีเลือกตั้ง

Independent Study title: “Witness Protection for anonymous witness in election cases”

Author: “Mrs. CHOTIKA WATCHARINRAT”; ID: “2624001695”;

Degree: Master of Laws

Independent Study Advisor: Asst. Prof. Dr.Wanwipa Muangtham; Academic year: 2023

Abstract

Independent study aims to (1) Study concepts and theories regarding witness law, emphasizing the importance of witness protection, concealment measures, and the non-disclosure of names, surnames, and addresses of witnesses. (2) Study and compare concealment measures regarding the non-disclosure of names, surnames, and addresses of witnesses in the judicial systems of Thailand, the French Republic, the Federal Republic of Germany, and the Kingdom of New Zealand. (3) Study and analyze problems regarding the use of concealment measures, particularly in election cases, while ensuring the non-disclosure of names, surnames, and addresses of witnesses. (4) To suggest guidelines and amendments to relevant laws to implement concealment measures, specifically prohibiting the disclosure of names, surnames, and addresses of witnesses in cases related to election violations and limiting the use of such measures.

This independent study is qualitative research method, involving the examination of legal codes, articles, journals, and electronic media documents. Both the laws of Thailand and foreign laws are analyzed and compared to draw conclusions and make suggestions for amending and improving the law.

The study's findings are as follows: (1) Witness protection in election law is intended to support the criminal justice system under the crime control model. One protective measure is concealment, which prevents the disclosure of a witness's name, surname, and address. (2) Unlike the French Republic, the Federal Republic of Germany, and the Kingdom of New Zealand, Thailand's judicial system lacks a law allowing for the use of concealment measures in court cases. However, laws in these foreign countries permit such measures under specified conditions. (3) While there is a process for witness protection using concealment measures in the investigation and inquiry of the Election Commission, there is still no law permitting their use in Thailand's judicial system regarding election law. (4) There shall be, therefore, amended the rules of the general meeting of the Supreme Court regarding the consideration and decision of cases concerning the right to run for election and the revocation of the right to run for election or the right to vote in the election of members of the House of Representatives, B.E. 2561. Regulations of the General Assembly of the Supreme Court regarding the consideration and decision of cases regarding the right to run for election and the revocation of the right to run for election or the right to vote in elections for local council members or local administrators, B.E. 2562. and the Constitutional Act on the Election Commission, B.E. 2560, allowing for the use of concealment measures names, surnames, and addresses of witnesses in court proceedings under conditions specified by law. While still considering the defendant's right to a fair trial.

Keywords : witness protection, election cases

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะผู้ศึกษาได้รับความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ที่กรุณาสละเวลาให้คำแนะนำ ปรึกษา ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ และให้ความอนุเคราะห์ผู้ศึกษาในด้านการศึกษาค้นคว้าด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดียิ่ง ผู้ศึกษาตระหนักถึงความตั้งใจจริง และความทุ่มเทของอาจารย์ และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ในการนี้ผู้เขียนขอกราบขอบคุณคณาจารย์สาขาวิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ตลอดหลักสูตรของการศึกษาจนสามารถจัดทำการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้ได้ จนประสบผลสำเร็จ รวมทั้งครอบครัวและเพื่อนร่วมงานที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดนครราชสีมา ผู้เป็นแรงผลักดันในการฟันฝ่าปัญหาอุปสรรคและคอยช่วยเหลือสนับสนุน ให้กำลังใจและความหวังของผู้เขียนเป็นอย่างดีเรื่อยมา

ผู้ศึกษาหวังว่า การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อทุกท่านที่ได้เข้ามาศึกษา และมีส่วนผลักดันเพื่อให้มีการแก้ไขกฎหมายเพื่อแก้ปัญหาการคุ้มครองพยานในคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง หากมีข้อบกพร่องผิดพลาดประการใด ผู้ศึกษาขอน้อมรับไว้เพียงผู้เดียว และยินดีรับฟัง คำแนะนำจากทุกท่าน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนา การศึกษาค้นคว้ากฎหมายต่อไป



นางโชติกา วัชรินทร์รัตน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. สมมุติฐานการวิจัย	20
3. วัตถุประสงค์ของการศึกษา	21
4. ขอบเขตการวิจัย.....	21
5. กรอบแนวคิดการวิจัย.....	22
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	22
7. ระเบียบวิธีการวิจัย.....	23
บทที่ 2 ความหมาย ทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายลักษณะพยาน และการคุ้มครองพยานในคดีเลือกตั้ง	24
1. ความหมายของพยานหลักฐาน.....	24
2. หลักการพื้นฐานของกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน	25
2.1 หลักการค้นหาความจริง.....	25
2.2 หลักวาจาและหลักพยานโดยตรง	26
2.3 หลักความเป็นอิสระในการชี้แจงหน้าพยานหลักฐาน.....	27

2.4	หลักยกประโยชน์แห่งข้อสงสัยให้จำเลย	16
3.	ทฤษฎีรูปแบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายลักษณะ พยานหลักฐาน	17
4.	ประเภทของพยานหลักฐาน	29
5.	แนวคิดการคุ้มครองพยานในคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง	30
5.1	ความสำคัญของพยาน	30
5.2	หลักการหรือแนวคิดพื้นฐานในการคุ้มครองพยาน	31
5.3	สิทธิและหน้าที่ของพยาน	35
6.	การคุ้มครองพยานในคดีเลือกตั้ง โดยใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่	39
6.1	พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม	39
6.2	ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563	41
7.	ระบบการพิจารณาคดี และการคดีเกี่ยวกับความผิดกฎหมายเลือกตั้ง	44
7.1	ระบบการพิจารณาคดี	44
7.2	การดำเนินคดีเกี่ยวกับความผิดตามกฎหมายเลือกตั้ง	50
7.3	การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน	55
8.	สิทธิของจำเลยในการได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย	44
8.1	การรับรองสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยในระดับระหว่าง ประเทศ	44
8.2	การบัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิในการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยตาม กฎหมายภายใน	50

บทที่ 3 การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนของต่างประเทศ...Error! Bookmark not defined.62

1. อนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน	63
1.1 คำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปเกี่ยวกับการรับฟังคำเบิกความ ของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน.....	Error! Bookmark not defined.
1.2 ผลของคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป.....	66
2. สาธารณรัฐฝรั่งเศส.....	68
2.1 การปกปิดชื่อตัว ชื่อสกุล.....	58
2.2 การไม่ประสงค์จะเปิดเผยที่อยู่.....	73
2.3 การใช้เทคโนโลยีในการสอบปากคำพยานบุคคล.....	74
2.4 การชั่งน้ำหนักคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน	75
3. สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.....	75
4. ราชาอาณาจักรนิวซีแลนด์.....	81

บทที่ 4 การคุ้มครองพยานในคดีเกี่ยวกับความผิดกฎหมายเลือกตั้งโดยใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่.....90

1. ปัญหาการใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิธีพิจารณาคดีเกี่ยวกับความผิดกฎหมายเลือกตั้ง	92
1.1 สิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดี.....	92
1.2 ข้อจำกัดในการรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน ตามกฎหมายไทย	Error! Bookmark not defined.
1.3 ข้อจำกัดในการรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนตามระบบวิธี พิจารณาคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง.....	98

4.2 วิเคราะห์การนำมาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่ของพยานมา ปรับใช้ในวิธีพิจารณาคดีเกี่ยวกับความผิดกฎหมายเลือกตั้ง	99
2.1 การคำนึงถึงประโยชน์ของรัฐและการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม	100
2.2 ระบบการพิจารณาคดีที่ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริง	101
2.3 การคำนึงถึงสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดี	103
4.3 วิเคราะห์ความเหมาะสมสำหรับการคุ้มครองพยานโดยใช้มาตรการปกปิดมิให้ เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่กับความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามประเภท ฐานความผิด	106
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	99
1. บทสรุป	110
2. ข้อเสนอแนะ	114
บรรณานุกรม	111
ภาคผนวก	127
ก (ร่าง)ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน (ฉบับที่ ...) พ.ศ.	128
1. (ร่าง)ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับ สิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการ เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่...) พ.ศ.	131
1. (ร่าง)ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับ สิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการ เลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (ฉบับที่...) พ.ศ.	135
1. (ร่าง) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.	139
ประวัติผู้วิจัย	131

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1.1 เปรียบเทียบการใช้มาตรการกักปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่ของพยานในชั้น
พิจารณาคดีของศาลในสาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และ
ราชอาณาจักรนิวซีแลนด์..... 105



บทที่ 1

บทนำ



1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ประเทศไทยมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรก เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476 โดยตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งนั้น กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รับผิดชอบจัดการเลือกตั้งมาโดยตลอด และต่อมามีแนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบการเลือกตั้งขึ้น อันเป็นผลมาจากการพัฒนาทางการศึกษาและเศรษฐกิจรวมทั้งกระแสต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียง ตลอดจนการใช้อิทธิพลเบี่ยงเบนผลการเลือกตั้ง ซึ่งเมื่อได้รับการตอบสนองจากสังคมไทย จึงได้มีองค์กรตรวจสอบการดำเนินการเลือกตั้งเกิดขึ้นเป็นครั้งแรก โดยรัฐบาลได้มีการแต่งตั้ง "คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง" มีหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2529 ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและสุจริต โดยมีศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยจัดตั้ง "คณะกรรมการสังเกตการณ์การเลือกตั้ง" เพื่อสังเกตการณ์ความเรียบร้อยของการเลือกตั้ง จากนั้นจึงได้ปรากฏองค์กรตรวจสอบการเลือกตั้งในการเลือกตั้งต่อมาอีกหลายครั้ง อันเป็นที่มาของการจัดตั้ง "องค์กรกลาง" ซึ่งเป็นองค์กรกึ่งรัฐบาลและเอกชนทำหน้าที่สอดส่องดูแลการเลือกตั้ง¹ จนในที่สุดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ในหมวด 6 ส่วนที่ 4 ได้บัญญัติให้มีคณะกรรมการเลือกตั้งตามกรอบแนวคิดและหลักการที่ประมวลจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเลือกตั้งช่วงก่อนปี พ.ศ. 2540 โดยมีสถานะเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ มีหน้าที่หลักในการควบคุมและจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นรวมทั้งการออกเสียงประชามติ โดยคณะกรรมการเลือกตั้งชุดแรกได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540 ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2541 ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2541 จึงได้มีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งขึ้นเป็นครั้งแรก โดยให้ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานธุรการ

¹ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดอ่างทอง. ความเป็นมา. 14 พฤษภาคม 2565 สืบค้นจาก https://www.ect.go.th/angthong/ewt_news.php?nid=1

ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้รับผิดชอบงานสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและดูแลบังคับบัญชาพนักงานในสังกัด รวมทั้งได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งด้วย²

จะเห็นว่า ตั้งแต่มีการเลือกตั้งครั้งแรก เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476 กระบวนการเลือกตั้งมีปัญหาโดยตลอด จนเป็นเหตุให้มีแนวคิดและตั้งองค์กรตรวจสอบการเลือกตั้งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ เนื่องจากการเลือกตั้ง คือ กระบวนการทางการเมืองที่ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ โดยประชาชนจะเลือกผู้แทนหรือพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์ นโยบาย ที่สอดคล้องกับความต้องการของตนเพื่อให้ผู้แทนหรือพรรคการเมืองดังกล่าวนำอุดมการณ์และนโยบายเข้าไปบริหารประเทศแทนตน ดังนั้น การเลือกตั้งจึงมีความสำคัญ เพราะเป็นกระบวนการในการคัดสรรบุคคลหรือกลุ่มคนเข้าไปทำหน้าที่ในการบริหารประเทศในทุกด้าน รวมถึงงบประมาณและผลประโยชน์ต่างๆ ซึ่งหากได้คนดี มีความซื่อสัตย์และสุจริตไปปกครองหรือบริหารประเทศ ย่อมจะทำให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรือง แต่หากได้คนที่ไม่ดีไปปกครอง ย่อมจะทำให้ประเทศชาติเสียหาย และเมื่อการเลือกตั้งเป็นกระบวนการซึ่งเป็นทางผ่านไปสู่ผลประโยชน์มหาศาล จึงเป็นเหตุให้การเลือกตั้งแต่ละครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งระดับใดจะมีการแข่งขันสูง ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะพยายามทำทุกวิถีทางเพื่อที่จะได้เป็นผู้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ซึ่งการพยายามดังกล่าวอาจก่อให้เกิดการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง³ ที่เรียกว่า การกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ทั้งนี้ การกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งมีหลายประเภท แบ่งแยกตามฐานความผิด โดยแต่ละฐานความผิดมีองค์ประกอบการกระทำ ความผิดและโทษที่แตกต่างกัน ซึ่งการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งบางประเภทถือเป็นการทุจริตเลือกตั้งตามกฎหมายเลือกตั้งด้วย การกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งมีหลากหลายรูปแบบและวิธีการ แทรกซึมในทุกกระบวนการการเลือกตั้ง เริ่มตั้งแต่ก่อนมีการเลือกตั้ง ขณะมีการเลือกตั้ง และหลังมีการเลือกตั้ง กล่าวคือ สามารถมีการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งได้ตั้งแต่ขั้นตอนการสมัคร การหาเสียงเลือกตั้ง การลงคะแนนเสียง และการนับคะแนนเสียง ซึ่งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งมีการพัฒนารูปแบบและวิธีการของการกระทำผิดอยู่ตลอดเวลา

เมื่อมีการเลือกตั้งย่อมต้องมีองค์การควบคุม ดูแลเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ซึ่งประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยศักราช พ.ศ. 2560 มาตรา 224 กำหนดให้คณะกรรมการ

² สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดกาญจนบุรี. ประวัติความเป็นมา. 14 พฤษภาคม 2565 จาก https://www.ect.go.th/kanchanaburi/main.php?filename=Sihtory_1

³ วรพล จรัสกิตติกร. การใช้มาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานในความผิดเกี่ยวกับคดีเลือกตั้ง. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ, 2558. หน้า 1.

การเลือกตั้งเป็นองค์กระอิสรระตามรัฐธรรมนูญ มีหน้าที่ควบคุมดูแล ดำเนินการจัดและจัดให้มีการเลือกตั้งทั้งการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น และการออกเสียงประชามติ ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และเพื่อการนี้ ให้มีอำนาจสืบสวนหรือไต่สวนได้ตามที่จำเป็นหรือที่เห็นสมควร⁴ ดังนั้น คณะกรรมการการเลือกตั้ง จึงเป็นหน่วยงานหรือองค์กรที่มีอำนาจสืบสวนหรือไต่สวนและดำเนินคดีในความผิดเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง โดยมีอำนาจในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานในความผิดเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งนี้ การแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเป็นกระบวนการเริ่มแรกของการดำเนินการเพื่อนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษ จึงอาจกล่าวได้ว่าการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินคดีทุกประเภท และหากการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานสามารถดำเนินการได้อย่างมี

⁴ มาตรา 224 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 บัญญัติไว้ว่า “ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

- (1) จัดหรือดำเนินการให้มีการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น และการออกเสียงประชามติ
- (2) ควบคุมดูแลการเลือกตั้งและการเลือกตั้งตาม (1) ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมและควบคุมดูแลการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย เพื่อการนี้ ให้มีอำนาจสืบสวนหรือไต่สวนได้ตามที่จำเป็นหรือที่เห็นสมควร
- (3) เมื่อผลการสืบสวนหรือไต่สวนตาม (2) หรือเมื่อพบเห็นการกระทำที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าการเลือกตั้งหรือการเลือกตั้งตาม (1) มิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือการออกเสียงประชามติเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ให้มีอำนาจสั่งระงับ ยับยั้ง แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกการเลือกตั้งหรือการเลือก หรือการออกเสียงประชามติ และสั่งให้ดำเนินการเลือกตั้ง เลือก หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งบางหน่วย หรือทุกหน่วย
- (4) สั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งตาม (1) ไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้นั้นกระทำการหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ที่มีลักษณะเป็นการทุจริต หรือทำให้การเลือกตั้งหรือการเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม
- (5) ดูแลการดำเนินงานของพรรคการเมืองให้เป็นไปตามกฎหมาย
- (6) หน้าที่และอำนาจอื่นตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

ในการสืบสวนหรือไต่สวนตาม (2) คณะกรรมการการเลือกตั้งจะมอบหมายให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนดำเนินการ หรือมอบหมายให้คณะบุคคลดำเนินการภายใต้การกำกับของกรรมการการเลือกตั้งตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดก็ได้

การใช้อำนาจตาม (3) ให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนซึ่งพบเห็นการกระทำความผิดมีอำนาจกระทำได้สำหรับหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งที่พบเห็นการกระทำความผิด ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด”

ประสิทธิภาพ ย่อมทำให้ศาลเชื่อได้ว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดจริงและพิพากษาลงโทษการกระทำผิดดังกล่าวได้ ซึ่งหมายรวมถึงคดีเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งด้วย

คดีเลือกตั้ง หมายถึง คดีกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 กล่าวคือ คดีกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง กฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น และให้หมายความรวมถึงกฎหมายว่าด้วยการออกเสียงประชามติด้วย ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจยื่นต่อคำร้องต่อศาลฎีกา กรณีเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา หรือยื่นต่อศาลอุทธรณ์ กรณีเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น โดยกล่าวหาว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น กระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เพื่อวินิจฉัยมีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ตลอดจนมีคำสั่งให้เสนอสำนวนให้อัยการที่มีเขตอำนาจพิจารณาส่งฟ้องเป็นคดีอาญาต่อศาลตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง⁵

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากสถิติการดำเนินคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งในชั้นศาลแล้วปรากฏว่า ก่อนมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยศักราช พ.ศ. 2560 คดีเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งที่ขึ้นสู่ศาลตามมติของคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีคดีจำนวนไม่มากที่ศาลเชื่อยานหลักฐานจากการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสืบสวนและไต่สวนจนทำให้ศาลมีคำพิพากษาลงโทษผู้ต้องหา ซึ่งกรณีดังกล่าวอาจเป็นเพราะสาเหตุหลายประการ อาทิ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 ไม่ได้กำหนดให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นเจ้าของพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาที่จะสามารถดำเนินการในฐานะเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงอาจเป็นเหตุให้การแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสืบสวนและไต่สวนไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ แต่ในปัจจุบันพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 41 วางหลัก ให้บุคคลที่สืบสวนและไต่สวนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

⁵ ประวิช รัตนเพียร. สิทธิในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับคดีเลือกตั้ง. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (ม.ป.ท.) หน้า 8.

เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา⁶ และตามมาตรา 42 วางหลักให้พนักงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและให้มีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย⁷ เป็นเหตุให้ปัจจุบันการสืบสวนหรือไต่สวนคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง บุคคลซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งให้สืบสวนหรือไต่สวน จึงเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอันจะมีอำนาจเช่นเดียวกันกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ มีอำนาจมาตรการธรรมดาหรือมาตรการบังคับโดยทั่วไปในการดำเนินคดีอาญา เช่น การดำเนินการออกหมายเรียก จับ ควบคุม ค้น เป็นต้น

แม้จะมีบทบัญญัติของกฎหมายให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้ง และพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับแต่งตั้งจากคณะกรรมการการเลือกตั้งเพิ่มมากขึ้น แต่การพิจารณาคดีของศาล จำต้องอาศัยข้อเท็จจริงที่ได้จากพยานหลักฐาน ดังนั้น แม้กฎหมายให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้ง และพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับแต่งตั้งจากคณะกรรมการการเลือกตั้งเพิ่มมากขึ้น แต่หากไม่ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน ที่มีน้ำหนักมากพอที่จะทำให้ศาลได้รับรู้ข้อเท็จจริงในคดีว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดหรือไม่ พื้นเพของเรื่องนั้นๆ เป็นเช่นไร อำนาจที่เพิ่มขึ้นนั้นก็คงไม่มีความหมาย ซึ่งคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งเป็นเรื่องการพิสูจน์การกระทำความผิดเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยมีผลกระทบต่อชีวิต ร่างกาย และสิทธิเสรีภาพของบุคคล รวมถึงสิทธิการเลือกตั้งหรือการลงสมัครรับเลือกตั้ง

พยานหลักฐานในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งมีหลายประเภท หนึ่งในพยานหลักฐานที่สำคัญที่สุดประเภทหนึ่งก็คือ พยานบุคคล ทั้งนี้ พยานบุคคลเป็นพยานประเภทที่มีน้ำหนักน่าเชื่อถือ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นพยานที่ถูกทำลายหรือบิดเบือนได้

⁶ มาตรา 41 วรรคท้าย พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 บัญญัติไว้ว่า “ในการสืบสวนหรือไต่สวนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้บุคคลซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งให้สืบสวนหรือไต่สวนตามวรรคหนึ่งเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา”

⁷ มาตรา 42 วรรคสี่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 บัญญัติไว้ว่า “ให้เจ้าพนักงานตามวรรคหนึ่ง เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้มีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”

ง่ายที่สุดเช่นเดียวกัน ซึ่งสาเหตุที่พยานบุคคลจำเป็นต้องมาเบิกความเป็นพยานต่อศาลนั้นก็เนื่องมาจากความจำเป็นที่จะต้องมีการพยานบุคคลเข้ามาให้การในคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่พยานวัตถุและพยานเอกสารไม่สามารถชี้ขาดความจริงตามเนื้อหาได้ชัดเจนเท่ากับพยานบุคคล แต่เนื่องจากพยานบุคคลเป็นพยานที่มีชีวิตจิตใจ สามารถถูกข่มขู่คุกคามได้ ทำให้คดีอาจมีปัญหาไม่สามารถนำพยานบุคคลมาเบิกความในชั้นสอบสวน หรือชั้นศาลได้ และเมื่อไม่มีพยานหลักฐานยืนยันการกระทำความผิดของผู้ถูกกล่าวหา การอำนวยความสะดวกยุติธรรมก็ไม่สามารถบังเกิดได้ เพราะฉะนั้นแล้ว กฎหมายลักษณะพยานหลักฐานที่ดี จึงต้องสามารถนำไปสู่การพิสูจน์ความจริงให้ปรากฏได้

ปัญหาประการสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การให้สมดุลระหว่างการควบคุมอาชญากรรมและการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยอันเป็นกระบวนการนิติธรรม กล่าวคือ ในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง การเบิกความของพยานบุคคลย่อมทำให้ศาลได้ข้อเท็จจริงซึ่งหากพยานบุคคลสามารถยืนยันได้อย่างหนักแน่นว่า ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยได้กระทำความผิด ศาลก็ย่อมตัดสินลงโทษได้อย่างถูกต้อง แต่หากการทำหน้าที่พยานบุคคลเกิดอุปสรรค ทำให้ไม่สามารถมาเบิกความต่อหน้าศาลได้ อันเนื่องมาจากการแทรกแซงของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย โดยมีการใช้อำนาจอิทธิพลข่มขู่ มุ่งหมายเอาชีวิตของพยาน หรือบุคคลในครอบครัว หรือบุคคลใกล้ชิดข่มขู่ทำให้พยานเกรงกลัวผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย และไม่ยินดีไปเบิกความ หรือแม้กระทั่งพยานได้เบิกความต่อหน้าศาลแล้ว หากข้อมูลส่วนบุคคลของพยาน เช่น ชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ของพยาน บุคคลในครอบครัวหรือบุคคลใกล้ชิด ยังคงปรากฏอยู่ในสำนวนของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือในสำนวนศาล ซึ่งหากวันใดวันหนึ่งผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยสืบค้นจนรู้ว่า พยานที่เบิกความทำให้ตนต้องโทษ คือบุคคลใด พยาน บุคคลในครอบครัวและบุคคลใกล้ชิดก็อาจสุ่มเสี่ยงที่จะได้รับอันตรายได้ ฉะนั้นแล้ว การที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของพยาน ทั้งปรากฏในรูปของบัญชีพยาน คำให้การในชั้นสอบสวน หรือชั้นศาล รวมทั้งบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งบังคับให้พยานต้องเบิกความโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยก็ดี การให้จำเลยมีสิทธิซักถามพยานด้วยคำถามซึ่งจะเป็นการเปิดเผยข้อมูลของพยานก็ดี แม้หลักการสำคัญดังกล่าว จะทำให้จำเลยสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ แต่ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเป็นนักการเมือง ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพล หรือเป็นสมาชิกองค์กรอาชญากรรมเกี่ยวกับการทุจริตการเลือกตั้ง หากพยานมาเบิกความทำให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยได้รับผลร้ายเสียแล้ว โอกาสที่พยาน บุคคลในครอบครัวหรือบุคคลใกล้ชิดจะถูกทำร้ายและทำให้เกิดอันตรายจึงมีอยู่มาก ดังนั้น ปัญหาการรักษาสมดุลในการคุ้มครองสิทธิของพยาน ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย และประโยชน์สาธารณะในการควบคุมอาชญากรรมโดยการแสวงหาพยานบุคคลที่มีประสิทธิภาพ จึงอยู่ที่ว่า

ทำอย่างไรจึงจะสามารถพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย โดยการนำพยานบุคคลมาเบิกความยืนยันข้อเท็จจริงในชั้นศาล ซึ่งพยานจะต้องได้รับมาตรการคุ้มครองพยานที่เพียงพอที่จะรักษาความปลอดภัยและสวัสดิภาพของพยาน เพื่อพยานจะสามารถเบิกความต่อศาลด้วยความสัตย์จริงทุกประการ โดยปราศจากการข่มขู่คุกคาม หรือการฉ้อฉลในทุกรูปแบบ และในขณะเดียวกัน ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิเพื่อให้ได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมด้วย

ทั้งนี้ เมื่อคดีความผิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษ กล่าวคือ เป็นการกระทำความผิดของผู้มีอิทธิพล กระทำความผิดในรูปแบบของเครือข่ายหรือองค์กรที่มีการดำเนินการหลากหลายรูปแบบและวิธีการ ซึ่งมีความยุ่งยากและซับซ้อนแตกต่างจากคดีอาญา เนื่องจากเป็นการกระทำความผิดของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีอิทธิพลในพื้นที่ซึ่งมีความใกล้ชิดกับประชาชน จึงทำให้ประชาชนซึ่งเป็นประจักษ์พยาน หรือพยานแวดล้อมเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกิดความเกรงกลัว ไม่กล้าที่จะเป็นพยาน และมองว่าไม่ใช่เรื่องที่ตนควรไปยุ่งเกี่ยว เพราะเกรงจะเป็นศัตรูกับผู้ที่มีอิทธิพลในพื้นที่ โดยส่วนใหญ่พยานในคดีความผิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งจะมีเพียงผู้ให้และผู้รับเท่านั้น น้อยนักที่จะพบว่ามีบุคคลอื่นร่วมรู้เห็นเกี่ยวกับการกระทำความผิด เว้นแต่ เป็นผู้ร่วมในการกระทำความผิดนั้นด้วย อีกทั้งร่องรอยในที่เกิดเหตุก็ไม่ปรากฏแน่ชัดเหมือนดังเช่นคดีอาญาที่จะสามารถตรวจสอบร่องรอยในสถานที่เกิดเหตุ หรือร่องรอยที่ปรากฏบนร่างกายของผู้เสียหายได้ ดังนั้น ผู้ให้และผู้รับ หรือผู้ร่วมในการกระทำความผิดนั้นจึงเป็นพยานบุคคลและเป็นพยานสำคัญในคดีความผิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง โดยปรากฏว่า กรณีเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานบุคคล ยังคงมีปัญหาในการสร้างสมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิของพยาน การคุ้มครองสิทธิของจำเลยอันเป็นกระบวนการนิติธรรม และประโยชน์สาธารณะในการควบคุมอาชญากรรม ทั้งนี้ หากพยานไม่ได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยอย่างเพียงพอ ย่อมไม่เอื้ออำนวยที่จะเข้าเป็นพยานตั้งแต่ในชั้นคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือหากเข้าเป็นพยานก็อาจเป็นเหตุทำให้พยานบุคคลไม่มาปรากฏตัวที่ศาล หรือแม้มาปรากฏตัวที่ศาลก็เบิกความผิดจากความจริง กลับคำให้การ ทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ได้รับการลงโทษ หรือศาลมีคำพิพากษายกฟ้องในที่สุด กรณีจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาและหาแนวทางการคุ้มครองพยานในกระบวนการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ที่จะเป็นการคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยของพยานบุคคล เพื่อให้พยานบุคคลมาให้การต่อศาลด้วยความสัตย์จริงอันจะทำให้การอำนวยความยุติธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด โดยมาตรการสำคัญประการหนึ่ง คือ มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของบุคคล ซึ่งในคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งมาตรการดังกล่าว นั้นปรากฏในระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็น

มาตรการที่สอดคล้องกับวิธีการคุ้มครองและช่วยเหลือพยานตามมาตรการทั่วไปที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ด้วย

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันประเทศไทยมีวิธีพิจารณาความผิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนแรก คือการดำเนินคดีในส่วนของการพิจารณาและวินิจฉัยเกี่ยวกับการขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ และเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งซึ่งต้องเสนอต่อศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ โดยมาตรา 226 วรรคเจ็ด ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กำหนดให้การพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกา หรือศาลอุทธรณ์ ในกรณีสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ การเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นแล้วแต่กรณี ให้เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ซึ่งต้องใช้ระบบไต่สวนและให้ดำเนินการโดยรวดเร็ว แต่หากวิธีพิจารณาใดซึ่งระเบียบมิได้กำหนดไว้โดยเฉพาะให้นำบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้ โดยระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาดังกล่าว กำหนดให้สำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักในการพิจารณาของศาลในการแสวงหาความจริง แต่มิได้ผูกพันศาลว่าต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นเช่นนั้น ศาลมีอำนาจในการแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติม ซึ่งในชั้นพิจารณาจะมีการเปิดเผยพยานหลักฐานเพื่อให้คู่ความได้ตรวจสอบและคู่ความต้องระบุพยานหลักฐานที่ประสงค์จะนำสืบ รวมถึงแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานและความเกี่ยวข้องของพยานนั้นกับประเด็นแห่งคดี โดยที่คู่ความสามารถคัดค้านพยานหลักฐานต่าง ๆ ในสำนวนได้ อีกทั้ง ในการไต่สวนพยานบุคคล พยานต้องเบิกความด้วยตนเอง และในส่วนที่สอง คือส่วนของคดีอาญาเมื่อเสนอสำนวนให้พนักงานอัยการส่งฟ้องเป็นคดีอาญาต่อศาลจะเป็นการดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งใช้ระบบกล่าวหา ดังนั้น วิธีพิจารณาความผิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งทั้ง 2 ส่วน ในชั้นพิจารณาจะมีการเปิดเผยพยานหลักฐานเพื่อให้คู่ความได้ตรวจสอบอย่างเช่นคดีทั่วไป

จากขั้นตอนการดำเนินคดีดังกล่าว ทำให้ต้องมีการเปิดเผยพยานหลักฐาน เพื่อความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน และเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยให้ได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม จึงเกิดปัญหาว่าเมื่อคดีขึ้นสู่ชั้นพิจารณาของศาล มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของบุคคลดังกล่าวที่ใช้คุ้มครองพยานในชั้นสืบสวนหรือ

ไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งจะสามารถใช้ได้หรือไม่ อย่างไร ดังนั้น จึงสมควรศึกษาถึงการคุ้มครองพยานคดีเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง โดยใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ ถึงปัญหาการใช้มาตรการดังกล่าวในชั้นพิจารณาคดีของศาล เฉพาะกรณีสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนมาจากคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งมีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการสืบสวนหรือไต่สวนการกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และผลกระทบของการใช้มาตรการดังกล่าวต่อวิธีพิจารณาคดีเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ว่าสามารถมีการคุ้มครองด้วยมาตรการดังกล่าวได้หรือไม่ และควรมีแนวทางดำเนินการที่เหมาะสมอย่างไร โดยศึกษากฎหมายต่างประเทศเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพิจารณาต่อไป

2. สมมติฐานการวิจัย

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 กำหนดให้การคุ้มครองพยานสามารถใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ได้ในชั้นสืบสวนและไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่เมื่อคดีขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาล ปรากฏว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณามีลักษณะในการเปิดเผยพยานหลักฐาน คู่ความสามารถตรวจสอบคัดสำเนาพยานหลักฐาน ประกอบกับเมื่อพิจารณาสีทธิของจำเลยในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม จึงทำให้ยังคงเกิดปัญหาในการนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ แต่เมื่อวิธีพิจารณาคดีความผิดเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริง ซึ่งการคุ้มครองพยานโดยการปกปิดข้อมูลนี้อาจระบุด่วนจะทำให้พยานได้รับความปลอดภัย และช่วยสร้างความมั่นใจในการเข้ามีส่วนร่วมในการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายเลือกตั้งมากยิ่งขึ้น อันเป็นการดำเนินการเพื่อรักษาประโยชน์ของรัฐ ด้วยเหตุผลดังกล่าว วิธีพิจารณาคดีความผิดเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งในชั้นพิจารณาของศาล จึงสามารถใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานได้ แต่ทั้งนี้ ต้องมีการวางแนวทางที่ชัดเจนและเหมาะสมสำหรับการใช้มาตรการดังกล่าวต่อไปโดยคำนึงถึงสิทธิของจำเลยด้วย

3. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

3.1 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายลักษณะพยาน ความสำคัญของการคุ้มครองพยาน มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน ตลอดจนการคำนึงถึงสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีในคดีเลือกตั้ง

3.2 เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบมาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานในระบบการพิจารณาคดีของประเทศไทยและต่างประเทศ

3.3 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่พยานในคดีเลือกตั้งของประเทศไทย

3.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางและการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่พยานมาใช้กับระบบการพิจารณาคดีเลือกตั้งของประเทศไทย พร้อมทั้งจำกัดการใช้มาตรการดังกล่าว

4. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์มุ่งศึกษาการใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ในการคุ้มครองพยานคดีเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง โดยจะศึกษาถึงปัญหาการใช้มาตรการดังกล่าวในชั้นพิจารณาของศาล กรณีสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนมาจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง ภายใต้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 และระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 อันมีผลกระทบต่อวิธีพิจารณาคดีความผิดเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 ประกอบกับพิจารณาว่าสามารถใช้มาตรการดังกล่าวกับวิธีพิจารณาคดีความผิดเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งได้หรือไม่ โดยจะศึกษาถึงแนวความคิดในการคุ้มครองพยาน ระบบการพิจารณาคดีความผิดเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง และสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม

ตลอดจนศึกษาถึงการใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ ตามอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน และกฎหมายของต่างประเทศ จำนวน 3 ประเทศ คือ สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และราชอาณาจักรนิวซีแลนด์ เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมและนำมาปรับใช้กับประเทศไทยต่อไป

5. กรอบแนวคิดการวิจัย

คดีเลือกตั้งเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษ กล่าวคือ มีการกระทำความผิดในรูปแบบของเครือข่ายหรือองค์กรที่มีการดำเนินการหลากหลายรูปแบบของผู้มีอิทธิพล ซึ่งพยานบุคคล เป็นพยานประเภทที่มีน้ำหนักน่าเชื่อถือ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นพยานที่ถูกทำลายหรือบิดเบือนได้ง่ายที่สุดเช่นเดียวกัน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการคุ้มครองพยาน โดยการใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ ในระบบการพิจารณาคดีความผิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ซึ่งมีทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมทางอาญา 2 รูปแบบ คือ ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) และทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process) แต่อย่างไรก็ตาม การนำมาตรการดังกล่าวมาใช้จำเป็นต้องพิจารณาขอบเขตในการบังคับใช้ให้เหมาะสมด้วย โดยนำแนวคิดด้วยหลักความได้สัดส่วนมาใช้โดยคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิของจำเลยอันเป็นกระบวนการนิติธรรมด้วย

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ทำให้ทราบแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายลักษณะพยาน ความสำคัญของการคุ้มครองพยาน มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน ตลอดจนการคำนึงถึงสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีในคดีเลือกตั้ง

6.2 ทำให้ทราบ เข้าใจ และสามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่พยานในระบบการพิจารณาคดีของประเทศไทยและต่างประเทศ

6.3 ทำให้ทราบปัญหาเกี่ยวกับการใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่พยานในคดีเลือกตั้งของประเทศไทย

6.4 ทำให้สามารถเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเพื่อนำมาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่พยานมาใช้กับระบบการพิจารณาคดีเลือกตั้งของประเทศไทย พร้อมทั้งจำกัดการใช้มาตรการดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม

7. ระเบียบวิธีการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลความรู้ แนวคิดทฤษฎี หลักกฎหมาย บทบัญญัติแห่งกฎหมาย ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ จากหนังสือ บทความ วารสาร จุลสาร รายงานสัมมนา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ รวมถึงเอกสารต่างๆของหน่วยงานรัฐและเอกชน และจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อรวบรวม วิเคราะห์ เปรียบเทียบหาข้อสรุป



บทที่ 2

ความหมาย ทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายลักษณะพยาน และการคุ้มครองพยานในคดีเลือกตั้ง



1. ความหมายของพยานหลักฐาน

คำว่า “พยานหลักฐาน” มีนักวิชาการและอาจารย์ทางกฎหมายหลายท่าน ให้ความหมายไว้หลากหลาย อาทิ

- อาจารย์ยิ่งศักดิ์ ฤกษ์จินดา ได้ให้ความหมายคำว่า “พยานหลักฐาน” หมายถึง สิ่งที่ใช้ให้เห็นถึงข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งยืนยันสนับสนุนข้ออ้างหรือบ่งชี้ให้เห็นความเท็จหรือความจริงที่คู่ความโต้แย้งกัน⁸

- อาจารย์เข็มชัย ชูติวงศ์ ได้ให้ความหมายคำว่า “พยานหลักฐาน” หมายถึง สิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามที่มีการกล่าวอ้าง โดยผู้กล่าวอ้างแต่ละฝ่ายจะยกข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมาเพื่อสนับสนุนข้อกล่าวอ้างของตน ซึ่งข้อกล่าวอ้างดังกล่าวย่อมมี ทั้งส่วนที่มีข้อเท็จจริงตรงและขัดแย้งกันทำให้ศาลไม่สามารถทราบได้ว่าข้อกล่าวอ้างของฝ่ายใดเป็นความจริง ดังนั้น ผู้กล่าวอ้างจึงจำเป็นต้องนำพยานหลักฐานมาแสดงเพื่อยืนยันสนับสนุนถึงข้อเท็จจริงที่ตนกล่าวอ้างนั่นเอง⁹

ในคดีอาญาพยานหลักฐานต่างๆ ไม่ได้เกิดจากการที่คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้างนำมาแสดง แต่เพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดจากการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานโดยเจ้าหน้าที่ด้วย เพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิดหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่มีการกล่าวอ้างด้วย

⁸ ยิ่งศักดิ์ ฤกษ์จินดา, กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 1(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524), หน้า 2

⁹ เข็มชัย ชูติวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2551), หน้า 1

2. หลักการพื้นฐานของกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน

2.1 หลักการค้นหาความจริง

กระบวนการพิจารณาคดีอาญาในระบบซีวิลลอว์และระบบคอมมอนลอว์ มีข้อแตกต่างที่เห็นชัดเจนที่สุด คือ ระบบซีวิลลอว์เป็นระบบไต่สวนแต่ระบบคอมมอนลอว์เป็นระบบกล่าวหา แต่แม้ว่าระบบกฎหมายทั้งสองจะมีความแตกต่างกัน แต่ต่างก็มีเป้าหมายและหลักการในการทำงานเดียวกัน คือ ลงโทษผู้กระทำผิดและปล่อยตัวผู้บริสุทธิ์ โดยอยู่บนพื้นฐานของการค้นหาความจริง โดยผู้ถูกกล่าวหาจะมีสถานะเป็นประธานในกระบวนการพิจารณาคดี¹⁰

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระบบการค้นหาความจริงทั้งสองระบบดังกล่าว จะพบว่าการค้นหาความจริงในคดีอาญาซึ่งใช้ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) นั้น คู่ความจะเป็นผู้นำเสนอความจริงต่อศาล ศาลมีหน้าที่เพียงรับฟังพยานหลักฐานที่คู่ความเสนอและวางเฉย (Passive) โดยทำหน้าที่ในฐานะผู้คุมกฎเพื่อรักษาความเท่าเทียมกันระหว่างคู่ความ ไม่มีอำนาจโดยผลการในการสืบพยานอื่น เพื่อค้นหาความจริง ศาลต้องรับฟังพยานหลักฐานตามที่คู่ความได้นำเสนอเท่านั้น ตามหลักความเท่าเทียมกันของคู่ความทั้งสองฝ่าย แต่เมื่อระบบคอมมอนลอว์พัฒนามาระยะหนึ่ง ด้วยความจำเป็นเพื่อคุ้มครองพยาน และเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ความเคร่งครัดของหลักการเผชิญหน้ากับพยานในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ได้ผ่อนคลายลง โดยนักกฎหมายคอมมอนลอว์เห็นว่า สิทธิในการเผชิญหน้ากับพยาน คือสิทธิในการถามค้าน ดังนั้นหากจำเลยสามารถถามค้านพยานเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่พยานนำเสนอได้แล้ว กรณีจึงอาจถือได้ว่าจำเลยได้รับการคุ้มครองสิทธิในการเผชิญหน้ากับพยานแล้ว แต่การค้นหาความจริงในคดีอาญาซึ่งใช้กันในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) การค้นหาความจริงจะกระทำโดยรัฐ ตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ทุกองค์ประกอบในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องร่วมกันค้นหาความจริงเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหา โดยรัฐมีหน้าที่อำนวยความสะดวกให้กับฝ่ายจำเลยด้วยและไม่ถือเป็นคู่ความที่จะต้องต่อสู้เป็นปฏิปักษ์ต่อจำเลย ศาลมีอิสระที่จะค้นหาความจริงได้ด้วยตนเอง ไม่ยึดติดเพียงพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอ และองค์ประกอบในกระบวนการยุติธรรมทุกองค์ประกอบต้องร่วมกันค้นหาความจริงเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา แม้จะเป็นการดำเนินคดีอาญาระหว่างอัยการกับทนายจำเลยก็ตามซึ่งหลักการค้นหาความจริงมีดังนี้

¹⁰ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายลักษณะพยาน ใน เอกสารการสอน หน่วยที่ 11, ปรับปรุงครั้งที่ 2, นนทบุรี: สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2562. หน้า 11-6

การค้นหาความจริงตามแบบ หมายถึง การที่ศาลพิจารณาพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอต่อศาล โดยพิจารณาว่า พยานหลักฐานนั้นยื่นมาโดยชอบหรือไม่ และเท่าที่ปรากฏหลักฐานที่นำเสนอมานั้นจึงวินิจฉัยได้ว่า การกระทำของจำเลยมีหลักฐานน่าเชื่อถือหรือไม่ การค้นหาความจริงตามแบบนี้ พยานหลักฐานอาจได้มาโดยการยอมรับของคู่ความทั้งสองฝ่ายว่านำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีได้และใช้หลักถามค้าน (Cross-examination) ในการสืบพยานหลักฐาน¹¹

การค้นหาความจริงตามเนื้อหา หมายถึง การที่ศาลเข้ามาค้นหาความจริงด้วยตัวศาลเอง โดยพิจารณาจากพยานหลักฐานทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย หรืออาจเป็นพยานหลักฐานที่ศาลเรียกมาเองด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ได้ความตามความเป็นจริงว่าข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร ซึ่งศาลจะเข้าไปมีบทบาทในการซักถามพยานและเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมได้ด้วยแทนที่จะเป็นการนำเสนอและซักถามพยานของฝ่ายโจทก์และจำเลยเพียงอย่างเดียว

2.2 หลักวาจาและหลักพยานโดยตรง¹²

หลักวาจา หมายความว่า ในการทำคำพิพากษา เฉพาะแต่สิ่งที่ถูกนำเสนอและอธิบายไว้ด้วยวาจาในชั้นพิจารณาเท่านั้น ที่ศาลจะต้องใช้เป็นข้อมูลในการทำคำพิพากษา ซึ่งในการทำคำพิพากษาจะต้องทำโดยอยู่บนพื้นฐานของสิ่งที่ได้มาจากการพิจารณาคดี แต่ทั้งนี้ มีข้อยกเว้นในบางกรณีเช่นกัน ซึ่งการดำเนินการในศาลต้องมีการสอบวาจากันในทุกๆ เรื่อง การพิจารณาคดีต้องกระทำด้วยวาจา จำเลยต้องให้การด้วยวาจา แม้จำเลยจะให้การเป็นหนังสือแต่ก็จะต้องมีการสอบวาจากันอีก การสืบพยานก็ต้องทำด้วยวาจาและเฉพาะสิ่งที่กระทำด้วยวาจากันแล้วเท่านั้นที่จะยกมาวินิจฉัยคดีได้¹³

หลักพยานโดยตรง หมายความว่า ศาลที่เป็นคนทำคำพิพากษาจะต้องรับรู้พยานหลักฐานด้วยตนเอง (หลักพยานโดยตรงในทางรูปแบบ) โดยหลักการแล้ว ในการสืบพยานจะให้บุคคลอื่น (ผู้พิพากษาที่เป็นคนสืบประเด็น) กระทำการแทนไม่ได้ แต่ข้อยกเว้นจะเป็นกรณีของการสืบพยานประเด็นโดยศาลอื่นและศาลจะต้องได้ข้อเท็จจริงมาจากพยานหลักฐานที่เป็นตัวต้นต่อ ทั้งนี้ความน่าเชื่อถือของพยานเป็นสาระสำคัญของเรื่องด้วย ความเชื่อถือนั้นจะได้มาจากการเห็นตัวและ

¹¹ วินัส โฆษิตสรังคกุล, “ระบบต่อสู้กับการดำเนินคดีอาญาในศาลไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีการฟ้องคดีอาญาโดยพนักงานอัยการ,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553), หน้า 15-16.

¹² สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายลักษณะพยาน ใน เอกสารการสอน หน่วยที่ 11, ปรับปรุงครั้งที่ 2, นนทบุรี: สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2562. หน้า 11-11

¹³ คณิต ฒ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2546), หน้า 50-51

จากการสังเกตการให้การของพยาน ซึ่งทำให้พยานต้องมาเบิกความต่อศาลด้วยตนเอง ศาลจะรับฟังคำให้การพยานที่จดไว้ในชั้นสอบสวนหรือในชั้นไต่สวนว่าเป็นคำให้การของพยานผู้นั้นแทนการมาเบิกความไม่ได้

การนำหลักหลักวาจาและหลักพยานโดยตรงมาใช้ก็เพื่อที่จะทำให้ข้อบกพร่องในการที่ผู้พิพากษาดัดสินคดีโดยอาศัยหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรหมดไป โดยก่อนที่ศาลจะตัดสินคดี ศาลจะต้องเห็นภาพจำเลยและพยานหลักฐานอื่นๆทั้งหมด

2.3 หลักความเป็นอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน

หมายความว่า ในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของศาล¹⁴ ดังนั้นในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงแห่งคดี ศาลจะต้องใช้ดุลยพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงในสำนวน ว่าควรรับฟังได้เพียงใดหรือไม่ มิใช่ว่าพยานเบิกความอย่างไร แล้วจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามคำเบิกความของพยานเสมอไป รับฟังได้เพียงใดหรือไม่ นั่นสุดแล้วแต่เหตุผลเป็นเรื่องๆไป แสดงให้เห็นว่าการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานต่างๆในคดี ศาลย่อมมีอิสระอย่างเต็มที่ในการรับฟังพยานหลักฐานใดๆที่จะทำให้สามารถวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรมมากที่สุด

2.4 หลักยกประโยชน์แห่งข้อสงสัยให้จำเลย

หลักยกประโยชน์แห่งข้อสงสัย หมายความว่า ในกรณีที่มีข้อสงสัยต้องวินิจฉัยไปในทางที่เป็นคุณแก่จำเลย ซึ่งหลักดังกล่าวไม่ใช่หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการวินิจฉัยถึงความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน หากแต่จะถูกนำมาใช้เมื่อได้ความว่าพยานหลักฐานดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือแล้ว แต่ทั้งนี้ ศาลจะตัดสินลงโทษจำเลยได้ก็ต่อเมื่อศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง ด้วยเหตุนี้ หากมีข้อสงสัยใด ๆ ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ จึงไม่อาจที่จะลงโทษจำเลยได้¹⁵ กล่าวคือ ในกรณีที่ยังมีข้อสงสัยตามสมควรในข้อเท็จจริงในคดี ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้เป็นผลดีแก่ผู้กระทำ แต่ความสงสัยที่จะต้องยกประโยชน์ให้แก่ผู้ถูกกล่าวหานี้ต้องเป็นเรื่องความสงสัยในข้อเท็จจริงเท่านั้น ความสงสัยในข้อกฎหมายจะใช้หลักนี้ไม่ได้¹⁶

¹⁴ “เรื่องเดียวกัน”

¹⁵ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายลักษณะพยาน ใน เอกสารการสอน หน่วยที่ 11, ปรับปรุงครั้งที่ 2, นนทบุรี: สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2562. หน้า 11-23

¹⁶ จักร ปิติฤกษ์, “ปัญหาการพิจารณาคดีโดยองค์คณะเดียวกันจนเสร็จในคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548), หน้า 12.

3. ทฤษฎีรูปแบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายลักษณะ พยานหลักฐาน

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของประชาชน เป็นกระบวนการเพื่อให้รู้ถึงการกระทำความผิด ผู้กระทำความผิด การติดตามหาตัวผู้กระทำความผิด การพิจารณาความผิด และลงโทษผู้กระทำความผิด ซึ่งหมายความรวมถึงการคุ้มครองพยานบุคคลผู้ซึ่งจะมาให้ข้อเท็จจริงในคดีเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษด้วย

ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process)

ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process Model) เป็นหลักที่ตรงข้ามกับทฤษฎีควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) กล่าวคือ ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานและศาลในกระบวนการยุติธรรมต้องยึดหลักนิติธรรม ต้องคำนึงถึงความจำเป็นในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (Fundamental Rights and Freedom) ของประชาชนเป็นหลัก มิใช่มุ่งเน้นแต่เฉพาะความพยายามในการป้องกันอาชญากรรมแต่เพียงอย่างเดียว หลักกระบวนการนิติธรรมจึงเป็นที่มาของสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในกระบวนการยุติธรรมทั้งหลาย ตั้งแต่การแจ้งข้อหา การแจ้งสิทธิ สิทธิในการมีทนายความ สิทธิในการมีล่าม สิทธิที่จะไม่ให้การ สิทธิเข้าถึงข้อมูลในการดำเนินคดี สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาทบทวนคดีในศาลสูง ซึ่งทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมเป็นทฤษฎีที่ยึดกฎหมายเป็นหลัก มีวัตถุประสงค์ว่ากระบวนการที่ทำทางอาญาต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรมหรือความเป็นธรรมขั้นพื้นฐานตามที่กฎหมายได้รับรองไว้ มุ่งให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ ทฤษฎีนี้ไม่เห็นพ้องด้วยกับการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างไม่เป็นทางการของเจ้าหน้าที่ การได้มาซึ่งพยานหลักฐานจะต้องเกิดจากความชอบด้วยกฎหมายและความบริสุทธิ์ยุติธรรม ทฤษฎีนี้เห็นว่าการให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่มากเกินไปจะทำให้เจ้าหน้าที่ใช้อำนาจในทางที่ผิดได้¹⁷

ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรม

เป็นทฤษฎีที่เน้นทางด้านประสิทธิภาพ ของกระบวนการยุติธรรมโดยมุ่งควบคุม ระวัง และปราบปรามอาชญากรรม เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบสุขของคนในสังคม แนวความคิดนี้มีการบังคับใช้และปราบปรามอาชญากรรมอย่างเด็ดขาด มีสถิติการจับกุมผู้กระทำความผิดในอัตราที่

¹⁷ นนชปวร สุวรรณกุล, “พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542:ศึกษากรณีการใช้มาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐาน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), หน้า 6.

สูง โดยมุ่งเน้นให้ผู้ที่กระทำความผิดมีโอกาสหลุดพ้นจากการถูกศาลพิพากษาว่ามีความผิดได้น้อยที่สุด¹⁸ แนวคิดนี้จึงให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติงานมาก ทำการสืบสวนจับคนยึด การสอบสวนการเตรียมฟ้องคดีการพิจารณาคดี ทั้งนี้ หากมีกระบวนการใดที่ทำให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่จะต้องถูกกำจัดเพื่อให้เกิดความรวดเร็วในการปฏิบัติงานและประสิทธิภาพในการดำเนินการ¹⁹ ตามทฤษฎีนี้ถือว่าการควบคุมปราบปรามอาชญากรรมเป็นหน้าที่อันสำคัญที่สุดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ฉะนั้น การรับฟังพยานหลักฐานตามทฤษฎีนี้ กฎหมายจึงบัญญัติให้เจ้าพนักงานของรัฐมีอำนาจรวบรวมพยานหลักฐานอย่างกว้างขวาง ในขณะที่สิทธิของจำเลยหรือผู้ต้องหาในคดีอาญามีความสำคัญที่รองลงไป²⁰

4. ประเภทของพยานหลักฐาน

4.1 พยานบุคคล คือ บุคคลที่มาเปิดเผยถึงการรับรู้ของตนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงโดยการให้ถ้อยคำ ซึ่งบุคคลรู้เห็นเหตุการณ์ หรือได้ยินได้ฟังเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเด็นแห่งคดีนั้นๆ ทั้งนี้ พยานบุคคลแบ่งเป็น ประจักษ์พยาน พยานบอกเล่า²¹

- ประจักษ์พยาน (Eyewitness) หมายถึง พยานบุคคลที่ได้สัมผัส (perceive) ข้อเท็จจริงที่จะเบิกความมาด้วยตนเอง เช่น แดงเบิกความว่าเห็น ก. แดง ข. ดังนี้ แดงเป็นประจักษ์พยาน

- พยานบอกเล่า (Hearsay) หมายถึง พยานบุคคลที่มีสัมผัสข้อเท็จจริงที่เบิกความมาด้วยตนเองแต่รับทราบมาจากการบอกเล่าของบุคคลอื่น หรือจากบันทึกที่บุคคลอื่นทำไว้



¹⁸ ธนัทเทพ เตียรประสิทธิ์, “กฎหมายควบคุมการแสวงหาพยานหลักฐานด้วยวิธีพิเศษในคดีอาญาซึ่งกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคล,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 61.

¹⁹ ประธาน วัฒนาวณิชย์, “ระบบความยุติธรรม: แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม,” วารสารนิติศาสตร์, 9, 2. (2520, กันยายน-พฤศจิกายน) หน้า 150-151

²⁰ อภิวัฒน์ นาคชำนาญ, “การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558), หน้า 15.

²¹ คณิต ฒ นคร, (กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 5 (แก้ไขเพิ่มเติม) (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2542), หน้า 89.

4.2 พยานเอกสาร คือ สิ่งที่จารึกด้วยลายลักษณ์อักษร ไม่ว่าจะ เป็นลักษณะใดๆ ที่มี เนื้อหาของความคิดเป็นการแสดงออกเจตนาซึ่งมีรูปร่างโดยตัวอักษร ทั้งนี้ไม่ว่าจะกระทำลงในวัตถุ ชนิดใด ซึ่งอาจพิสูจน์ความจริงต่อศาลได้โดยการอ่านหรือพิจารณาข้อความที่บันทึกไว้²²

4.3 พยานวัตถุ คือ วัตถุหรือสิ่งใดที่อาจพิสูจน์ความจริงต่อศาลได้โดยการตรวจดู ไม่ใช่ โดยการอ่านหรือพิจารณาข้อความที่บันทึกไว้ เช่น มีด ปืน เป็นต้น หรือการอ้างสถานที่ให้ศาลตรวจก็ อยู่ในความหมายของพยานวัตถุด้วย และตัวบุคคลเองก็เป็นพยานวัตถุได้เช่นกัน เช่นบาดแผลบนตัว ผู้เสียหาย เป็นต้น²³

4.4 พยานผู้เชี่ยวชาญ คือ พยานบุคคลซึ่งเป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญในศาสตร์สาขาใด สาขาหนึ่ง และมาเบิกความโดยการให้ความเห็น

หากพิจารณาจากลักษณะของพยานแต่ละประเภทแล้ว จะพบว่า พยานวัตถุ หรือพยาน เอกสาร เป็นพยานหลักฐานที่คงทน ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยง่าย แตกต่างกับพยานบุคคล ซึ่งเป็นพยานที่มีเลือดเนื้อจิตใจ หากมีการข่มขู่ คุกคาม หรือฉ้อฉล พยานบุคคลจึงสามารถกลับ คำให้การได้อยู่เสมอ เพราะฉะนั้น การคุ้มครองพยานเพื่อมิให้มีสิ่งใดมากระทบ หรือกระตุ้นพยาน บุคคล ย่อมจะทำให้ให้พยานบุคคลเบิกความโดยปราศจากการแทรกแซงอย่างภายนอกได้

5. แนวคิดการคุ้มครองพยานในคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง

5.1 ความสำคัญของพยาน

เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้น การบังคับใช้กฎหมายเพื่อเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษจะ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะส่งผลกระทบต่อความสงบสุข ความสงบเรียบร้อยในสังคม ต้องมีการดำเนินการระงับ ยับยั้ง จัดการแก้ไขให้หมดไป เพื่อเรียกความเชื่อมั่นของสมาชิกในสังคม กลับคืนมา ขั้นตอนการดำเนินการจึงมีตั้งแต่การสืบสวนหาข้อเท็จจริง การรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ตลอดจนการพิสูจน์ความผิด ซึ่งในขั้นตอนของการพิสูจน์ความผิดนั้นนับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เพราะผู้กระทำผิดจะถูกลงโทษหรือหลุดรอดจากความผิดไปได้ ก็จะมีการพิสูจน์หรือชี้ชัดตัดสินกันใน ขั้นตอนนี้เอง ซึ่งจะเป็นขั้นตอนที่เปิดโอกาสให้มีการนำเสนอหรือแสดงพยานหลักฐานของทุกฝ่าย เป็น การต่อสู้กันทางพยานหลักฐาน พยานจึงมีความสำคัญในการชี้ชัดพิสูจน์ให้เห็นข้อเท็จจริงว่าความจริง เป็นอย่างไร นอกจากนี้แล้ว จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเลือกใช้วิธีพิจารณาหรือการค้นหาความจริงในระบบ

²² “เรื่องเดียวกัน”

²³ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสาร ประกอบการสอน, 2537) หน้า 41.

ใด ทั้งระบบไต่สวน ระบบกล่าวหา หรือ ระบบผสมต่างก็หลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องใช้พยานหลักฐานในการพิสูจน์ข้อเท็จจริง พยานจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งซึ่งรวมทั้งคดีเกี่ยวกับเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งด้วย

5.2 หลักการหรือแนวคิดพื้นฐานในการคุ้มครองพยาน

การคุ้มครองพยานนั้น เป็นหลักการที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นสิ่งที่จำต้องกระทำและกระทำได้ดีที่สุด เพื่อให้สามารถคุ้มครองพยานได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้โดยมีหลักการหรือแนวคิดที่เป็นข้อสนับสนุนหรือเป็นสาเหตุให้เกิดการคุ้มครองพยาน ซึ่งอาจจะมีแยกแยะจัดกลุ่มได้ดังนี้

5.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์

ในด้านของพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนนั้น จะเห็นได้ว่ามีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยยอมรับหลักการที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน มีการคุ้มครองป้องกันให้เกิดความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน และได้รับสิทธิต่าง ๆ ดังปรากฏในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (The Universal Declaration of Human Rights 1948) ของสหประชาชาติ โดยเฉพาะในข้อ 3 ที่กำหนดไว้ว่า บุคคลมีสิทธิในการดำรงชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคง และ ข้อ 7 ที่กำหนดเกี่ยวกับการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ดังนั้น พยานในฐานะมนุษย์คนหนึ่งที่มีรู้เห็นเหตุการณ์ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นต้องมาให้การต่อศาล ต้องเปิดเผยข้อมูลต่าง ๆ ในการสอบสวนอาจได้รับผลกระทบจากการกระทำดังกล่าว จึงจำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองป้องกันหรือรักษาสิทธิต่าง ๆ อันพึงมี เพื่อให้สามารถให้การได้อย่างไม่เกิดความหวาดกลัว หรือได้รับผลร้ายจากการให้การ

นอกจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแล้ว แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการรับรู้ในความเป็นมนุษย์ สิทธิของความเป็นมนุษย์มีการพัฒนาเรื่อยมาดังจะเห็นได้จากการประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยพิเศษว่าด้วยยาเสพติดที่กำหนดให้มาตรการการคุ้มครองพยานเป็นมาตรการเสริมในการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติด โดยในส่วนนี้ United Nations Office on Drugs and Crime หรือ UNODC ได้ออกแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรม หรือ Good Practices for Protection of Witnesses in Criminal Proceedings Involving Organized Crime ซึ่งเป็นผลมาจากมาตรา 24 ของ United Nations Convention against Transnational Organized Crime หรือ สนธิสัญญาต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ จากมติที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ ข้อมติที่ 55/25 ภาคผนวก 1 กำหนดให้รัฐภาคีสมาชิกต้องดำเนินการตามมาตรการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการคุ้มครองพยานที่เบิกความในคดีเกี่ยวกับอาชญากรรมข้ามชาติให้ปราศจากการกระทำแก่แค่น

การข่มขู่ การคุ้มครองต้องคุ้มครองทั้งด้านกายภาพ การย้ายที่อยู่ การรักษาความลับของพยาน ตลอดจนดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้พยานเกิดความปลอดภัย มีการดูแลคุ้มครอง ทั้งในชั้นศาล หรือ มาตรการทางวิธีพิจารณาความ (procedural measures) และการคุ้มครองทั่วไปที่ไม่ใช่วิถีทาง ในทางวิธีพิจารณาความ (non-procedural protection) เช่น การคุ้มครองสอดส่องที่อยู่อาศัย การให้การคุ้มกันดูแลทางด้านกายภาพ การเดินทาง เพื่อให้พยานไม่ได้รับอันตรายหรือถูกทำร้าย

5.2.2 หลักการในด้านของการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน

เรื่องของสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่มีสำคัญ และไม่ใช่เป็นเรื่องที่ปรากฏอยู่ใน หลักการต่าง ๆ เท่านั้น แต่ต้องมีการส่งเสริมให้มีการคุ้มครองป้องกันการละเมิดได้อย่างแท้จริง หาก มีการละเมิดก็ต้องมีการเยียวยาแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบและลงโทษผู้ที่กระทำละเมิด เพื่อให้มีการ เคารพหลักสิทธิมนุษยชนและคุ้มครองอย่างแท้จริงเพราะเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน ทำให้ ได้รับความเป็นธรรม สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่าง มีศักดิ์ศรีและได้รับการปฏิบัติต่ออย่างเป็นธรรม

การคุ้มครองพยานและให้ความช่วยเหลือแก่พยานนั้นเป็นเรื่องที่มีความ สำคัญในการที่จะพิสูจน์ความจริง และทำความยุติธรรมให้ปรากฏ การคุ้มครองทั้งด้านกายภาพ และการดูแลด้านจิตใจให้กับพยานเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่ง ในกรณีของการเกิดสถานการณ์ความไม่ สงบ หรือสภาพของการเมืองไม่มั่นคงผู้ที่กระทำละเมิดสิทธิของเหยื่อมีโอกาสลอบย่นวล ไม่ถูกฟ้องร้อง หรือ มีการฟ้องร้องแต่ก็ไม่สามารถเอาผิดหรือลงโทษได้ การคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือพยานจึง เป็นหน้าที่ของฝ่ายบ้านเมืองที่จะต้องจัดให้มีขึ้น เพื่อเป็นการธำรงรักษาไว้ซึ่งหลักการของสิทธิ มนุษยชน และเมื่อมีการละเมิดรัฐก็ต้องมีหน้าที่ต้องแก้ไขเยียวยา หากรัฐไม่เอาใจใส่ ผู้กระทำผิด ก็สามารถหลบเลี่ยงโทษทัณฑ์ เนื่องจากเหยื่ออาจหนีออกนอกประเทศเข้าไม่ถึงกระบวนการยุติธรรม หรือ กฎหมายไม่อาจเอาผิดได้ ไม่สามารถฟ้องร้องได้ หรือฟ้องร้องได้แต่ไม่มีอำนาจบังคับเพียงพอ พยานก็เกิดความกลัวที่จะมาเป็นพยานโดยเฉพาะกรณีผู้กระทำผิดเป็นผู้มีอำนาจทางการเมืองและ ควบคุมกลไกต่าง ๆ ของรัฐ หรือ สามารถแทรกแซงกระบวนการยุติธรรมได้ไม่ว่าทางตรงหรือ ทางอ้อม²⁴ จำต้องมีการคุ้มครองพยานอย่างมีประสิทธิภาพ มิฉะนั้นแล้วหลักการในเรื่องของสิทธิ มนุษยชนก็จะปรากฏข้อความอยู่เฉพาะในเอกสาร ไม่อาจเกิดผลเป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติได้

หากเราพิจารณาในด้านของกติกาสากลระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง (The International Covenant on Civil and Political Rights หรือ

²⁴ Witness Protection in Nepal: Recommendations from International Best Practices (p. 1), by

International Commission of Jurists, 2011, Retrieved 13 January 2024, From

www.icj.org/witness-protection-in-nepal-recommendations-from-international-best-practices/

ICCPR)²⁵ แล้วก็จะเห็นได้ว่า การคุ้มครองพยานนั้นเป็นการส่งเสริมให้เกิดการคุ้มครอง สิทธิมนุษยชน เพราะกติกาสากลระหว่างประเทศดังกล่าวได้แสดงยืนยันให้เห็นถึงการเคารพในสิทธิที่จะดำรงชีวิต การมีเสรีภาพ ปราศจากการกระทำทารุณกรรม โหดร้าย การกระทำที่เป็นการคุกคามต่อความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต ร่างกายไม่ถูกปฏิบัติต่อหรือมีกรลงโทษในลักษณะของการลดคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ตลอดจนสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยธรรม โดยกำหนดให้รัฐสมาชิกต้องมีการแก้ไขเยียวยาอย่างจริงจังหากมีการละเมิดสิทธิต่าง ๆ ดังกล่าว ทั้งนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (The Human Rights Committee) จะมีการดูแลสอดส่องเพื่อตรวจสอบการดำเนินการต่าง ๆ ของรัฐสมาชิกและมีการรายงานข้อเท็จจริงเพื่อให้มีการปฏิบัติตามกติกาสากลดังกล่าว ดังตัวอย่างในกรณีคดี Delgado Perez v Columbia²⁶ คณะกรรมการได้ยืนยันว่ารัฐสมาชิกไม่อาจละเลยที่จะไม่รับรู้การกระทำที่เป็น การขู่เข็ญต่อชีวิตของบุคคลภายใต้เขตอำนาจของตนได้และต้องดำเนินการโดยมีมาตรการที่เหมาะสม หรือสมเหตุสมผลในการปกป้องกรณีดังกล่าว หรือกรณีคดี Rajapakse v Sri Lanka²⁷ คณะกรรมการก็วินิจฉัยว่า ประเทศศรีลังกาได้ละเมิดต่อสิทธิที่จะได้รับความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตของบุคคลเพราะ เหตุที่ไม่สามารถปกป้องคุ้มครองผู้ร้องในคดีดังกล่าวจากการกระทำการขู่เข็ญ คุกคามจากเจ้าพนักงานตำรวจผู้เกี่ยวข้องกับการสืบสวน สอบสวน ในส่วนของพยานนั้น คณะกรรมการก็ให้ความสำคัญโดยยอมรับว่าพยานเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการที่จะทำให้สิทธิของบุคคลในการที่จะได้รับการพิจารณาโดยธรรมเกิดผลในทางปฏิบัติและเสนอแนะให้รัฐสมาชิกจัดให้มีการคุ้มครองพยานอย่าง มีประสิทธิภาพ เพราะการคุ้มครองพยานเป็นกลไกสำคัญในการคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ข้างต้น

นอกจากนี้ แล้วใน the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms หรือ European Convention on Human Rights ก็บัญญัติให้เห็นถึงความจำเป็นในการที่จะคุ้มครองบุคคลโดยกฎหมายและองค์กรที่เกี่ยวข้องว่าเป็น สิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในการที่จะได้รับความคุ้มครอง เมื่ออยู่ในขอบเขตของกระบวนการทาง อาญาโดยยอมรับว่าเป็นภาระหน้าที่ของพยานที่จะต้องเปิดความต่อศาล และรัฐมีภาระหน้าที่ที่ จะต้องจัดการคุ้มครองป้องกันสิทธิของพยานให้สอดคล้องกับอนุสัญญาดังกล่าว ในขณะที่ the United Nations Convention against Transnational Organized Crime (UNTOC) ซึ่ง เป็น

²⁵ “Ibid”

²⁶ Human Rights Committee, Delgado Perez v Columbia, Communication No. 195/1985 (12 July 1990)

²⁷ Communication No. 1250/2004, U.N. Doc. CCPR/C/87/D/1250/2004 (2006).

อนุสัญญาต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ ก็มีบทบัญญัติไว้ใน Article 24 กำหนดให้ประเทศสมาชิกมีภาระหน้าที่ที่จะต้องใช้มาตรการและวิธีการที่มีประสิทธิภาพเพื่อที่จะคุ้มครองป้องกันไม่ให้พยานที่มาเบิกความต่อศาลถูกแก้อันตราย หรือข่มขู่ คุกคาม ไม่ว่าจะเป็นตัวพยานเอง ญาติมิตร หรือบุคคลใกล้ชิด และใน Article 26 ก็บัญญัติสนับสนุนกระตุ้นให้ประเทศสมาชิกที่จะใช้มาตรการที่เหมาะสมเพื่อกระตุ้นให้บุคคลที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วมในองค์การอาชญากรรมเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อทางราชการในการสืบสวน สอบสวน และฟ้องร้อง โดยต้องมีการให้ความคุ้มครองให้เกิดความปลอดภัยด้วย อันแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของบุคคลตามหลักการของสิทธิมนุษยชน ซึ่งถือเป็นรากฐานหรือหลักการสำคัญประการหนึ่งที่เกิดการคุ้มครองพยาน

5.2.3 หลักการในด้านของประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น มีจุดมุ่งหมายที่จะนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เนื่องจาก เป็นผู้กระทำความผิดมีพฤติกรรมที่เป็นอันตราย ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยในสังคม ดังนั้น ข้อมูลข่าวสารตลอดจนข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการที่จะนำมาพิสูจน์ความผิด หรือมัดตัวผู้กระทำความผิดให้หลุดรอดไปจากกระบวนการยุติธรรมไม่ได้ ซึ่งแหล่งของข้อมูลข่าวสารที่สำคัญก็คือพยานบุคคล พยานบุคคลจึงถือเป็นหลักสำคัญ (cornerstone) ของกระบวนการยุติธรรม จนอาจกล่าวได้ว่าความสำเร็จหรือล้มเหลวของกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นขึ้นอยู่กับพยานบุคคล ไม่ว่าเราจะกำหนดแนวทางนโยบายทางอาญาไปในทิศทางใด จะเป็นรูปแบบการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) หรือเน้นหนักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ (Due Process Model) ก็ตาม พยานบุคคลถือเป็นศูนย์กลางของกระบวนการยุติธรรม สามารถทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาขับเคลื่อนไปได้อย่างแท้จริง มีรูปธรรมแห่งความสำเร็จอันเป็นการยืนยันหลักการของหลักนิติธรรม (rule of law) สร้างความเชื่อมั่นแก่มวลหมู่สมาชิกในสังคม สังคมเกิดความสงบเรียบร้อยได้อย่างแท้จริง สามารถกล่าวได้ว่าโครงสร้างหรือรากฐานของการบริหารงานยุติธรรมทางอาญานั้นขึ้นอยู่กับพยานบุคคลที่สามารถเบิกความให้ข้อเท็จจริง โดยเป็นกลาง ปราศจากความกลัว การข่มขู่ คุกคาม การชักจูงไปในทางที่มีชอบหรือเบิกความเป็นปฏิกิริยาต่อความจริง เพราะหากพยานตกอยู่ในความกลัว หรือการถูกล่อลวงแล้ว กระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็ไม่เพียงแต่มีจุดอ่อน หรืออยู่ในสภาพที่ไม่มีประสิทธิภาพ แต่อาจถึงขั้นล่มสลาย ถูกทำลายล้างไปไม่ได้รับการยอมรับ เชื่อถือ ศรัทธาอีกต่อไป กล่าวได้ว่า การข่มขู่ คุกคามพยานนั้น นับได้ว่าเป็นการทำลายความมีประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในการที่จะคุ้มครองป้องกันประชาชนพลเมืองหรือสมาชิกในสังคม และในที่สุดก็จะเป็นการทำลายล้างหรือบั่นทอนความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลไปด้วย พยานจึงต้องสามารถที่จะให้

การหรือเปิดความได้โดยสมัครใจ ไม่มีการบังคับให้เกิดความกลัวหรือเกิดความกดดัน หากมีกรณีดังกล่าวก็ต้องมีการคุ้มครองดูแลพยานให้ดีที่สุด

5.3 สิทธิและหน้าที่ของพยาน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า พยานมีความสำคัญมากในการดำเนินคดีและช่วยให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย เกิดผลลัพธ์ที่ตั้งวัตถุประสงค์เอาไว้ พยานจึงถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา พยานจึงมีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ นานาประเทศต่างให้การยอมรับเกี่ยวกับความสำคัญของพยาน ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิของพยานนั้น ประเทศไทยในฐานะที่เป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ เป็นภาคีสมาชิกในสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและด้านอื่น ๆ ทำให้เกิดพันธกรณีที่จะต้องผูกพันปฏิบัติให้เป็นไปตามสนธิสัญญาในเรื่องนั้น ๆ โดยรูปธรรมแห่งความชัดเจนเกี่ยวกับกรณีนี้เริ่มปรากฏชัดในการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นผลมาจากการปฏิรูปทางการเมืองในช่วงนั้น และได้รับการยกย่องว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ในบทบัญญัติของมาตรา 244 แห่งรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของพยานไว้ว่า มาตรา 244 บุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสมและค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติจากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญได้บัญญัติกำหนดสิทธิของพยานไว้ 3 ประการ กล่าวคือ

1. สิทธิได้รับความคุ้มครองความปลอดภัย ทำให้พยานอยู่ในฐานะที่ปลอดภัย ไม่ถูกข่มขู่ คุกคาม หรือทำร้าย
2. สิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม เพราะพยานมีความสำคัญต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมการทำความจริงให้ปรากฏ ทำให้การอำนวยความสะดวกยุติธรรมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย
3. สิทธิได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ เช่น ค่าพาหนะ ค่าป่วยการ

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ก็มีการบัญญัติรับรองสิทธิของพยานไว้ในมาตรา 40 (4) และ (5) ความว่า

มาตรา 40 บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

(1) ...

(4) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

(5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

(6) ...

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ยังคงบัญญัติรับรองสิทธิของพยานดังที่เคยมีมาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ก็บัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพต่าง ๆ ที่ประชาชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองมาให้ยังคงได้รับการคุ้มครองต่อไป ซึ่งความในมาตรา 4 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 4 ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครอง ประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้

ผลจากการยอมรับเกี่ยวกับสิทธิของพยานโดยมีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ดังกล่าว ทำให้มีการออกพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เพื่อให้เกิดการคุ้มครอง ดูแลพยานให้เกิดความปลอดภัยโดยการดำเนินการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ทั้งกรณีของมาตรการทั่วไป และมาตรการพิเศษ เพื่อให้พยานได้รับความปลอดภัยและกล้าที่จะเบิกความตามความเป็นจริง เมื่อสรุปรวมเกี่ยวกับสิทธิของพยานตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานแล้ว พยานจึงมีสิทธิต่าง ๆ ดังนี้

1. สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัย หากได้รับการข่มขู่ คุกคาม อันเป็นผลจากการที่จะมาหรือได้มาเป็นพยาน

2. สิทธิที่จะร้องขอให้คุ้มครองความปลอดภัยบุคคลใกล้ชิด หากได้รับข่มขู่ คุกคามอันเป็นผลมาจากการที่ตนเองจะมาเป็นพยาน

3. สิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนจากการมาให้ข้อเท็จจริงกับพนักงานสืบสวน สอบสวน พนักงานอัยการ ศาล

4. สิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนความเสียหาย กรณีเกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน

5. สิทธิที่จะได้รับค่าใช้จ่ายกรณีเข้าสู่มาตรการคุ้มครองพยาน ทั้งมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ

ในส่วนที่เกี่ยวกับหน้าที่ของพยานนั้น หากพิจารณาตามบทบาทหรือสภาพของพยานในการเกี่ยวข้องในการดำเนินคดีอาญาแล้ว พยานบุคคลมีหน้าที่ 3 ประการ คือ

1. หน้าที่ต้องไปที่เจ้าพนักงานหรือศาล

หน้าที่ประการแรกของพยาน คือ หน้าที่ที่จะต้องไปที่เจ้าพนักงานหรือศาล แล้วแต่ว่าจะเป็นการเรียกจากฝ่ายใด หากกรณีเจ้าพนักงานหรือพนักงานอัยการก็เป็นการเรียกมาเพื่อให้ถ้อยคำหรือศาลอาจมีหมายหรือคำสั่งให้มาให้ถ้อยคำหรือเบิกความต่อศาล พยานก็ต้องมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติดังกล่าว หากฝ่าฝืนก็อาจได้รับโทษทางอาญา²⁸ เว้นแต่พยานบางประเภทที่มีเอกสิทธิ์หรือความคุ้มกันตามที่กฎหมายภายในบัญญัติไว้หรือเป็นกรณีที่เป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

2. หน้าที่ต้องให้ถ้อยคำ

การให้ถ้อยคำหรือเบิกความเป็นวิธีการเปิดเผยเรื่องราวข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่าง ๆ²⁹ ซึ่งจะใช้เป็นสิ่งพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี พยานจึงมีหน้าที่ต้องให้ถ้อยคำ เว้นแต่ ในกรณีที่เข้าเหตุยกเว้นตามกฎหมาย³⁰

3. หน้าที่ต้องสาบานหรือปฏิบัติตน

พยานมีหน้าที่ต้องสาบานหรือปฏิญาณตนก่อนเบิกความ ซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนการเบิกความ ยกเว้นกรณีที่เข้าข้อยกเว้นตามกฎหมาย

²⁸ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 168, 170

²⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 106/1 108

³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 115

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบวิธีการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญสามฉบับ คือ ฉบับปี 2540, 2550 และ 2560 จะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญ 2540 เป็นฉบับที่บัญญัติถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรมลงรายละเอียดค่อนข้างมาก ส่วนใหญ่ไปเขียนไว้ในหมวดที่ 8 ว่าด้วย "ศาล" ซึ่งหลายประเด็นที่รัฐธรรมนูญ 2540 เขียนไว้ ช่วยเปิดทางให้หลักการใหม่ๆ เข้ามาในกระบวนการยุติธรรมของไทยเป็นครั้งแรก ภายใต้อายุ 9 ปีของรัฐธรรมนูญนี้จึงมีการออกกฎหมายระดับพระราชบัญญัติมารองรับหลักการของรัฐธรรมนูญอีกหลายฉบับ เช่น หลักการคุ้มครองพยานในมาตรา 244 ทำให้มี พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ขึ้นมารองรับและในปี พ.ศ. 2547 ยังมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาครั้งใหญ่ เพื่อพัฒนาสิทธิของผู้ต้องหา และจำเลยให้แน่นหนาขึ้นสอดคล้องกับที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ด้วย ดังนั้น รัฐธรรมนูญ 2540 จึงเป็นตัวอย่างของการกำหนดเนื้อหาเรื่องสิทธิของประชาชนแบบลงรายละเอียดเพื่อวางเป้าหมายให้หน่วยงานของรัฐเดินตาม ในทางตรงกันข้าม รัฐธรรมนูญ 2560 เขียนเรื่องสิทธิในกระบวนการยุติธรรมไว้สั้น และครอบคลุมหลักการต่างๆ น้อยที่สุดในสามฉบับ ซึ่งข้อดี คือ ทำให้รัฐธรรมนูญไม่ต้องยาวเกินไป กำหนดเฉพาะหลักการใหญ่ๆ ส่วนรายละเอียดอื่นๆ ที่มีกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติอีกหลายฉบับแล้วก็ไม่ต้องเขียนซ้ำอีก โดยปรากฏว่า หลักการที่สำคัญหลายเรื่องที่เคยอยู่ในรัฐธรรมนูญ 2540 และ 2550 กลับไม่ได้อยู่ในรัฐธรรมนูญ 2560 ด้วย เช่น สิทธิของพยานที่จะได้รับการคุ้มครอง สิทธิของผู้เสียหายที่จะได้รับเงินชดเชยจากรัฐ สิทธิร้องต่อศาลเมื่อถูกคุมขังโดยไม่มีกฎหมายรองรับ ฯลฯ

ทั้งนี้ แม้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจะก่อตั้งตามรัฐธรรมนูญ ปี 2540 แต่ก็ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมืองบังคับใช้มาก่อน ซึ่งกรณีดังกล่าวน่าจะเป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญประการหนึ่งในการรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับการกระทำความผิด จนเป็นเหตุให้ ปี พ.ศ. 2563 มีระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 กำหนดมาตรการคุ้มครองพยานในคดีความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมืองมาบังคับใช้ โดยกำหนดให้มีการใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ เป็นมาตรการหนึ่งในการคุ้มครองพยานเพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับการกระทำความผิดดังกล่าว

6. การคุ้มครองพยานในคดีเลือกตั้ง โดยใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว

ชื่อสกุล และที่อยู่

6.1 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 244 ที่บัญญัติให้บุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับการคุ้มครองจากรัฐ จึงทำให้เกิดแนวคิดในการคุ้มครองพยานและเป็นที่มาของกฎหมายฉบับนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2565³¹ มีสาระสำคัญ คือเป็นกฎหมายหลักที่ใช้ในการคุ้มครองพยานในคดีอาญาทุกประเภท โดยมีค่านิยมบุคคลที่จะได้รับการคุ้มครองตามมาตรา 3 ว่า “พยาน” หมายความว่า บุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาลในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญ แต่มีให้หมายความรวมถึงจำเลยซึ่งศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษและหลบหนี”

การร้องขอให้คุ้มครองพยาน

การร้องขอให้มีการคุ้มครองความปลอดภัย³² ของพยานตามกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดรูปแบบไว้ 2 มาตรการหลัก คือ มาตรการทั่วไป และมาตรการพิเศษ

ในส่วนของมาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานกำหนดไว้เป็นมาตรการทั่วไปในมาตรา 6 ที่กำหนดให้พยานที่อาจไม่ได้รับความปลอดภัยสามารถร้องขอให้ใช้มาตรการทั่วไปในการคุ้มครอง หรือพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล หรือ สำนักงานคุ้มครองพยานอาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ โดยต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย และในกรณีที่มี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย และพยานได้ขอร้องให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

³¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2565, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 139 ตอนที่ 52 ก (26 สิงหาคม 2565) : 15-16.

³² พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 3 “ความปลอดภัย” หมายความว่า ความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของพยาน ทั้งก่อน ขณะ และหลังมาเป็นพยาน

พิจารณานำมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่บุคคลดังกล่าวได้ตามความจำเป็นที่เห็นสมควร เว้นแต่ บุคคลดังกล่าวจะไม่ให้ความยินยอม ตามมาตรา 7

การอุทธรณ์คำสั่ง

ในมาตรา 20 หากผู้ที่ได้รับคำสั่ง (มิใช่คำสั่งของศาล) ไม่พอใจในคำสั่งเรื่องการคุ้มครองพยาน สามารถยื่นอุทธรณ์คำสั่งนั้นโดยทำเป็นคำร้องยื่นต่อศาลชั้นต้นซึ่งมิใช่ศาลแขวงและมีอำนาจพิจารณาคดีอาญาที่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้นภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง

ในการพิจารณา ศาลจะดำเนินการเป็นการลับและในการเข้าฟังการพิจารณาคดีจะให้เฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีตามที่ศาลเห็นสมควรเท่านั้น โดยให้ศาลพิจารณาและมีคำสั่งภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับอุทธรณ์ เว้นแต่มีเหตุอันสมควร อาจขยายระยะเวลาออกไปได้ ทั้งนี้ ศาลมีอำนาจหมายเรียกเอกสาร ข้อมูล หรือเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องมาศาลเพื่อทำการไต่สวนและสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร คำสั่งของศาลเป็นที่สุด

บทลงโทษสำหรับผู้เปิดเผยข้อมูลการคุ้มครองพยาน

ในพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้เปิดเผยความลับเกี่ยวกับชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน หรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งได้มีการดำเนินการตามมาตรการคุ้มครองพยานไว้ในมาตรา 21 และ 22 อันมีบทลงโทษดังต่อไปนี้

กรณีที่ 1 น่าจะทำให้บุคคลเหล่านั้นไม่ได้รับความปลอดภัย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

กรณีที่ 2 เป็นเหตุให้บุคคลดังกล่าวได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 40,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

กรณีที่ 3 เป็นเหตุให้บุคคลดังกล่าวได้รับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

กรณีที่ 4 เป็นเหตุให้บุคคลดังกล่าวถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 7 ปี หรือปรับไม่เกิน 140,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

กรณีที่ 5 เป็นการกระทำเพื่อให้บุคคลตามมาตรา 21 ไม่ได้รับความปลอดภัยต้องระวางโทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้นกึ่งหนึ่ง

6.2 ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 กำหนดไว้ในมาตรา 41 วรรคสาม ว่า ห้ามมิให้บุคคลใดเปิดเผยข้อมูลอันทำให้สามารถระบุตัวตนของผู้แจ้ง รวมทั้งข้อมูลข่าวสารที่ได้มาเนื่องจากการดำเนินการตามมาตรานี้ มาตรา 32(3) หรือมาตรา 47 เว้นแต่เป็นการเปิดเผยข้อมูลเพื่อปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจหรือตามกฎหมายหรือตามคำสั่งศาล โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 45 บัญญัติว่า ให้คณะกรรมการกำหนดมาตรการคุ้มครองพยานมิให้เกิดอันตรายแก่พยานรวมตลอดทั้งมาตรการรักษาความลับให้แก่ผู้เป็นพยาน ในมาตรการดังกล่าวจะกำหนดให้มีการจ่ายค่าที่อยู่หรือค่าเดินทางหรือค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็นด้วยก็ได้ การคุ้มครองพยานตามวรรคหนึ่ง ให้หมายความรวมถึงผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแสด้วย และให้กระทำได้เมื่อได้รับคำร้องขอจากบุคคลดังกล่าว โดยมาตรการในการคุ้มครองพยานให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติดังกล่าว คณะกรรมการการเลือกตั้ง จึงออกระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 โดยข้อ 5 ของระเบียบดังกล่าว กำหนดให้การดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองและที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการคุ้มครองตามระเบียบนี้ให้ดำเนินการเป็นความลับ³³

ผู้ได้รับความคุ้มครอง

จากนิยามในข้อ 3 ของระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 บุคคลที่สามารถเป็นผู้ร้องขอให้มีการคุ้มครอง ได้แก่ หมายความว่า พยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแสดังกล่าวตามข้อ 8 ของระเบียบดังกล่าว ยังรวมถึงผู้มีอำนาจทำการแทนบุคคลดังกล่าวด้วย โดยยื่นคำร้องขอคุ้มครองพร้อมเอกสารหลักฐานด้วยตนเอง ณ สำนักงาน หรือสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด เว้นแต่ มีเหตุจำเป็นอาจส่งคำร้องพร้อมเอกสารหลักฐานทางไปรษณีย์ หรือมอบอำนาจให้บุคคลอื่นนำคำร้องขอนั้นมายื่นแทนได้³⁴

โดย “พยาน” หมายความว่า บุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อคณะกรรมการ กรรมการบุคคลหรือคณะบุคคลที่คณะกรรมการมอบหมาย หรือเบิกความต่อศาล

³³ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 137 ตอนที่ 23 ก (23 มีนาคม 2563) : 1-2.

³⁴ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 137 ตอนที่ 23 ก (23 มีนาคม 2563) : 1-3.

เกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง แต่มิให้หมายความรวมถึงผู้ถูกร้อง ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยในคดีอาญาที่อ้างตนเองเป็นพยาน

“ผู้ให้ข้อมูล” หมายความว่า บุคคลซึ่งมิได้เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของสำนักงาน ที่ให้ข้อมูลข่าวสารอันเป็นประโยชน์ในการสืบสวนหรือไต่สวนคดีเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือควบคุม กำกับดูแลให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย

“ผู้ชี้เบาะแส” หมายความว่า บุคคลซึ่งมิได้เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของสำนักงานที่ชี้เบาะแสเกี่ยวกับการกระทำอันไม่สุจริตหรือเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง

ทั้งนี้ หากกรรมการ เลขาธิการ ผู้อำนวยการ หรือผู้ที่ได้รับแต่งตั้งจากคณะกรรมการ ให้มีอำนาจในการสืบสวน สอบสวน หรือไต่สวน หรือดำเนินคดี พบเหตุอันควรเชื่อว่าพยานอาจได้รับอันตราย หรือถูกข่มขู่คุกคามอันเนื่องมาจากการที่จะมาหรือได้มาเป็นพยาน คณะกรรมการอาจจัดให้พยานได้รับการคุ้มครองโดยพยานไม่ต้องร้องขอ แต่อย่างไรก็ตาม ก็จะต้องได้รับความยินยอมของพยานหรือผู้มีอำนาจทำการแทนพยานด้วย ตามข้อ 15 ของระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 โดยผู้มีอำนาจทำการแทนพยาน กรณีเป็นผู้เยาว์ คือ บิดาหรือมารดา เว้นแต่ ไม่มีบิดาหรือมารดา หรือบิดาหรือมารดาทำการแทนไม่ได้ ให้ผู้แทนโดยชอบธรรมเป็นผู้มีอำนาจทำการแทน กรณีพยานเป็นผู้ไร้ความสามารถ ให้ผู้อนุบาลเป็นผู้มีอำนาจทำการแทน กรณีพยานเป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ ให้ผู้พิทักษ์เป็นผู้มีอำนาจทำการแทน ตามข้อ 8 ของระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563

การพิจารณา

เมื่อสำนักงานหรือสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดได้รับคำขอ พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของคำร้องขอ โดยสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมเพื่อทราบข้อมูลที่แสดงว่าพยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแสอาจได้รับอันตราย แล้วจัดทำบันทึกถ้อยคำผู้ร้องขอ พร้อมทั้งแจ้งให้ผู้ยื่นคำร้องขอทราบถึงสิทธิ เงื่อนไข ผลกระทบ รวมทั้งความรับผิดชอบเนื่องจากการเข้ารับการคุ้มครอง แล้วจัดทำบันทึกแสดงความยินยอมที่จะเข้ารับการคุ้มครองและรับทราบการแจ้งข้อความข้างต้น ซึ่งสำนักงานหรือสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดอาจให้พนักงานหรือประสานหน่วยงานอื่นของรัฐที่มีหน้าที่รักษาความสงบ

เรียบร้อยไปสอดส่อง ดูแลพยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแสเบื้องต้นเป็นครั้งคราวก็ได้ ตามข้อ 10 ของระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563³⁵

ทั้งนี้ เมื่อสำนักงานหรือสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดได้ตรวจสอบคำร้องขอตั้งกล่าวแล้วสำนักงานหรือสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดต้องจัดทำรายงานเสนอคำร้องขอตั้งกล่าวพร้อมความเห็นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยเร็ว ซึ่งหากมีความเห็นควรให้การคุ้มครอง ต้องระบุวิธีการให้การคุ้มครองระยะเวลาการให้การคุ้มครอง กำหนดเงื่อนไขให้พยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแสปฏิบัติระหว่างอยู่ในการคุ้มครอง ผู้ดำเนินการคุ้มครอง และค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองมาพร้อมด้วย ตาม ข้อ 14 ของระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 และกรณีมีความจำเป็นเร่งด่วนต้องให้การคุ้มครองพยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแส ก่อนที่คณะกรรมการพิจารณาจะมีคำสั่งให้การคุ้มครอง ให้เลขาธิการพิจารณาอบหมายให้พนักงาน หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐดำเนินการให้การคุ้มครองบุคคลดังกล่าวเป็นการชั่วคราวตามที่เห็นสมควร และให้ถือว่าบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองเป็นการชั่วคราว เป็นผู้รับการคุ้มครองตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 จนกว่าคณะกรรมการจะพิจารณามีคำสั่งเป็นอย่างอื่น และเมื่อคณะกรรมการพิจารณาว่าสมควรให้การคุ้มครองหรือไม่ แล้วสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจะแจ้งคำสั่งพร้อมเหตุผลให้ผู้ร้องขอทราบ

กรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง มีมติพิจารณาไม่ให้การคุ้มครอง ย่อมไม่ตัดสิทธิพยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแส หรือผู้มีอำนาจทำการแทนบุคคลดังกล่าวที่จะยื่นคำร้องขอคุ้มครองใหม่

มาตรการให้ความคุ้มครอง

ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 ข้อ 20 (4) กำหนดวิธีการให้ความคุ้มครอง อันได้แก่ มาตรการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวผู้รับการคุ้มครองได้ อันเป็นมาตรการทั่วไปในการให้ความคุ้มครอง

แต่อย่างไรก็ตามมาตรการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ อาจส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน รวมถึงสิทธิในการโต้แย้งพยานหลักฐานของผู้ถูก

³⁵ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 137 ตอนที่ 23 ก (23 มีนาคม 2563) : 1-3.

กล่าวหา และในบางกรณีข้อเท็จจริงที่ได้ให้ไว้เป็นพยานหลักฐานก็สามารถระบุตัวตนของผู้ให้ข้อมูลได้ เนื่องจากมีบุคคลที่ทราบข้อมูลเพียงไม่กี่คนเท่านั้น จึงทำให้มาตรการนี้สามารถคุ้มครองได้ เพียงชั่วคราวและจำต้องหามาตรการคุ้มครองอื่นมาเสริม ประกอบกับในชั้นพิจารณาคดีเกี่ยวกับ ความผิดกฎหมายเลือกตั้งยังไม่มีการบัญญัติรองรับถึงขั้นตอนการใช้มาตรการดังกล่าว

7. ระบบการพิจารณาคดี และการดำเนินคดีเกี่ยวกับความผิดกฎหมายเลือกตั้ง

7.1 ระบบการพิจารณาคดี

ระบบการพิจารณาคดี มี 2 ระบบ กล่าวคือ ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน โดยเกณฑ์ที่ใช้ ในการแยกความแตกต่างของทั้งสองระบบนั้น อยู่ที่การทำหน้าที่ ค้นหาความจริงของศาล ความเคร่งครัดของกฎเกณฑ์ วิธีพิจารณาความ และการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา

7.1.1 ระบบกล่าวหา

ระบบกล่าวหา เป็นระบบที่ถือว่ากันเป็นวิธีการที่พัฒนาขึ้นมาใช้แทนการแก้ แค้นกันเป็นส่วนตัวโดยให้ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีได้เอง ในฐานะผู้กล่าวหา อำนาจนี้ต่อมาได้ขยาย ไปถึงญาติของผู้เสียหายด้วย ผู้ตัดสินคดีไม่มีอำนาจกล่าวหา ยกประเด็นคดี หรือนำสืบพยาน เรื่องดังกล่าวอยู่ในนาจของผู้กล่าวหา และผู้ถูกกล่าวหา ผู้พิพากษาจะเป็นคนกลางพิจารณาคดีโดย เปิดเผยและด้วยวาจา³⁶ อาจกล่าวได้ว่า ระบบนี้เป็นเรื่องที่โจทก์นำคดีมาฟ้องร้องจำเลย การพิจารณาชี้ขาดว่าฝ่ายใดผิดหรือถูกไม่สำคัญอยู่ที่การนำพยานมาพิสูจน์ความจริง แต่สำคัญอยู่ที่ว่า ฝ่ายใดจะเป็นผู้ปฏิบัติตามกติกาซึ่งผู้พิพากษาวางไว้ได้ครบถ้วน ฝ่ายนั้นก็เป็นผู้ชนะ³⁷ ระบบกล่าวหา จึงเป็นระบบการต่อสู้ของบุคคล 2 ฝ่าย ภายใต้ระเบียบที่แน่นอนตายตัว ที่กระทำต่อหน้า ผู้พิพากษาที่ปราศจากอคติต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งและผู้พิพากษาจะวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด (Neutrality) ดังนั้นผู้พิพากษาจึงมีดุลพินิจในการดำเนินคดีน้อย ศาลจะไม่เริ่มหาข้อเท็จจริงด้วย ตนเอง แต่จะปล่อยให้เป็นที่ของคู่ความในการนำพยานหลักฐานเข้าสืบ เมื่อถึงขั้นสุดท้าย ผู้พิพากษาจะเป็นผู้ตัดสินให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ชนะคดีตามกระบวนการพิสูจน์ที่คู่ความได้นำเสนอ ในระบบนี้ ผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหาอยู่ในฐานะคู่ความที่มีสิทธิเท่าเทียมกัน ในขณะที่คู่ความฝ่าย หนึ่งได้กล่าวหาฟ้องร้องเพื่อให้มีการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดหรือเพื่อนำ

³⁶ John Henry Merryman, *The Civil Law Tradition*, (Stanford University Press, 1969), p.135.

³⁷ โอสถ โกศิน, คำอธิบายและเปรียบเทียบกฎหมายไทย และต่างประเทศในเรื่องกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน , (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, 2529), หน้า 2.

ตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกระบวนการของกฎหมาย คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งก็มีสิทธิเสนอพยานหลักฐานเพื่อหักล้างข้อกล่าวหานั้น³⁸

การพิจารณาคดีอาญาของระบบนี้ แบ่งผู้เกี่ยวข้องกับคดีออกเป็น 3 ฝ่าย คือ ผู้กล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหา และศาล เหตุที่มีการแบ่งเช่นนี้ เพราะระบบนี้มีวิวัฒนาการมาจากการพิจารณาคดีในสมัยโบราณที่ใช้วิธีทรมาน (trial by ordeal) และการพิจารณาคดีโดยวิธีให้คู่ความต่อสู้กัน (trial by battle) ซึ่งจะมีคู่ต่อสู้อยู่ 2 ฝ่าย และศาลเป็นคนกลางซึ่งทำหน้าที่เป็นกรรมการต่อมาการพิจารณาคดีโดยวิธีการทรมานหรือต่อสู้กันได้ถูกยกเลิกไป ได้ใช้วิธีเอาพยานมาพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์กัน พยานในตอนแรกก็คือเพื่อนบ้านของคู่ความซึ่งนำมาเบิกความกล่าวหาหรือรับรองความประพฤติของจำเลยนั่นเอง พยานตามแนวความคิดนั้นต่อมาได้กลายเป็นระบบจู้ไปแม้วิธีพิจารณาคดีจะเปลี่ยนไปบ้าง แต่แนวความคิดดั้งเดิมที่แบ่งผู้เกี่ยวข้องกับคดีเป็น 3 ฝ่ายยังคงมีอยู่ในคดีอาญาจึงต้องเริ่มต้นด้วยโจทก์เป็นผู้กล่าวหา โจทก์จะต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลย ระบบนี้ จึงเน้นเป็นพิเศษว่า จำเลยในคดีอาญาได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าโจทก์จะพิสูจน์ให้ศาลเห็นเป็นที่ สิ้นสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดเมื่อโจทก์นำสืบได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดแล้ว จำเลยจึงมีหน้าที่นำสืบหักล้างพยานหลักฐานของโจทก์ ศาลและจู้วางตัวเป็นกลาง ทำหน้าที่เสมือนกรรมการผู้ตัดสินกีฬา ศาลมีหน้าที่คอยควบคุมดูแลให้คู่ความทั้ง 2 ฝ่าย ดำเนินคดีตามกฎหมายและกติกาวางไว้ในกฎหมายลักษณะพยาน การพิจารณาคดีอาญาระบบนี้ จึงถือหลักการให้ความคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลยเป็นพิเศษ โดยจำต้องมีการพิจารณาคดีในศาลโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย มีการซักค้านพยานฝ่ายตรงกันข้าม และสิทธิของจำเลยที่จะมีทนายถือว่าเป็นสิ่งจำเป็น³⁹

ในระบบกล่าวหานั้น ด้วยเหตุว่าคู่ความที่พิพาทมีความเท่าเทียมกันในการเสนอข้อเท็จจริงแก่ศาล โดยศาลต้องตนเป็นกลาง กฎเกณฑ์ต่างๆ ในเรื่องการสืบพยานเป็นไปโดยเคร่งครัด มีบทตัดพยาน (Exclusionary Rule) ที่เด็ดขาด เพื่อมิให้พยานที่ต้องห้ามเข้าสู่สำนวนความ ทั้งนี้เพื่อมิให้ทั้งสองฝ่ายได้เปรียบเสียเปรียบแก่กัน⁴⁰ โดยในการพิจารณาคดีอาญาในระบบนี้ เพื่อให้ผู้พิพากษาเป็นกลางและคู่ความทั้งสองฝ่ายต่อสู้คดีกันเอง จะต้องให้คู่ความทั้งสองฝ่ายอยู่ใน

³⁸ อุดม รัฐอมฤต, “การฟ้องคดีอาญา,” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 22, หน้า 242 (มิถุนายน 2435).

³⁹ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2549), หน้า 1-2.

⁴⁰ พิชราภรณ์ เดชประสิทธิ์พิบูล, “การสืบพยานหลักฐานล่วงหน้าในคดีอาญา: ศึกษากรณีปัญหาการสืบพยานลับหลังจำเลยและปัญหาที่เกี่ยวข้อง,” (สารนิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548), หน้า 8.

ฐานะใกล้เคียงกันตามหลักอาวุธเท่าเทียมกัน จึงจะทำให้คู่ความทั้งสองฝ่ายต่อสู้กันอย่างเป็นธรรม เพื่อให้ความจริงปรากฏออกมา หากฝ่ายโจทก์เป็นฝ่ายรัฐ มีตำรวจและอัยการเป็นหลัก แต่อีกฝ่ายจำเลยเป็นชาวบ้านธรรมดา จึงต้องให้ความคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลยเป็นพิเศษ โดยจะต้องมีการพิจารณาคดีในศาลโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย มีการซักค้านพยานฝ่ายตรงข้าม และจำเลยมีสิทธิที่จะมีทนายโดยได้รับรับความช่วยเหลือจากรัฐ⁴¹

7.1.2 ระบบไต่สวน

ระบบไต่สวนเป็นระบบที่พัฒนาต่อมาจากระบบกล่าวหาโดยอิทธิพลของระบบกฎหมายโรมัน มีการยกเลิกวิธีการให้ผู้เสียหายเป็นผู้กล่าวหาเอง และให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทำหน้าที่แทน ผู้พิพากษาเปลี่ยนสถานะจากการเป็นคนกลางมาเป็นผู้ทำการไต่สวน⁴² เป็นระบบสืบพยานหลักฐานที่เน้นการแสวงหาความแท้จริง (Truth) มิได้จำกัดการพิสูจน์อยู่ที่การเสนอพยานหลักฐานของคู่ความเท่านั้น แต่เปิดให้ศาลแสวงหาข้อเท็จจริงได้อย่างเต็มที่ โดยถือว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นหน้าที่ของรัฐ ในระบบไต่สวนนี้ กฎหมายลักษณะพยานไม่ค่อยมีบทบาทมากสำคัญนัก ส่วนมากบัญญัติไว้ส่วนหนึ่งของกฎหมายวิธีพิจารณาความโดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่มีบทตัดพยานหรือกฎที่ห้ามเสนอพยานหลักฐานที่เข้มงวด ส่วนใหญ่ศาลจะรับฟังพยานหลักฐานทุกประเภท เว้นแต่พยานหลักฐานที่ไม่เกี่ยวข้องกับคดี⁴³ โดยถือว่ารัฐมีหน้าที่โดยตรงในการดำเนินคดีกับผู้กระทำ ความผิด ในการดำเนินคดีอาญาตามระบบนี้ จะไม่มีการแยกหน้าที่ในการสอบสวนและฟ้องร้องคดี รวมทั้งหน้าที่ในการพิจารณาคดีออกจากกัน โดยจะมีเฉพาะผู้ไต่สวนซึ่งอาจเป็นผู้พิพากษาเป็นผู้ดำเนินการไต่สวนเองทั้งสิ้น ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการจนถึงขั้นตอนการพิพากษาตัดสินคดีอาญานั้นในที่สุด โดยศาลจะเป็นทั้งโจทก์และผู้ตัดสินในคนๆ เดียวกัน และผู้ถูกไต่สวนก็จะอยู่ในฐานะที่เป็นเพียงผู้คอยตอบคำซักถามในคดีเท่านั้น⁴⁴

⁴¹ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, รายงานการเสวนาทางวิชาการเรื่องการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องหาและจำเลย: การสร้างความเสมอภาคและความยุติธรรมในระบบการดำเนินคดีอาญาของไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), หน้า 32.

⁴² โสภณ รัตนกร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 3.

⁴³ พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2553), หน้า 5.

⁴⁴ อรรถกร วิเชียรรัตน์, “มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ศึกษากรณีผู้กระทำความผิดเป็นผู้ทรงอิทธิพล,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550), หน้า 14.

ด้วยเหตุผลข้างต้น ผู้พิพากษาในประเทศภาคพื้นยุโรปจึงมีบทบาทมากกว่าผู้พิพากษาในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาในเรื่องต่างๆ เช่น การปรับปรุงข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้การจำหน่ายคดีสำหรับคู่ความบางฝ่าย การเรียกให้บางฝ่ายเข้ามาในคดีตลอดจนการดำเนินคดี ผู้พิพากษามักจะให้พยานเบิกความโดยเล่าเรื่องได้อย่างกว้างขวาง เสร็จแล้วผู้พิพากษาจึงถามเพิ่มเติมในตอนหลัง ทนายอาจเสนอแนะหัวข้อให้ศาลถามพยาน และในบางประเทศทนายอาจเสนอคำถามให้ศาลช่วยถามพยานให้ ผู้พิพากษาจะมีบทบาทในคดีอาญามากกว่าคดีแพ่ง⁴⁵

ข้อเสียของระบบนี้คือ อยู่ที่การให้อำนาจชี้ขาดทั้งกระบวนการอยู่ในดุลพินิจของคนเพียงคนเดียว โดยไม่มีการตรวจสอบหรือคานอำนาจหน้าที่ ดังนั้น จึงอาจเกิดกรณีที่การพิจารณาและพิพากษานั้นมิได้เกิดจากความบริสุทธิ์ใจ หรือมีอคติต่อผู้ถูกไต่สวนได้ง่ายและการที่ถือว่าผู้ถูกไต่สวนเป็นกรรมในคดี ทำให้ผู้นั้นไม่มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหา ซึ่งในแนวความคิดเช่นนี้ ทำให้เห็นไปว่า วิธีการค้นหาความจริงโดยการข่มขู่ ทรมานร่างกายผู้ถูกไต่สวนเพื่อให้รับสารภาพความผิด จึงเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายในการค้นหาความจริง⁴⁶

7.1.3 ข้อแตกต่างระหว่างระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน⁴⁷

1. การค้นหาความจริง

ระบบกล่าวหา นั้น ศาลเป็นคณกลางคอยควบคุมให้คู่ความทั้งสองฝ่ายกระทำตามกฎเกณฑ์ในการนำเสนอพยานหลักฐาน โดยศาลทำหน้าที่รับฟังและใช้ดุลพินิจจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอเท่านั้น คดีความทุกคดีจึงต้องมีโจทก์จำเลยเป็นคู่ต่อสู้ซึ่งกันและกันเพื่อนำพยานหลักฐานมาสู่ศาล ศาลไม่มีหน้าที่แสวงหาพยานหลักฐานด้วยตนเองแต่อย่างใด

ส่วนในระบบไต่สวน ศาลเป็นผู้ทำหน้าที่ไต่สวนแสวงหาข้อเท็จจริง ศาลไม่ผูกพันที่จะรับฟังเฉพาะพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอเท่านั้น การตัดสินคดีความเพื่อให้ได้ข้อยุติตามระบบนี้ เป็นการตัดสินคดีความเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม มิใช่เฉพาะคู่กรณีแต่อย่างใด

⁴⁵ Graham C. Lilly, *An Introduction to the Law of Evidence*, (West Publishing Co., 1978), p. 14-15.

⁴⁶ ณรงค์ ใจหาญ, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, 2550), หน้า 28.

⁴⁷ อุดม รัฐอมฤต, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, (กรุงเทพมหานคร :โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), หน้า 27-28.

2. กฎเกณฑ์วิธีพิจารณาและการสืบพยานหลักฐาน

วิธีพิจารณาในระบบกล่าวหาให้ดุลพินิจแก่ศาลในการดำเนินคดีอย่างจำกัดทำให้ศาลต้องอาศัยกฎเกณฑ์และแบบพิธีในการสืบพยานหลักฐานที่เคร่งครัด การไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์อาจมีผลถึงขั้นทำให้เกิดการแพ้ชนะคดีได้ ลักษณะเช่นนี้ มีที่มาจากระบบการพิจารณาคดีที่ใช้บุคคลธรรมดาเป็นผู้พิพากษา มิใช่ผู้พิพากษาอาชีพเป็นผู้ตัดสินคดีความ เช่น ระบบการพิจารณาคดีโดยใช้ลูกขุน บุคคลธรรมดาเหล่านี้ถูกจำกัดดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานจึงต้องมีหลักกฎหมายให้ถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด

ส่วนในระบบไต่สวนนั้น สารระสำคัญอยู่ที่การแสวงหาความจริงของศาล ศาลจึงใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง ไม่มีกฎเกณฑ์พิจารณาที่เป็นแบบพิธีให้ศาลปฏิบัติโดยเคร่งครัดนัก มีแต่การกำหนดถึงเฉพาะวิธีปฏิบัติที่สำคัญเท่านั้น

3. จุดประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิต่อสู้อัยของผู้ถูกกล่าวหา

ในระบบกล่าวหาผู้นั้น ผู้ถูกกล่าวหาหรือฝ่ายจำเลยจะได้รับความคุ้มครองสิทธิในระดับเดียวกับฝ่ายกล่าวหาหรือฝ่ายโจทก์ หลักเกณฑ์ต่างๆ ของกฎหมายจึงมุ่งคุ้มครองจำเลยในฐานะที่จำเลยเป็นบุคคลที่เป็นประธานแห่งสิทธิ มิใช่วัตถุที่ถูกกระทำ จำเลยจึงมีสิทธิต่อสู้อัยได้อย่างเต็มที่ กล่าวคือ มีสิทธิรับรู้ข้อกล่าวหาและพยานหลักฐานทั้งปวงที่กล่าวหาตน รวมถึงมีโอกาสที่จะนำพยานหลักฐานมาต่อสู้หักล้างข้อกล่าวหาอย่างเต็มที่ พยานหลักฐานที่สำคัญมักจะได้จากการสืบพยานตามระบบกล่าวหา คือ พยานหลักฐานที่ได้จากการซักค้าน (Cross-examination) พยานหลักฐานของคุณความฝ่ายตรงข้าม พยานหลักฐานใดก็ตามที่ไม่ผ่านกระบวนการนี้ โดยปกติจะรับไว้ในสำนวนไม่ได้

ส่วนระบบไต่สวนนั้น การดำเนินคดีในศาลไม่ได้ยึดถือหลักที่ให้คู่ความมีสิทธิเท่าเทียมกัน การแสวงหาความจริงเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพิสูจน์ ดังนั้น ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตามที่จะได้มาซึ่งเบาะแสหรือสิ่งที่น่าเชื่อถือ แม้อาจจะเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา ก็สามารถนำมาใช้ได้ แต่ศาลจะต้องใช้ไหวพริบและวิจารณญาณไตร่ตรองเองว่าพยานหลักฐานใดสมควรรับฟังเมื่อได้พิเคราะห์ถึงประโยชน์สาธารณะแล้ว

ระบบทั้งสองที่กล่าวเป็นวิธีการของศาลในสมัยโบราณ เมื่อเวลาได้ล่วงมานานเข้าวิทยาการในทางกฎหมายก็เจริญขึ้นเป็นลำดับ วิธีการค้นหาข้อเท็จจริงของศาลต่างๆ ในโลกเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญของโลก เมื่อประเทศต่างๆ ได้ปรับปรุงวิธีการในเรื่องกฎหมายพยานของตนขึ้นมาเป็นทีละขั้นๆ จนถึงปัจจุบันแล้ว จึงเห็นได้ว่าระบบทั้งสองต่างก็คลี่คลายเข้าหากัน หลัก

กฎหมายในเรื่องพยานทั่ว ๆ ไปของประเทศต่างๆ ในเวลานี้จึงนับว่าอยู่ในระดับใกล้เคียงมาก จะมีที่ต่างกันบ้างก็เป็นส่วนปลีกย่อย ซึ่งส่วนมากสืบเนื่องมาจากความแตกต่างของขนบธรรมเนียมประเพณี และลัทธิศาสนาของแต่ละประเทศ⁴⁸ ปัจจุบันได้มีระบบกฎหมายพยานหลักฐานหรือระบบค้นคว้าข้อเท็จจริงในทางคดีในรูปแบบใหม่ ที่ได้นำเอาข้อดีของระบบไต่สวนและระบบกล่าวหาใช้ร่วมกันจนเป็นเนื้อเดียว ซึ่งเรียกระบบใหม่นี้ว่า ระบบกระบวนการพิจารณาคดีแบบผสม (Mixed System)⁴⁹

สำหรับประเทศไทยนั้น เดิมการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีจะใช้ระบบไต่สวนเป็นหลัก โดยมีกฎหมายที่สำคัญคือ กฎหมายวิธีพิจารณาอาชญากรรม รธนโกสินทร์ศก 115 ซึ่งจากวิธีพิจารณาความดังกล่าว ก่อให้เกิดการลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาเป็นอย่างมาก ต่อมาในรธนโกสินทร์ศกที่ (ร.ศ.) 115 (พ.ศ. 2439) นับเป็นจุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญจุดหนึ่งของการปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศเรา กล่าวคือ นอกจากจะได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อนรธนโกสินทร์ศก 115 แล้ว ยังได้มีพระราชบัญญัติยกเลิกวิธีพิจารณาอาชญากรรมรธนโกสินทร์ศก 115 อีกด้วย อันเป็นผลให้ยกเลิกการดำเนินคดีอาญา “ระบบไต่สวน” และมาใช้ในการดำเนินคดีอาญา “ระบบกล่าวหา” แทนเช่นเดียวกับนานอารยประเทศ⁵⁰ ต่อมามีการร่างกฎหมายลักษณะพยาน โดยได้นำกฎหมายลักษณะพยานไปบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นลักษณะของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายหรือประเทศที่มีระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวน โดยเฉพาะในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2478 มีบทบัญญัติที่ให้ศาลมีบทบาทการค้นหาความจริงและเรียกพยานหลักฐานมาสืบด้วยตนเอง โดยไม่ต้องผูกมัดกับพยานที่คู่ความนำสืบ แต่ก็ไม่มีข้อห้ามที่โจทก์จำเลยจะนำพยานเข้ามาสืบไม่ได้ ซึ่งรูปแบบในลักษณะนี้ จึงมีลักษณะที่กึ่งกลางระหว่างบทบาทของศาลกับบทบาทของโจทก์และจำเลยในการค้นหาความจริงแต่ค่อนข้างที่จะมีแนวโน้มไปในทางให้ศาลมีหน้าที่ค้นหาความจริงเป็น

⁴⁸ โอสโล โกลคิน, คำอธิบายและเปรียบเทียบกฎหมายไทย และต่างประเทศในเรื่องกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. หน้า 3-4.

⁴⁹ เนื่องจากกระบวนการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนยังมีอุปสรรคบางประการในทางปฏิบัติ จึงก่อให้เกิดระบบผสมขึ้น โดยนำเอาข้อดีของแต่ละระบบมาปรับใช้ตามความเหมาะสมเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศแรกที่นำเอาระบบผสมนี้มาใช้ในปี ค.ศ. 1808 และหลังจากนั้นประเทศอื่นๆ ในยุโรปจึงได้นำเอาเป็นแบบอย่างและดำเนินรอยตาม โปรตุเกส ออสเตรเลีย รัสเซีย เป็นต้น, มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ศึกษารณณ์ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ทรงอิทธิพล. หน้า 44, หน้า 15

⁵⁰ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, 2549), หน้า 56.

หลัก⁵¹แต่ในทางปฏิบัติซึ่งศาลไทยได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมตะวันตกนั้น ได้มีการจัดระบบศาลยุติธรรมแบบอังกฤษ ทั้งนี้ เพราะพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ได้ทรงศึกษาวิชากฎหมายมาจากประเทศอังกฤษ นอกจากนั้นที่ปรึกษาส่วนใหญ่ก็มาจากประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ อิทธิพลของกฎหมายคอมมอนลอว์ จึงมีผลต่อระบบการสืบพยานของไทย ทำให้ทางปฏิบัติศาลไทยวางตัวเป็นกลางในการพิจารณาคดี ซึ่งเป็นรากฐานของระบบกล่าวหาที่ถือว่าผู้พิพากษาต้องวางตัวเป็นกลางและมีหน้าที่ในการควบคุมการเสนอพยานหลักฐาน ส่วนการค้นหาข้อเท็จจริงมาแสดงให้ปรากฏเป็นของคู่ความ⁵² นอกจากนี้ในทางปฏิบัติ ศาลจะใช้ความระมัดระวังอย่างยิ่งหากการสืบพยานโดยผลการเอง ทั้งนี้ เนื่องจากประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ข้อ 9⁵³ กำหนดให้ศาลวางตัวเป็นกลาง ศาลจึงรับฟังได้แต่เพียงพยานหลักฐานที่คู่ความนำขึ้นสู่ศาลเท่านั้น⁵⁴ ดังนั้น หากศาลเข้ามาแสวงหาข้อเท็จจริงด้วยตนเอง ก็น่าจะสุ่มเสี่ยงต่อการที่ผู้พิพากษาจะถูกร้องเรียนว่าผิดจริยธรรมข้าราชการตุลาการได้

7.2 การดำเนินคดีเกี่ยวกับความผิดตามกฎหมายเลือกตั้ง

7.2.1 ชั้นสืบสวนและไต่สวน

1. ชั้นสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด

เมื่อมีการยื่นคำร้องหรือมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏต่อสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดและคำร้องหรือเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏดังกล่าวเป็นคำร้องหรือเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏที่สามารถรับไว้ดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนได้ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนสอบสวน การไต่สวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดจะมอบสำนวนดังกล่าวให้แก่คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนประจำจังหวัดเพื่อแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐาน โดยไม่ว่าสำนวนดังกล่าวจะเป็นสำนวนการสืบสวนหรือสำนวนการไต่สวนก็ต้องกระทำโดยคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนประจำจังหวัด ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการ

⁵¹ ณรงค์ ใจหาญ. *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. หน้า 30-31.

⁵² พรเพชร วิชิตชลชัย. *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานหน้า* หน้า 6-7.

⁵³ ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ข้อ 9 “ผู้พิพากษาพึงระลึกว่าการนำพยานหลักฐานเข้าสืบและการซักถามพยานควรเป็นหน้าที่ของคู่ความและทนายความของแต่ละฝ่ายที่จะกระทำ ผู้พิพากษาพึงเรียกพยานหลักฐานหรือซักถามพยานด้วยตนเองก็ต่อเมื่อจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือมีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำเอง”

⁵⁴ อุตม รัฐอมฤต. *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน*. หน้า 30.

สืบสวนสอบสวน การไต่สวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ข้อ 16 โดยต้องดำเนินการแสวงหา หรือรวบรวมพยานหลักฐานด้วยวิธีการขอทราบรายละเอียดเพิ่มเติมจากผู้ร้องหรือผู้ให้ข้อมูลเบาะแสบันท์ที่ถ้อยคำบุคคลใด ๆ ที่เกี่ยวข้อง ขอทราบรายละเอียด หรือขอเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานเอกชน หรือจากบุคคลใด ๆ มาประกอบการพิจารณา ตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ รวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงที่เกี่ยวข้องหรือดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมาย⁵⁵ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งกล่าวได้ว่าการแสวงหาหรือการรวบรวมพยานหลักฐานมีวิธีการหลัก 5 วิธี คือ การสอบและบันท์ที่ถ้อยคำบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสำนวนทั้งหมด ได้แก่ ผู้ร้อง พยานผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง พยานผู้ถูกร้อง พยานที่สอบประกอบ และการแสวงหาหรือการรวบรวมพยานหลักฐานอื่นเพื่อสรุปสำนวนการสืบสวนหรือการไต่สวนเสนอต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งผ่านผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดโดยระบุรายละเอียดพฤติการณ์และข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่ามีการกระทำฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งหรือไม่ หรือมีการก่อ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้มีการกระทำความผิด ซึ่งมิผลให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยไม่สุจริตหรือเที่ยงธรรมหรือไม่

2. ชั้นสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและคณะกรรมการการเลือกตั้ง

เมื่อเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งจะมอบสำนวนให้พนักงานสืบสวนและไต่สวนของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งทำการวิเคราะห์สำนวนการสืบสวนหรือไต่สวน เพื่อเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการแล้ว เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งจะทำความเห็น โดยระบุข้อเท็จจริงและเหตุผลแล้วดำเนินการเสนอต่อคณะกรรมการวินิจฉัย หรือคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดแล้วแต่กรณี

⁵⁵ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนสอบสวน การไต่สวนและการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2561 ข้อ 42 บัญญัติไว้ว่า “ ในการสืบสวน ให้ดำเนินการตาม (1) ถึง (6) ข้อใดข้อหนึ่ง หรือหลายข้อก็ได้ดังต่อไปนี้

- (1) ขอทราบรายละเอียดเพิ่มเติมจากผู้ร้องหรือผู้ให้ข้อมูลเบาะแสบันท์
- (2) บันท์ที่ถ้อยคำบุคคลใด ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- (3) ขอทราบข้อเท็จจริง หรือขอเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหน่วยงานเอกชน หรือจากบุคคลใด ๆ มาประกอบการพิจารณา
- (4) ตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ
- (5) รวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงที่เกี่ยวข้อง
- (6) ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

ในการนี้ เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งอาจเห็นสมควรให้ทำการสืบสวนหรือไต่สวนเพิ่มเติม หรือแจ้งข้อกล่าวหาเพิ่มเติมก็ได้ โดยสั่งและส่งสำนวนให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำ จังหวัดแจ้งคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนทำการสืบสวนหรือไต่สวนเพิ่มเติมหรือแจ้งข้อกล่าวหา เพิ่มเติมแล้วแต่กรณี⁵⁶(ใส่รายละเอียดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีเลือกตั้ง โดยใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ ว่าสามารถดำเนินการได้ตั้งแต่เมื่อใด ต่อเนื่องจากจังหวัดอย่างไร ไประหว่างทางที่อยู่ส่วนกลางได้หรือไม่

ตั้งแต่มีการยื่นคำร้องหรือมีเหตุอันควรสงสัยหรือความปรากฏ พยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแส รวมถึงผู้มีอำนาจทำการแทนบุคคลดังกล่าว สามารถเป็นผู้ร้องขอให้มีการ คุ้มครองตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 เกี่ยวกับการ กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งได้ โดยยื่นคำร้องขอคุ้มครองพร้อมเอกสารหลักฐานด้วยตนเอง ณ สำนักงาน หรือสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด เว้นแต่ มีเหตุจำเป็นอาจส่ง คำร้องพร้อมเอกสารหลักฐานทางไปรษณีย์ หรือมอบอำนาจให้บุคคลอื่นนำคำร้องขอนั้นมายื่นแทน⁵⁷ แต่ทั้งนี้ ต้องก่อนคณะกรรมการการเลือกตั้งมีมติเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ดังกล่าว ซึ่งกรณีหลังประกาศผลการเลือกตั้ง หากคณะกรรมการการเลือกตั้งมีมติขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง และหรือให้ดำเนินคดีอาญา ซึ่ง คณะกรรมการการเลือกตั้งจะส่งเรื่องให้ศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์พิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับการ ขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการ เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นแล้วแต่กรณี ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 226 วรรคเจ็ด และส่งเรื่อง ให้พนักงานอัยการพิจารณาดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย คณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 44

⁵⁶ วรพล จรัสกิติกร, การใช้มาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานในความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558), หน้า 60-72

⁵⁷ ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 137 ตอนที่ 23 ก (23 มีนาคม 2563) : 1-3.

7.2.2 ชั้นพิจารณาของศาล

1. การขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือสิทธิเลือกตั้งในชั้นศาลฎีกา และศาลอุทธรณ์

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 226 วรรคเจ็ด กำหนดให้ การพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาในคดีเกี่ยวกับการขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ การเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ซึ่งต้องใช้ระบบไต่สวนและให้ดำเนินการโดยรวดเร็ว ดังนั้น การพิจารณาคดีและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงเป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 หมวดที่ 5 ซึ่งบัญญัติถึงวิธีการดำเนินคดีเกี่ยวกับการขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ส่วนการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 226 วรรคเจ็ด กำหนดให้ การพิจารณาพิพากษาของอุทธรณ์ในคดีเกี่ยวกับการขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ซึ่งต้องใช้ระบบไต่สวนและให้ดำเนินการโดยรวดเร็ว ดังนั้น การพิจารณาคดีและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น จึงเป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 หมวดที่ 3 ซึ่งบัญญัติถึงวิธีการดำเนินคดีเกี่ยวกับการขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

ทั้งนี้ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 มีบทบัญญัติชัดเจนให้การพิจารณาของศาลใช้ระบบไต่สวนโดยให้กระทำโดยเปิดเผย คู่ความต้องยื่นบัญชีระบุพยาน โดยมีสิทธิขอตรวจพยานหลักฐานและคัดสำเนาพยานหลักฐานของตนเองหรือของคู่ความอีกฝ่ายได้ และในการไต่สวนพยานบุคคล พยานต้องมาเบิกความรวมทั้งคู่ความสามารถถามพยานได้

2. การดำเนินคดีอาญาในศาลจังหวัด

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 44 กรณีต้องดำเนินคดีอาญากับบุคคลใดเพราะเหตุกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ซึ่งตามมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว “กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง” หมายความว่า กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง กฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น และให้หมายความรวมถึงกฎหมายว่าด้วยการออกเสียงประชามติด้วย โดยให้คณะกรรมการแจ้งให้พนักงานอัยการที่มีเขตอำนาจเพื่อพิจารณาดำเนินต่อไป โดยให้ส่งสำนวนการไต่สวนหรือสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการเพื่อใช้เป็นสำนวนในการดำเนินคดีโดยถือว่าสำนวนการไต่สวนหรือสำนวนการสอบสวนดังกล่าวเป็นสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานตามมาตรา 42 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ไต่สวนเพิ่มเติม หรือพนักงานอัยการจะดำเนินการไต่สวนหรือสอบสวนเพิ่มเติมเองก็ได้

ดังนั้น หากคณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนแล้วมีมติให้ดำเนินคดีอาญากับบุคคลใด เพราะเหตุกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น คณะกรรมการการเลือกตั้งจะแจ้งให้พนักงานอัยการที่มีเขตอำนาจพิจารณาดำเนินการต่อไป โดยให้ส่งสำนวนการไต่สวนหรือสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการเพื่อใช้เป็นสำนวนในการดำเนินคดีโดยถือว่าสำนวนการไต่สวนหรือสำนวนการสอบสวนดังกล่าวเป็นสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งการดำเนินคดีอาญาจะใช้ระบบ

พิจารณาคดีเหมือนคดีอาญาทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยกฎหมายบังคับให้ต้องมีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของพยาน ทั้งปรากฏในรูปของบัญชีพยาน คำให้การ ในชั้นสอบสวน หรือชั้นศาล รวมทั้งบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งบังคับให้พยานต้องเบิกความ โดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยก็ดี การให้จำเลยมีสิทธิซักถามพยานด้วยคำถามซึ่งจะเป็นการเปิดเผยข้อมูลของพยาน

7.3 การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน

ในชั้นสืบสวนและไต่สวนทั้งชั้นสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ชั้นสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและคณะกรรมการการเลือกตั้ง พยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแส รวมถึงผู้มีอำนาจทำการแทนบุคคลดังกล่าว สามารถเป็นผู้ร้องขอให้มีการคุ้มครองตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 เกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งได้ โดยมาตรการปกปิด มิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ กำหนดไว้ในระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 ข้อ 20 (4)

อย่างไรก็ตาม เมื่อคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ กรณีคณะกรรมการการเลือกตั้งขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นแล้วแต่กรณี ซึ่งการพิจารณาจะเป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 และกรณีคณะกรรมการการเลือกตั้งส่งเรื่องให้พนักงานอัยการพิจารณาดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 44 ซึ่งการพิจารณาเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยการพิจารณาคดีทั้งศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์และการดำเนินคดีอาญาในศาลจังหวัด ยังไม่มีการบัญญัติรองรับถึงขั้นตอนการใช้มาตรการปกปิด มิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ในชั้นพิจารณาของศาลแต่อย่างใด ซึ่งกรณีดังกล่าว ถือเป็นปัญหาและอุปสรรคในการคุ้มครองพยานในคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งอย่างมาก เนื่องจากแม้จะมีการปกปิด มิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ของพยานในชั้นสืบสวนหรือไต่สวน แต่ท้ายที่สุดแล้ว เมื่อต้องขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาล พยานกลัวการที่จะต้องเปิดเผยตัวตนในชั้น

ศาล เป็นเหตุให้พยานไม่ให้ความร่วมมือเข้ามาเป็นพยานในสำนวนตั้งแต่เริ่มกระบวนการสืบสวนหรือไต่สวน

8. สิทธิของจำเลยในการได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย

(Right to Confrontation)

สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย ถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน สิทธินี้เป็นที่ยอมรับตั้งแต่ยุคดั้งเดิม ในสมัยโรมัน มีคำกล่าวที่ว่า “มิใช่ธรรมเนียมปฏิบัติของชาวโรมันในการพิพากษาให้บุคคลใดต้องได้รับโทษประหารชีวิต หากผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหาได้เผชิญหน้ากัน และผู้ถูกกล่าวหาไม่อาจสอบถามข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องอันเป็นปฏิกษแห่งตน”⁵⁸ ในเวลาต่อมาสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยยังคงได้รับการยอมรับในฐานะหลักเกณฑ์กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสากล โดยได้บัญญัติรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) และอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน (Covenant for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) รวมทั้งยังได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยในกฎหมายภายในของประเทศต่างๆ รวมทั้งในประเทศไทยด้วย⁵⁹

8.1 การรับรองสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยในระดับระหว่างประเทศ

8.1.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนไม่มีสถานะเป็นสนธิสัญญาและไม่มีค่าบังคับผูกพันดังกฎหมาย เพียงแต่เป็นสิ่งที่รวบรวมสิทธิมนุษยชนที่กระจัดกระจายอยู่ให้รวมอยู่อย่างเป็นหมวดหมู่เท่านั้น รัฐสมาชิกจึงสามารถนำเอาหลักสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาดังกล่าวไปบัญญัติกฎหมายภายในเพื่อให้สอดคล้องกันได้ ทั้งนี้ ประเทศไทยเป็นหนึ่งในสี่สิบแปดประเทศแรกที่

⁵⁸ It is not the manner of the Romans to deliver any man to die, before that he which is accused have the accusers face to face, and have licence to answer for himself concerning the crime laid against him. อ้างถึงใน อภิวัฒน์ นาคชำนาญ, “การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558), หน้า 17

⁵⁹ อภิวัฒน์ นาคชำนาญ, “การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558), หน้า 17

ลงคะแนนเสียงร่วมรับรองปฏิญญาฉบับนี้ในการประชุมดังกล่าว ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส⁶⁰

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มีบทบัญญัติที่วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมในทางอาญา กล่าวคือ

ข้อ 10 ทุกคนย่อมมีสิทธิในความเสมอภาคอย่างเต็มที่ในการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระและไม่ลำเอียงในการพิจารณากำหนดสิทธิและหน้าที่ของตนและข้อกล่าวหาอาญาใดต่อตน

ข้อ 11 (1) ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาคดีที่เปิดเผยซึ่งตนได้รับหลักประกันที่จำเป็นทั้งปวงสำหรับการต่อสู้คดี

จะเห็นได้ว่า ตามปฏิญญาสากลฯ นั้น มุ่งเน้นคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่ต้องได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม การพิจารณาคดีต้องกระทำโดยเปิดเผยโดยผู้พิพากษาซึ่งปราศจากอคติ จำเลยมีสิทธิได้รับหลักประกันทั้งปวง รวมทั้งการได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษา

8.1.2 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและทางการเมือง

ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและทางการเมือง มีข้อบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมในทางอาญา โดยเฉพาะหลักประกันแก่จำเลยที่มีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยและเป็นธรรม รวมทั้งยังรับรองสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและสืบพยานต่อหน้า (Right of Confrontation) และสิทธิในการซักถามพยานที่เป็นปรปักษ์เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง ดังมีรายละเอียดดังนี้

ข้อที่ 14 แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

1. บุคคลทุกคนย่อมเสมอภาคในการพิจารณาของศาลและตุลาการในการพิจารณาคดีอาญาอันบุคคลต้องหาว่ากระทำความผิดหรือการพิจารณาข้อพิพาททางสิทธิและหน้าที่ของตน ทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยในศาลที่มีอำนาจมีอิสระและเป็นกลาง ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายหนังสือพิมพ์และสาธารณชนอาจถูกห้ามรับฟังการพิจารณาคดีทั้งหมด หรือ

⁶⁰ อธิธิพร บุญประคองและคณะ, ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรี และความยุติธรรมสำหรับเราทุกคน, (กรุงเทพมหานคร : กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงต่างประเทศ, 2551), หน้า 1.

บางส่วนก็ได้ด้วยเหตุผลทางศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยหรือความมั่นคงของชาติในสังคม ประชาธิปไตย หรือด้วยเหตุผลด้านความเป็นอยู่ส่วนตัวของคู่กรณี หรือในกรณีศาลเห็นเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งว่าเป็นพฤติการณ์พิเศษซึ่งการเป็นข่าวอาจทำให้กระทบต่อความยุติธรรม แต่คำพิพากษาในคดีอาญาหรือข้อพิพาททางแพ่งย่อมเป็นที่เปิดเผย เว้นแต่จำเป็นเพื่อผลประโยชน์ของเด็กและเยาวชนหรือเป็นกระบวนการพิจารณาคดีเกี่ยวกับข้อพิพาทเรื่องทรัพย์สินของคู่สมรสหรือการเป็นผู้ปกครองเด็ก...

3. ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งบุคคลถูกหาว่ากระทำความผิด บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำอย่างเสมอภาคเต็มที่ดังต่อไปนี้...

(d) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้า และสิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเองหรือผ่านทางผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายตามที่เลือกหาเอง สิทธิที่จะได้รับการแจ้งให้ทราบ สิทธินี้ถ้าไม่มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย และสิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งมีการแต่งตั้งให้โดยไม่คิดมูลค่า ถ้าบุคคลนั้นไม่อาจรับภาระจัดการได้เอง หากจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

(e) สิทธิที่จะถามพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตนและขอให้ทนายเรียกพยานฝ่ายตนมาซักถามภายใต้เงื่อนไขเดียวกับพยานฝ่ายตรงข้ามของตน

จะเห็นได้ว่าตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มุ่งคุ้มครองสิทธิของบุคคลในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเปิดเผย โดยผู้พิพากษาหรือคณะตุลาการที่มีความเป็นกลาง ปราศจากอคติใดๆ ทั้งนี้ โดยตามข้อ 14 ข้อย่อยที่ 3(d) ได้รับรองสิทธิในการพิจารณาคดีต่อหน้าผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้อย่างชัดแจ้ง และข้อย่อยที่ 3(e) ก็ได้รับรองสิทธิในการซักถามพยานที่เป็นปรปักษ์ได้ด้วย ทั้งนี้ สิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้ากับพยานเป็นสิทธิที่สำคัญประการหนึ่งของจำเลย โดยสิทธิดังกล่าว รวมถึงการที่จำเลยได้เห็นพยานได้รับฟังการสืบพยาน และถามค้านพยาน การที่จำเลยเผชิญหน้ากับพยานที่ให้การเป็นปรปักษ์ในศาลเป็นการประกันว่าพยานจะได้รับความกดดันต้องให้การตามความเป็นจริง และพยานฝ่ายตรงข้ามจะถูกถามค้านโดยฝ่ายจำเลยในระหว่างการพิจารณาคดี ในขณะที่เดียวกัน ศาลเองก็สามารถค้นหาความจริงจากการที่คู่ความเผชิญหน้ากันอยู่ ซึ่งถือได้ว่า เป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการค้นหาความจริงในศาล⁶¹ แต่ต่อมาศาลได้ผ่อนคลายความเคร่งครัดของหลักนี้ลง กล่าวคือ ถ้าจำเลยไม่มาศาล

⁶¹ อภิวัฒน์ นาคชำนาญ, “การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558), หน้า 20

โดยเจตนาหรือสมัครใจ ศาลก็พิจารณาคดีต่อไปได้ นอกจากนี้ หากจำเลยมาศาล แต่ได้ทำการขัดขวาง การพิจารณาคดี ถือว่า จำเลยสละสิทธิที่จะอยู่ร่วมในการพิจารณาคดี⁶²

8.1.3 อนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน

อนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน หรือที่รู้จักกันในนาม อนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรป (European Convention on Human Rights) มีผลใช้บังคับ ในปี ค.ศ. 1953 โดยอนุสัญญาฉบับนี้ ถือเป็นเครื่องมือที่ทำให้สิทธิมนุษยชนที่ได้รับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มีผลบังคับและผูกพันกันในระหว่างประเทศภาคีสมาชิก สาธารณรัฐของ อนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรปมิได้จำกัดอยู่แค่การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานเท่านั้น แต่ยังเสริมสร้าง กระบวนการในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิ และยืนยันว่า อนุสัญญาฯ ได้รับการปฏิบัติตามอย่างจริงจังจากนานาอารยประเทศ นอกจากนี้ เมื่อปี ค.ศ. 1959 ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป (European Court of Human Rights) ได้รับการจัดตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาเรื่องที่มีการร้องเรียนว่า มีการประพฤติปฏิบัติฝ่าฝืนอนุสัญญาฯ ทำให้อนุสัญญาฯ มีผลบังคับในทางระหว่างประเทศอย่างจริงจัง⁶³

ตามอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไว้ กล่าวคือ

ข้อ 6 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน

สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม

1. ในกรณีที่มีการฟ้องร้องในทางแพ่ง หรือเรียกร้องให้ชำระหนี้ หรือกรณีที่มีการกล่าวหาว่าบุคคลกระทำความผิดในทางอาญา บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย และเป็นธรรมภายในระยะเวลาอันสมควร โดยองค์การตุลาการที่อิสระและเป็นกลางซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยกฎหมาย การอ่านคำพิพากษาต้องกระทำโดยเปิดเผย แต่การตีพิมพ์และการเผยแพร่ อาจได้รับการยกเว้น ในคดีที่เกี่ยวข้องกับเหตุผลทางศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยหรือความมั่นคงของชาติในสังคมประชาธิปไตย หรือในคดีที่จำเป็นต้องคุ้มครองผลประโยชน์ของเด็กหรือคุ้มครอง การใช้ชีวิตอย่างเป็นส่วนตัวของคู่ความ หรือในกรณีที่มีความจำเป็นพิเศษตามความเห็นของศาลในกรณีที่มีการเผยแพร่จะกระทบต่อความยุติธรรม...

⁶² “เรื่องเดียวกัน”

⁶³ “เรื่องเดียวกัน”

3. บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา มีสิทธิขั้นพื้นฐานดังต่อไปนี้...

(c) สิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเอง หรือผ่านทางผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายตามที่เลือกหาเอง สิทธินี้ถ้าไม่มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย และสิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งมีการแต่งตั้งให้โดยไม่คิดมูลค่า ถ้าบุคคลนั้นไม่อาจรับภาระจัดการได้เอง หากจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

(d) สิทธิที่จะตรวจสอบและซักถามพยานซึ่งเป็นปรปักษ์กับตน และสิทธิในการเรียกและซักถามพยานของตนเอง โดยมีเงื่อนไขเช่นเดียวกับ พยานที่เป็นปรปักษ์นั้น

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่า อนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน ได้รับรองและคุ้มครองสิทธิของจำเลยหรือผู้ต้องหาในคดี เฉกเช่นที่ปรากฏในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน หรือกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง โดยจำเลยหรือผู้ต้องหาสิทธิได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยและต่อหน้าตนเอง โดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่อิสระและเป็นกลาง รวมทั้งผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ อาทิ ซักถามพยานที่เป็นปรปักษ์ โดยจะดำเนินการด้วยตนเองหรือผ่านทางผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายก็ได้ รวมทั้งเพื่อนำสืบข้อเท็จจริงที่ตนเองอ้างผู้ต้องหาหรือจำเลยก็มีสิทธิเรียกและซักถามพยานของฝ่ายตนได้เช่นเดียวกัน

8.2 การบัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิในการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยตามกฎหมายภายใน⁶⁴

สำหรับสิทธิของจำเลยในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมนั้น ประเทศไทยถือว่า สิทธิดังกล่าว เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานโดยจำเลยย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยและต่อหน้าตนเอง รวมทั้งจำเลยยังมีสิทธิแต่งตั้งทนายความเพื่อทำหน้าที่ว่าความ ถ้ามั่นพยานที่เป็นปรปักษ์กับตนได้อีกด้วย ทั้งนี้ สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมได้รับการรับรองทั้งจากรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ และกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติ หรือเทียบเท่าพระราชบัญญัติ ทำให้สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมของจำเลยได้รับการรับรองและคุ้มครองให้มีผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจัง

⁶⁴ “เรื่องเดียวกัน”

8.2.1 กฎหมายรัฐธรรมนูญ

“มาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน”

เมื่อประเทศไทยเป็นภาคีปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และกติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและทางการเมือง ซึ่งทั้งปฏิญญาสากลฯ และกติการะหว่าง ประเทศฯ ได้คุ้มครองสิทธิจำเลยในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมแล้ว ประกอบกับตลอด ระยะเวลาที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ยึดหลักการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในการได้รับการพิจารณาคดี อย่างเป็นธรรมมาโดยตลอด เห็นได้จากการรับรองหลักการดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านๆ มา อันเป็นประเพณีการปกครองประเทศไทยอยู่แล้ว แสดงให้เห็นว่า สิทธิของจำเลยในการได้รับการ พิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมยังคงได้รับการคุ้มครองจากรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ดังเดิม

8.2.2 กฎหมายในระดับพระราชบัญญัติหรือเทียบเท่าพระราชบัญญัติ

นอกจากสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยจะมีการรับรองใน รัฐธรรมนูญแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็ได้บัญญัติรับรองสิทธิดังกล่าวไว้ในมาตรา 172 ซึ่งวางหลักไว้ว่า “การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้กระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่ บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” แสดงให้เห็นว่า ในกฎหมายระดับพระราชบัญญัติก็ได้รับรองสิทธิในการ พิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยด้วย นอกจากนี้ ในส่วนของการถามค้านเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงของพยานที่ เบิกความเป็นปฎิบัติต่อจำเลยนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 117 ซึ่งนำมาใช้ในคดีอาญา ตามมาตรา 15 ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็ได้บัญญัติรับรองสิทธิ ของจำเลยในการถามค้านพิสูจน์ต่อพยานดังกล่าวไว้ด้วยเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้น เมื่อพิจารณาจาก กฎหมายภายในของประเทศไทย จะเห็นได้ว่า สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม ได้รับการ รับรองทั้งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ในขณะที่เดียวกัน กฎหมายในระดับพระราชบัญญัติหรือเทียบเท่าพระราชบัญญัติก็ได้รับรองสิทธิ ดังกล่าวไว้ด้วย

บทที่ 3

การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนของต่างประเทศ

ตามที่ได้พิจารณาจากปฏิกฎานาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและทางการเมือง และอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน รวมทั้งกฎหมายภายในของประเทศไทย ไม่ว่าจะป็นรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติหรือเทียบเท่าพระราชบัญญัติ จะเห็นว่า หลักเกณฑ์กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้คุ้มครองให้จำเลยมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม โดยจำเลยย่อมมีสิทธิถามค้านพิสูจน์ความจริงต่อพยานที่ให้การเป็นปฏิปักษ์กับตนเอง กับทั้งพยานที่มาเบิกความก็ต้องเบิกความโดยเปิดเผยต่อหน้าศาล และต้องเผชิญหน้ากับจำเลยในคดี จำเลยจึงมีสิทธิรับรู้กระบวนการพิจารณาทั้งหมดในคดีทั้งที่เป็นผลร้ายและผลดีต่อตนเอง แต่เนื่องจากในปัจจุบันอาชญากรรมได้มีการพัฒนาจนถึงขนาดเป็นองค์กรอาชญากรรม ผู้กระทำความผิดบางคนเป็นผู้มีอิทธิพล จนถึงขนาดสามารถข่มขู่พยาน หรือสามารถให้อามิสสินจ้างเพื่อให้พยานให้การผิดไปจากความจริง ซึ่งกรณีดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อความยุติธรรม ทำให้ไม่สามารถควบคุม ป้องกันและปราบปรามการกระทำ ความผิดทางอาญาได้

ดังนั้น แนวคิดในการคุ้มครองพยานจึงเป็นสิ่งสำคัญที่นานาอารยประเทศให้ความสำคัญ มาตรการคุ้มครองพยานบุคคลจึงถูกนำมาใช้ ซึ่งมีรายละเอียดที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ โดยเฉพาะการรับฟังพยานบุคคลที่ไม่เปิดเผยตัวตน ซึ่งสามารถให้ความคุ้มครองพยานได้ตลอดไป ในขณะที่เดียวกันพยานก็ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิตที่เป็นอยู่เดิมของพยานอีกด้วย

ซึ่งผู้เขียนจะอธิบายคดีที่มีการร้องเรียนต่อศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปเกี่ยวกับการนำ สืบพยานบุคคลที่ไม่เปิดเผยตัวตน และรูปแบบการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาโดยการรับฟัง พยานบุคคลที่ไม่เปิดเผยตัวตนในประเทศฝรั่งเศส⁶⁵

⁶⁵ อภิวัฒน์ นาคชำนาญ, “การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558), หน้า 51

1. อนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน

ตามอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน หรือที่รู้จักกันในนาม อนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรป ได้มีการรับรองสิทธิในการเผชิญหน้ากับพยานไว้ ตามข้อ 6 กล่าวคือ

ข้อ 6 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน

สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม

1. ในกรณีที่มีการฟ้องร้องในทางแพ่ง หรือเรียกร้องให้ชำระหนี้ หรือกรณีที่มีการกล่าวหาว่าบุคคลกระทำความผิดในทางอาญา บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยและเป็นธรรมภายในระยะเวลาอันสมควร โดยองค์การตุลาการที่อิสระและเป็นกลางซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยกฎหมาย การอ่านคำพิพากษาต้องกระทำโดยเปิดเผย แต่การตีพิมพ์และการเผยแพร่ อาจได้รับการยกเว้น ในคดีที่เกี่ยวข้องกับเหตุผลทางศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยหรือความมั่นคงของชาติในสังคม ประชาธิปไตย หรือในคดีที่จำเป็นต้องคุ้มครองผลประโยชน์ของเด็กหรือคุ้มครองการใช้ชีวิตอย่างเป็นส่วนตัวของกลุ่มคน หรือในกรณีที่มีความจำเป็นพิเศษตามความเห็นของศาลในกรณีที่การเผยแพร่จะกระทบต่อความยุติธรรม...

3. บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา มีสิทธิขั้นพื้นฐานดังต่อไปนี้...

(c) สิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเอง หรือผ่านทางผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายตามที่เลือกหาเอง สิทธินี้ถ้าไม่มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย และสิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งมีการแต่งตั้งให้โดยไม่คิดมูลค่า ถ้าบุคคลนั้นไม่อาจรับภาระจัดการได้เอง หากจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

(d) สิทธิที่จะตรวจสอบและซักถามพยานซึ่งเป็นปรปักษ์กับตน และสิทธิในการเรียกและซักถามพยานของตนเอง โดยมีเงื่อนไขเช่นเดียวกับ พยานที่เป็นปรปักษ์นั้น

ในยุโรปวัตถุประสงค์ของการให้สิทธิจำเลยในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม ตามข้อ 6(3)(d) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน ก็เพื่อก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันระหว่างโจทก์และจำเลยในคดี โดยจำเลยต้องมีสิทธิในการนำเสนอข้อเท็จจริงในชั้นศาล ในขณะที่เดียวกันจำเลยก็ต้องไม่เสียเปรียบในการพิจารณาของโจทก์ด้วย ทั้งนี้ ถือเป็นหลักทั่วไปว่า ในชั้นพิจารณาคดี พยานหลักฐานทุกประการต้องถูกพิสูจน์ความจริงต่อหน้าจำเลยและโดยการพิจารณาคดีที่เปิดเผยของศาล และจำเลยย่อมมีสิทธิตรวจสอบ และถามค้านพยานที่เป็นปฏิปักษ์กับตนเองได้ บทบัญญัติในมาตรา 6(3)(d) ได้ยืนยันหลักการของอาวุธที่เท่าเทียม (equality of arms) ระหว่างคู่ความ รวมทั้งยืนยันสิทธิในการพิสูจน์ต่อพยานด้วย

สิทธิในการเผชิญหน้ากับพยาน เป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยถือว่า บุคคลที่ถูกกล่าวหา ต้องมีสิทธิเผชิญหน้ากับพยานที่ให้การเป็นปฏิปักษ์กับตนเอง รวมทั้งยังมีสิทธิในการตั้งคำถามพยานดังกล่าวเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ตนได้ถูกกล่าวหาด้วย การที่พยานต้องเบิกความต่อหน้าจำเลยก็เพื่อให้โอกาสจำเลยได้ตรวจสอบความน่าเชื่อถือหรือทำลายความน่าเชื่อถือของพยานบุคคล ซึ่งสามารถกระทำได้ 3 ประการ คือ การให้จำเลยถามค้านพยาน การให้พยานเบิกความต่อหน้าศาลและจำเลยเพื่อให้ศาลและคู่ความมีโอกาสสังเกตอาการปฏิกิริยาของพยาน และการให้พยานสาบานหรือปฏิญาณตนก่อนเบิกความ⁶⁶

ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ให้ความสำคัญกับการถามค้านมาก เพราะเป็นหลักการสำคัญที่สุดของจำเลยที่จะเผชิญหน้ากับพยาน เพราะในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ การรับฟังพยานหลักฐานเป็นระบบกล่าวหาศาลจะวางตัวเป็นกลางและคู่กรณีจะดำเนินคดีในลักษณะต่อสู้กันเอง⁶⁷

ในทางกลับกัน ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ซึ่งใช้ระบบไต่สวนนั้น การค้นหาความจริงในทางคดีได้รับอิทธิพลมาจากศาสนา เมื่อทราบว่าผู้ใดกระทำผิดขึ้นผู้ปกครองจะต้องไต่สวนซักพอกหาความจริง ไม่ว่าจะมีส่วนผู้ฟ้องคดีหรือไม่ สาระสำคัญของระบบนี้ก็มีอยู่ว่า ทำอย่างไรจะค้นหาความจริงให้ได้ จึงไม่มีการวางระเบียบให้คู่ความต้องมาปฏิบัติต่อหน้าศาลเช่นการต่อสู้กันอย่างระบบกล่าวหา ระบบไต่สวนจึงไม่มีหลักเกณฑ์เคร่งครัดเฉียบขาดเหมือนระบบกล่าวหา⁶⁸ เมื่อเทียบระบบทั้งสองนี้เข้าด้วยกันแล้วจะเห็นว่าระบบไต่สวนมีวิธีการละมุนละม่อมและอาจค้นหาข้อเท็จจริงได้มากกว่าและมีผลใกล้เคียงกว่าระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน ผู้เสียหายและจำเลยอาจไม่มีการเผชิญหน้ากันต่อหน้าศาล กล่าวคือ การพิจารณาอาจทำกลับหลังจำเลย⁶⁹



⁶⁶ พนิดา เสวตสมุทฺร, “การสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยใช้สื่อภาพและเสียงเชิงปฏิสัมพันธ์,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 27-28.

⁶⁷ กุลธิดา คันธวีวรรณ, “การปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยาน : ศึกษากรณีสืบพยานในชั้นศาล,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), หน้า 27.

⁶⁸ โอสถ โกศิน, คำอธิบายและเปรียบเทียบกฎหมายไทย และต่างประเทศในเรื่องกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, 2529), หน้า 3.

⁶⁹ ขวเลิศ โสภณวัต, “กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบกล่าวหาจริงหรือ,” ดุลพาท, เล่มที่ 6, ปีที่ 28, (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2524). หน้า 37-38.

1.1 คำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปเกี่ยวกับการรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน⁷⁰

ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้น ตามอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน หรือที่รู้จักกันในนาม อนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรป (European Convention on Human Rights) ซึ่งทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งมีการร้องเรียนไม่จากรัฐภาคีหรือปัจเจกบุคคลที่มีการกระทำละเมิดอนุสัญญา ดังกล่าว ทั้งนี้ การที่อนุสัญญาฯ มีการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปทำให้บทบัญญัติในอนุสัญญาฯ มีผลบังคับอย่างจริงจังมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ โดยผลของคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป ก็เป็นการวางหลักเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีผลต่อทั้งประเทศภายในภาคีอนุสัญญา และประเทศนอกภาคีด้วย โดยถือเป็นการพิพากษาที่วางหลักเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนซึ่งหลายๆ ประเทศยึดถือเป็นแนวทางในการนำมาบัญญัติหรือยึดถือเป็นแนวปฏิบัติสำหรับกฎหมายภายในของตนเองทีเดียว

เกี่ยวกับเรื่องการรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนนั้น ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป ได้เคยมีคำพิพากษาไว้ในคดี *Ellis and Simms and Matin v. the United Kingdom* ซึ่งศาลได้วินิจฉัยว่า การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน ไม่เป็นการละเมิดต่อ ข้อ 6 ข้อย่อยที่ 1 และ 3d ของอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน อีกทั้ง ยังมีคดี *Kostovski c/Pays Bas (Netherlands)* ได้วินิจฉัยไว้เช่นกันว่า อนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรปไม่ได้กีดกันหรือเป็นอุปสรรคขัดขวางการดำเนินคดีในชั้นไต่สวนที่จะได้ข้อเท็จจริงมาจากแหล่งข้อมูลซึ่งไม่เปิดเผยตัวตน ส่วนการที่จะใช้ข้อเท็จจริงดังกล่าวมาใช้ในการพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดได้หรือไม่ เป็นประเด็นปัญหาที่จะต้องพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง⁷¹

ในศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป สิทธิในการเผชิญหน้ากับพยานไม่ได้มุ่งเน้นไปที่การสืบพยานในทางกายภาพที่พยานต้องเบิกความต่อหน้าจำเลยเท่านั้น สาระสำคัญของสิทธิดังกล่าวภายใต้อนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรป คือ จำเลยสามารถถามค้านพยานได้ ซึ่งหากแต่จำเลยสามารถถามค้านพยานได้แล้วกระบวนการพิจารณาดังกล่าวย่อมเป็นการสอดคล้องกับข้อ 6(3) แห่งอนุสัญญา

⁷⁰ อภิวัฒน์ นาคชำนาญ, “การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558), หน้า 56

⁷¹ C.E.D.H., 20 november 1989. *Kostovski c/ Pays Bas (Netherlands)*, § 44, in fine, R.S.C., 1990.388 et obs. L.E.Pettiti. อ้างถึงใน อุทัย อาทิวา, “การคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามกฎหมายฝรั่งเศส,” ในหนังสือรวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ.พรินต์ติ้ง, 2554), หน้า 258.

สิทธิมนุษยชนยุโรปแล้ว ดังนั้น การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน ที่จำเลยสามารถถามค้านพยานได้ จึงไม่มีผลทำให้การพิจารณาคดีไม่เป็นธรรม ไม่ขัดหรือแย้งต่ออนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งจากการพิจารณาพิพากษาดังกล่าว ส่งผลให้การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนเป็นที่ยอมรับในฐานะมาตรการคุ้มครองพยานที่มีประสิทธิภาพ โดยพยานได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัย อย่างไรก็ตาม การรับฟังคำให้การของพยานบุคคลที่ไม่เปิดเผยตัวตนจะต้องตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขหรือองค์ประกอบ 3 ประการ กล่าวคือ

ประการแรก พยานดังกล่าวจะต้องแสดงเหตุผลที่ถูกต้องและเพียงพอเพื่อสนับสนุนการปฏิเสธการให้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวตน ชื่อ ชื่อสกุลของตน

ประการที่สอง ฝ่ายจำเลยจะต้องมีโอกาสที่เพียงพอในการคัดค้านหรือปฏิเสธพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนของฝ่ายที่กล่าวหา

ประการสุดท้าย พยานดังกล่าวจะต้องไม่ใช่พยานหลักฐานแต่เพียงอย่างเดียวหรือเป็นพยานหลักฐานสำคัญเพียงชิ้นเดียวในการตัดสินลงโทษจำเลย⁷²

ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป ผู้เขียนจะได้อธิบายถึงสภาพบังคับของคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป ว่ามีผลในทางระหว่างประเทศ ต่อกฎหมายภายในของรัฐสมาชิก และต่อรัฐหรือดินแดนที่อยู่นอกอนุสัญญาอย่างไรบ้าง

1.2 ผลของคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป

1.2.1 ผลของคำพิพากษาของศาลในทางกฎหมายระหว่างประเทศ

หากพิจารณาผลของคำพิพากษาในทางระหว่างประเทศ ซึ่งโดยลักษณะของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ค.ศ. 1950 เป็นสนธิสัญญาลายลักษณ์อักษรในลักษณะที่เป็นสนธิสัญญาพหุภาคีระดับภูมิภาคที่จัดทำขึ้นเพื่อวางหลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติให้แก่รัฐสมาชิกในการให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายในภูมิภาคย่อมแสดงให้เห็นว่า อนุสัญญานั้น มีลักษณะของสนธิสัญญาที่เป็น Law making Treaty โดยอนุสัญญาดังกล่าวถูกทำให้เกิดเป็นกฎหมายและอนุสัญญานั้นสามารถส่งผลของคำพิพากษาต่อรัฐภาคีได้⁷³ ผลของคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในทางกฎหมายระหว่างประเทศจึงมีผลผูกพันแก่รัฐภาคี

⁷² “เรื่องเดียวกัน”

⁷³ เนตรนภา พุทธสุวรรณ, “การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปตามอนุสัญญายุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ค.ศ. 1950,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), หน้า 84.

สมาชิกที่เป็นคู่ความตั้งแต่วันที่อนุสัญญาเข้ามาใช้บังคับนั่นเอง ฉะนั้น หากการละเมิดสิทธิที่ถูกรับรองไว้ในอนุสัญญาเกิดขึ้นก่อนที่อนุสัญญาจะเข้ามาใช้บังคับคู่ความจึงไม่อาจนำคดีมาฟ้องต่อศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้⁷⁴

1.2.2 ผลของคำพิพากษาของศาลต่อกฎหมายภายในของรัฐสมาชิก

ผลผูกพันแก่รัฐภาคีสมาชิก ตามมาตรา 34 ของอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 กำหนดใจความพอสรุปใจความว่า “สนธิสัญญาไม่กำหนดหน้าที่และสิทธิสำหรับรัฐที่สาม โดยปราศจากความยินยอม” ตามบทบัญญัตินี้แสดงว่าอนุสัญญาจะมีผลบังคับเฉพาะรัฐภาคีแห่งอนุสัญญาโดยไม่มีผลผูกพันไปถึงรัฐที่สาม ถ้าไม่ได้รับความยินยอม

จากมาตรา 34 ของอนุสัญญาดังกล่าว จึงทำให้เห็นว่า ผลผูกพันของคำพิพากษาต่อรัฐสมาชิกที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาจะผูกพันต่อรัฐสมาชิก กล่าวคือ เมื่อรัฐสมาชิกได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาแล้ว รัฐสมาชิกย่อมผูกพันตามอนุสัญญาและมีหน้าที่ในการบังคับให้เป็นไปตามอนุสัญญา เมื่อเป็นดังนี้ ผลผูกพันของคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปจึงส่งผลต่อกฎหมายภายในของรัฐสมาชิกที่จะต้องปฏิบัติตามเมื่อศาลมีคำวินิจฉัยจนบางครั้งถึงกลับไปเปลี่ยนแปลงกฎหมายภายในของรัฐตนด้วย⁷⁵

1.2.3 ผลของคำพิพากษาของศาลต่อรัฐหรือดินแดนที่อยู่นอกอนุสัญญา

คำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป มีผลบังคับผูกพันต่อรัฐคู่กรณี แต่ไม่มีผลบั่นทอนคำพิพากษาภายในของรัฐภาคีแห่งอนุสัญญา นอกจากนี้ คำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนให้ถือเป็นที่สุด และมีผลผูกพันต่อรัฐภาคีที่ประกาศยอมรับเขตอำนาจศาล ทั้งนี้ คำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปยังสามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่ไม่เฉพาะเพียงแต่ในภูมิภาคเท่านั้น โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Human Rights Committee) ได้นำแนวคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปไปปรับใช้ในการพิจารณาพันธกรณีของรัฐภาคีขององค์กรสหประชาชาติด้วย⁷⁶

จากการพิจารณาจะพบว่า ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปเป็นศาลที่จัดตั้งขึ้นตามอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐานโดยหลักกฎหมายระหว่างประเทศ รัฐภาคีอนุสัญญาฯ ต้องผูกพันและปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป และอาจกล่าวได้

⁷⁴ “เรื่องเดียวกัน”

⁷⁵ “เรื่องเดียวกัน”

⁷⁶ “เรื่องเดียวกัน”

ว่า คำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป มีอิทธิพลต่อการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายภายในของรัฐภาคีให้สอดคล้องกับคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป และในแง่ของรัฐนอกภาคีนั้น คำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปมีความศักดิ์สิทธิ์ และมีคุณค่าเชื่อถือถึงขนาดที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Human Rights Committee) ได้นำแนวคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปไปปรับใช้ในการพิจารณาพันธกรณีของรัฐภาคีขององค์การสหประชาชาติด้วย จึงแสดงให้เห็นว่าคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปแม้ไม่มีผลโดยตรงต่อรัฐนอกภาคี แต่ก็มีอิทธิพลในการวางหลักการตีความกฎหมาย หรือบรรทัดฐานทางกฎหมายให้กับรัฐนอกภาคีในการยึดถือและปฏิบัติตามได้ทีเดียว⁷⁷

2. สาธารณรัฐฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศในกลุ่มซีวิลลอว์ ซึ่งเป็นประเทศหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญกับมาตรการไม่เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานในคดีอาญาเป็นมาตรการหลักในการป้องกันความปลอดภัยของพยาน และมีการใช้เทคโนโลยีด้านภาพและเสียงมาช่วยในการดำเนินคดี โดยไม่มีการกำหนดถึงมาตรการคุ้มครองเป็นพิเศษแต่อย่างใด⁷⁸

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้บัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส หมวด 21 การคุ้มครองพยาน ตั้งแต่มาตรา 706-57 ถึงมาตรา 706-63⁷⁹ ซึ่งได้บัญญัติถึงความจำเป็นที่จะต้องปกปิดชื่อตัว ชื่อสกุลของพยาน วิธีการปกปิดภูมิลาเนาของพยาน และการนำเทคโนโลยีระบบโทรคมนาคมมาใช้เพื่อปกปิดการเผชิญหน้าของพยานกับจำเลยมิให้รู้ถึงตัวตนและที่อยู่ของพยานด้วย รวมถึงการชั่งน้ำหนักคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน ซึ่งแยกอธิบายได้ดังต่อไปนี้⁸⁰

⁷⁷ อภิวัฒน์ นาคชำนาญ, “การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558), หน้า 59

⁷⁸ นุชนันฐา สัทธรรมวงศ์, “มาตรการไม่เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานในคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), หน้า 48.

⁷⁹ Legislation, “CODE OF CRIMINAL PROCEDURE TITLÉ XXI THE PROTECTION OF WITNESSES Article 706-57 to 706-63,” Retrieved 10 February 2020, from https://www.legislationline.org/download/id/6381/file/France_CPC_am2006_en.pdf

⁸⁰ “โครงการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานคดีอาญา พ.ศ.2546 ปีงบประมาณ 2551,” ใน รายงานผลการศึกษาระดับสมบูรณ, “จัดพิมพ์โดยสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร, 2551) หน้า 36-41.

2.1 การปกปิดชื่อตัว ชื่อสกุล

ในระหว่างการสอบสวนโดยเจ้าพนักงานตำรวจ หากพยานประสงค์จะปกปิดตัวตน เจ้าพนักงานตำรวจจะระบุในบันทึกคำให้การว่า “ได้รับข้อเท็จจริงจากบุคคลที่เชื่อถือได้แต่ประสงค์จะปกปิดตัวตนไว้” เพื่อเป็นการคุ้มครองความปลอดภัยของผู้ให้ข้อมูล ครอบครัว และผู้ใกล้ชิด⁸¹

เดิมในกฎหมายของฝรั่งเศสได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับมาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อ ต่อมาศาลยุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้วินิจฉัยไว้ในคดี *Kostovski c/Pays Bas (Netherlands)*⁸² ว่า อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมิได้มีข้อห้ามการดำเนินคดีในชั้นไต่สวนที่จะได้ข้อเท็จจริงมาจากแหล่งที่ไม่เปิดเผยตัวตน ส่วนการจะนำข้อเท็จจริงเหล่านั้นมาใช้ในการพิจารณาคดีและพิพากษาลงโทษจำเลยได้หรือไม่เป็นอีกประเด็นหนึ่ง และหลังจากนั้นได้มีคำพิพากษาของศาลยุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในปี ค.ศ. 1996 และ 1997 โดยมีเงื่อนไขการใช้คำให้การของพยานที่ไม่เปิดเผยชื่อ โดยเงื่อนไขสองประการแรกใช้สำหรับการดำเนินคดีในชั้นสอบสวนหรือชั้นไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวน ส่วนเงื่อนไขประการที่สามใช้สำหรับการพิจารณาในชั้นพิจารณาพิพากษาคดี ดังนี้⁸³

ประการที่ 1 ต้องแสดงเหตุผลอย่างเพียงพอสำหรับการขอใช้มาตรการเปิดเผยตัวตน

ประการที่ 2 ต้องให้ออกาสจำเลยอย่างเพียงพอในการคัดค้านพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน

ประการที่ 3 ต้องไม่ใช่พยานหลักฐานเพียงอย่างเดียวที่ใช้ในการลงโทษ จำเลย

จากหลักเกณฑ์ในคำพิพากษาดังกล่าว ต่อมาได้มีการบัญญัติรับรองเรื่องการคุ้มครองพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้⁸⁴

⁸¹ อุทัย อาทิวา, “การคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามกฎหมายฝรั่งเศส,” ในหนังสือรวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.เจ.พรินต์ติ้ง, 2557), หน้า 356.

⁸² C.E.D.H., 20 novembre 1989. *Kostovski c/Pays Bas (Netherlands)*, § 44, in fine, R.S.C., 1990.388 et obs. L.E.Pettiti อ้างถึงใน สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 36.

⁸³ นุสณัฏฐา สัทธรรมนวงศ์, “มาตรการไม่เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่ของพยานในคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), หน้า 49-51.

⁸⁴ อุทัย อาทิวา, การคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามกฎหมายฝรั่งเศส. หน้า 355 - 361.

(1) บุคคลผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 706-58⁸⁵ กำหนดให้บุคคลที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอสืบพยานบุคคลที่ไม่เปิดเผยตัวตน ชื่อ และที่อยู่ คือ พนักงานอัยการแห่งสาธารณรัฐ (le procureur de la République) หรือผู้พิพากษาไต่สวน (le juge d'instruction) ซึ่งได้พิจารณาเงื่อนไขและเห็นว่ามีความเหมาะสมในการอนุญาตให้สืบพยานบุคคลที่ไม่เปิดเผยตัวตนดังกล่าว ทั้งนี้ ต้องแสดงเหตุผลอย่างชัดเจนในคำร้องขอ

(2) เงื่อนไขการอนุญาต

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 706-57⁸⁶ และมาตรา 706-58 กำหนดเงื่อนไขการอนุญาตให้ใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยตัวตนในกรณีดังต่อไปนี้

⁸⁵ CODE OF CRIMINAL PROCEDURE Article 706-58

In proceedings brought in respect of a felony or a misdemeanour punished by at least three years' imprisonment, where the hearing of a person described in article 706-57 is liable to put his life or health or that of his family members or his close relatives in serious danger, the liberty and custody judge, seised of the case in a reasoned application by the district prosecutor or the investigating judge, may authorise, in a reasoned decision, that this person's statements will be recorded without his identity appearing in the case file for the proceedings. This decision may not be appealed against, subject to the provisions of the second paragraph of article 706-60. The liberty and custody judge may himself decide to carry out the witness's hearing.

The liberty and custody judge's decision, which makes no mention of the person's identity, is attached to the official record of the witness's hearing, from which the person's signature is also omitted. The person's identity and address are written in another official record signed by him, which is put in a case file separate from the case file of the proceedings, and which also holds the application provided for in the previous paragraph. The identity and address of the person are written in a classified, initialled register, which is opened for this purpose in the district court.

⁸⁶ CODE OF CRIMINAL PROCEDURE Article 706-57

Persons against whom there is no plausible reason to suspect that they have committed or have attempted to commit an offence and who are in a position to bring useful pieces of

- เป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป (มาตรา 706-58)
- ต้องเป็นพยานบุคคลตามมาตรา 706-57 กล่าวคือ เป็นบุคคลซึ่งไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การกระทำความผิดหรือพยายามกระทำความผิดทางอาญา และสามารถให้การเป็นประโยชน์ใน การดำเนินคดีได้
- มีเหตุผลสมควรว่าการให้การของพยานดังกล่าวจะทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือ ร่างกายของบุคคลนั้น รวมถึงสมาชิกในครอบครัว หรือบุคคลใกล้ชิด
- พิจารณาถึงพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดหรือลักษณะของพยานบุคคลแล้ว เห็นว่าการเปิดเผยตัวตนไม่ใช่สิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ดังที่ บัญญัติในมาตรา 706-60⁸⁷ กำหนดว่าหากการรับรู้ข้อมูลของพยานเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือ จำเลยต้องใช้ในการต่อสู้คดี ก็สามารถโต้แย้งการใช้มาตรการดังกล่าวได้ภายใน 10 วัน นับแต่วันที่ ใช้ มาตรการปกปิดข้อมูลนั้น

evidence to the proceedings can declare their registered address to be that of the police station or gendarmerie.

The addresses of such persons are then recorded in a classified, initialled register, which is opened for this purpose.

⁸⁷ CODE OF CRIMINAL PROCEDURE Article 706-60

The provisions of article 706-58 are not applicable if, when the circumstances in which the offence was committed or the witness's personality are taken into account, knowledge of the person's identity is essential to the case for the defence.

Within ten days of being informed of the content of a hearing carried out under the conditions provided for in article 706-58, the person under judicial examination may challenge, before the president of the investigating chamber, the recourse to the proceedings provided for in this article. After considering the evidence of the proceedings and that included in the case file mentioned in the second paragraph of Article 706-58, the president of the investigating chamber rules, in a reasoned decision that is not open to appeal. If he finds the challenge justified, he orders the nullification of the hearing. He may also rule that the witness's identity be disclosed, on the condition that the witness expressly makes it known that he agrees to waive his anonymity.

(3) ผู้มีอำนาจสั่งอนุญาตให้ใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยข้อมูล

เมื่อมีการเสนอคำร้องโดยพนักงานอัยการแห่งสาธารณรัฐ (le procureur de la République) หรือผู้พิพากษาไต่สวน (le juge d'instruction) แล้ว ผู้ที่มีอำนาจพิจารณาว่าจะอนุญาตให้ใช้มาตรการคุ้มครองพยานด้วยวิธีปกปิดมิให้เปิดเผยข้อมูลที่อาจจะบดบังตัวตนของพยานได้หรือไม่ คือ ผู้พิพากษาแห่งเสรีภาพและการกักขัง (le juge des libertés et de la détention) โดยพิจารณาจากคำร้องและเหตุผลประกอบ ทั้งนี้ คำวินิจฉัยดังกล่าวไม่อาจอุทธรณ์ได้ นอกจากนี้ หากผู้พิพากษาแห่งเสรีภาพและการกักขังเห็นเองว่าควรใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยข้อมูลของพยานก็สามารถสั่งให้ใช้มาตรการดังกล่าวได้ ตามมาตรา 706-58 วรรคหนึ่ง

(4) การปฏิบัติเมื่ออนุญาตให้ใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยข้อมูล

เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยข้อมูลของพยานแล้ว คำสั่งศาลดังกล่าวจะแนบไปกับบันทึกคำให้การพยาน โดยลายมือชื่อของพยานก็จะถูกปกปิดไว้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการขอใช้มาตรการคุ้มครองพยานดังกล่าว ไม่ว่าจะป็นคำร้อง หรือข้อมูลส่วนตัวของพยานจะเก็บรวบรวมไว้และจัดเก็บแยกต่างหากจากสำนวนที่ใช้ในการพิจารณาคดี ข้อมูลดังกล่าวจะถูกเก็บรักษาไว้เป็นความลับ และอาจมีการเรียกโดยใช้อักษรย่อแทน⁸⁸ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 706-58 วรรคสอง

(5) บทกำหนดความผิดและโทษของผู้เปิดเผยข้อมูล

ผู้ฝ่าฝืนโดยการเปิดเผยข้อมูลชื่อและที่อยู่ของพยานบุคคลที่ได้รับอนุญาตให้ใช้มาตรการคุ้มครองพยานตามมาตรา 706-57 และมาตรา 706-58 ยกเว้นกรณีตามมาตรา 706-60 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดเป็นความผิดไว้ใน มาตรา 706-59 บัญญัติให้ต้องระวางโทษจำคุก 5 ปี และปรับ 75,000 ยูโร⁸⁹

⁸⁸ อภิวัฒน์ นาคชำนาญ, “การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558), หน้า 86.

⁸⁹ CODE OF CRIMINAL PROCEDURE Article 706-59

Under no circumstance will the identity or the address of a witness who has benefited from the provisions of Articles 706-57 or 706-58 be revealed, other than in the case provided for in the last paragraph of Article 706-60.

The disclosure of the identity or the address of a witness who has benefited from the provisions of Articles 706-57 or 706-58 is punished by five years' imprisonment and a fine of €75,000.

2.2 การไม่ประสงค์จะเปิดเผยที่อยู่

บุคคลซึ่งไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือพยายามกระทำความผิดทางอาญา และสามารถให้การเป็นประโยชน์ในทางการดำเนินคดีได้ จะระบุที่อยู่ของพยานดังกล่าวว่าเป็นสถานีตำรวจหรือทหารที่ทำหน้าที่ตำรวจ (Gendarmerie) ก็ได้ ตามมาตรา 706-57 ทั้งนี้ จะมีการบันทึกที่อยู่ที่อยู่แท้จริงไว้และปกปิดข้อดังกล่าวเป็นความลับ ซึ่งในทางปฏิบัติ แต่ละที่ทำการของพนักงานตำรวจจะมีสมุดบันทึกข้อมูลที่อยู่ที่อยู่แท้จริงของพยานบุคคลไว้ การแจ้งที่อยู่หรือภูมิลำเนาดังกล่าวตั้งแต่ต้นของการดำเนินคดีจะถือว่าสมบูรณ์ สามารถใช้ได้ทั้งในชั้นสอบสวน ไล่สวน และการพิจารณาพิพากษาคดี⁹⁰

ก) การปกปิดในชั้นสอบสวน (ตามมาตรา 706-57)

ในระหว่างการสืบสวนสอบสวนซึ่งกระทำโดยตำรวจฝ่ายคดีของฝรั่งเศสจะปรากฏบ่อยครั้งว่า พยานปกปิดตัวตนหรือไม่เปิดเผยตัวตนของตนเอง เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี จะกระทำเพียงแต่ระบุในบันทึกคำให้การของเขาว่า เขาได้รับข้อเท็จจริง “จากบุคคลที่น่าเชื่อถือได้ แต่ประสงค์ที่จะปกปิดตัวตนของตนเองไว้” ทั้งนี้ ที่อยู่ที่แท้จริงของบุคคลดังกล่าวจะมีการบันทึกไว้ โดยต้องปกปิดไว้เป็นความลับ หรือระบุเป็นตัวอักษรย่อ เพื่อวัตถุประสงค์ในการสอบสวนคดีอาญา เพราะจำเป็นที่จะต้องคุ้มครองพยานสายลับ ครอบครัว และผู้ใกล้ชิดให้ได้รับความปลอดภัย และทางตนเองก็จะเป็นต้องอาศัยการทำงานของสายลับในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมร้ายแรงต่อไป⁹¹ ในทางปฏิบัติ ตำรวจฝ่ายคดีจะมีสมุดบันทึกซึ่งเก็บข้อมูลของที่อยู่ที่อยู่แท้จริงของพยานบุคคลไว้ และการเลือกแจ้งภูมิลำเนาตั้งแต่ต้นของการดำเนินคดีอาญาจะถือว่าสมบูรณ์ ใช้ได้ทั้งในชั้นไล่สวนคดีของผู้พิพากษาไล่สวนจนกระทั่งชั้นพิจารณาพิพากษาคดี⁹²

ข) การปกปิดในชั้นศาล

ในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของฝรั่งเศสนั้น ในการไล่สวนซึ่งกระทำโดยผู้พิพากษาไล่สวนของฝรั่งเศส ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 103 ก็ได้วางหลักเกณฑ์ทั่วไปไว้ให้ผู้พิพากษาไล่สวนสอบถามพยานถึง ชื่อ ชื่อสกุล อายุ สถานะ อาชีพภูมิลำเนา แต่ทั้งนี้ ใน

⁹⁰ อุทัย อาทิวะช, “การคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามกฎหมายฝรั่งเศส,” ใน หนังสือรวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส. หน้า 359 - 360.

⁹¹ อุทัย อาทิวะช. “การคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามกฎหมายฝรั่งเศส,” ใน หนังสือรวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส. หน้า 257

⁹² “เรื่องเดียวกัน”

ปัจจุบันคดีความผิดเกี่ยวกับการค้ายาเสพติด อาชญากรรมที่มีลักษณะของการก่อการร้าย หรือการกระทำผิดที่ร่วมกันเป็นขบวนการ พยานบางคนปฏิเสธที่จะเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับตัวตนของตน ด้วยเกรงว่า จะถูกเก็บหรือปองร้าย แม้พยานเหล่านั้นยอมรับที่จะให้ข้อมูลกับผู้พิพากษาได้ส่วน แต่บรรทัดฐานของคำพิพากษาศาลฎีกาในขณะนั้นแสดงจุดยืนอย่างชัดเจน โดยยืนยันว่า บันทึกคำให้การของพยานบุคคลใดที่ประสงค์จะปิดบังไม่ให้ทราบว่าตนเองเป็นใครนั้น ไม่สามารถรับฟังข้อเท็จจริงที่ได้จากพยานดังกล่าวได้ เนื่องจากขาดองค์ประกอบของเนื้อหาซึ่งเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงชื่อ และชื่อสกุลของพยาน⁹³

แต่อย่างไรก็ดี ภายหลังคดี Kostovski c/Pays Bas(Netherlands) ซึ่งศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้วินิจฉัยว่า อนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรปไม่ได้กีดกันหรือเป็นอุปสรรคขัดขวาง การดำเนินคดีในชั้นได้ส่วนที่จะได้ข้อเท็จจริงมาจากแหล่งข้อมูลซึ่งไม่เปิดเผยตัวตน ประเทศฝรั่งเศส จึงได้นำหลักการเกี่ยวกับการรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนมาบัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา⁹⁴

2.3 การใช้เทคโนโลยีในการสอบปากคำพยานบุคคล

บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 706-61⁹⁵ บัญญัติให้สิทธิแก่จำเลย หรือทนายความซึ่งคดีอยู่ในระหว่างสอบสวนหรือการพิจารณาคดีของศาล ในการร้องขอเผชิญหน้ากับพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนตามมาตรา 706-58 โดยผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไม่เผชิญหน้ากับพยานโดยตรง แต่จะเป็นการซักถามพยานด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ซึ่งพยานจะรับฟัง

⁹³ “เรื่องเดียวกัน”

⁹⁴ อภิวัฒน์ นาคชำนาญ. การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน หน้า 85

⁹⁵ CODE OF CRIMINAL PROCEDURE Article 706-61

A person who has been placed under judicial examination or sent for trial may ask to be confronted with a witness heard in accordance with the provisions of article 706-58, through the agency of a technical device allowing the witness to be heard from a distance. He may also get his advocate to interrogate this witness in the same way. The witness's voice is then rendered unidentifiable using the appropriate technical processes.

If the court orders an additional investigation in order to hear a witness, the latter is heard either by an investigating judge nominated to carry out this additional investigation or, if one of the members of the court has been nominated to carry out this hearing, by using the technical device provided for in the previous paragraph.

คำถามได้ในระยะไกล โดยการตอบคำถามของพยานนั้นจะมีการใช้เทคโนโลยีและกระบวนการทางเทคนิคที่มีการแปลงเสียงของพยานเพื่อมิให้สามารถระบุตัวตนของพยานได้⁹⁶

2.4 การชั่งน้ำหนักคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน⁹⁷

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสมีการบัญญัติรับรองถึงมาตรการคุ้มครองพยานโดยปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อ ชื่อสกุล และที่อยู่ โดยที่พยานไม่จำเป็นต้องเผชิญหน้ากับจำเลย เว้นแต่ จำเลยหรือทนายความจะมีการร้องขอเผชิญหน้ากับพยานดังกล่าว แต่ก็จะมีการใช้เทคโนโลยีช่วยในการตัดแปลงเสียง ตามมาตรา 706-61 แต่อย่างไรก็ตามการใช้มาตรการดังกล่าว ก็ส่งผลกระทบต่อสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลย มาตรา 706-62⁹⁸ จึงได้วางหลักการสำคัญไว้ว่าห้ามมิให้พิพากษาลงโทษจำเลยที่มีความผิดโดยใช้พยานที่ปกปิดมิให้เปิดเผยตัวตนตามมาตรา 706-58 และมาตรา 706-61 แต่เพียงอย่างเดียว กล่าวคือ ในการพิพากษาลงโทษจำเลยนั้น ศาลต้องพิจารณาจากพยานหลักฐานอื่นที่มีที่มาแตกต่างหากจากพยานบุคคลที่ห้ามมิให้เปิดเผยตัวตนประกอบด้วย

3. สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีบทบัญญัติเรื่องการคุ้มครองพยานปรากฏในโครงการคุ้มครองพยาน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (StPO) และกฎหมายตำรวจ⁹⁹ โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดให้สามารถคุ้มครองพยานได้ทุกกระบวนการซึ่งในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานตำรวจและศาลจะเป็นผู้ดำเนินการให้ความคุ้มครองพยาน โดยมีหน่วยงานอื่นให้ความช่วยเหลือ ส่วนการพิจารณาอนุมัติให้มีการคุ้มครองพยานหรือพิจารณายกเลิกมิให้ใช้มาตรการคุ้มครองพยานนั้น จะอยู่ในดุลพินิจร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่ให้ความคุ้มครองพยานและสำนักงาน



⁹⁶ อภิวัฒน์ นาคชานาญ. การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน หน้า 87.

⁹⁷ “เรื่องเดียวกัน”

⁹⁸ CODE OF CRIMINAL PROCEDURE Article 706-62

No conviction may be pronounced on the sole basis of statements recorded under the conditions set out in articles 706-58 and 706-61.

⁹⁹ Johan peter Wilhelm Hilger, Organized Crime/ Witness Protection in Germany, in UNAFEI Resource Material Series No.58, (2001), p.99-101 อ้างถึงใน นุสณัฐฐา สัทธรรมนวงศ์. “มาตรการไม่เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่ของพยานในคดีอาญา. หน้า 59.

อัยการ¹⁰⁰ ในส่วนของการคุ้มครองพยานประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (StPO)¹⁰¹ จะบัญญัติถึงครอบคลุมเฉพาะระหว่างพิจารณาคดีเท่านั้น จึงได้มีการนำมาตรการคุ้มครองพยานตามกฎหมายตำรวจมาใช้เป็นมาตรการเสริม¹⁰²

สำหรับการคุ้มครองพยานโดยใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จากการศึกษาพบว่ามียุทธศาสตร์ที่เป็นสาระสำคัญ ดังนี้

1. ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (StPO) บัญญัติถึงมาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ในมาตรา 68¹⁰³ โดยมีสาระสำคัญ คือ

¹⁰⁰ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, รายงานผลการศึกษาระดับสัมบูรณ์ โครงการศึกษาเพื่อการพัฒนามาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ปีงบประมาณ 2551, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, 2551), หน้า 55-56.

¹⁰¹ Legislation, “Criminal Procedure Code of the Federal Republic of Germany (1950, as amended 2019),” Retrieved 10 February 2023, from https://legislationline.org/sites/default/files/documents/15/GERM_CPC_en.pdf

¹⁰² นุสณัฏฐา สัทธรรมนวงศ์. มาตรการไม่เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่ของพยานในคดีอาญา. หน้า 60.

¹⁰³ Criminal Procedure code of the Federal Republic of Germany Section 68 [Examination as to Witness’ Identity]

(1) The hearing shall begin with the witness being asked to state his first name, last name, name at birth, age, occupation and place of residence. A witness who has made observations in his official capacity may state his place of work instead of his place of residence.

(2) A witness shall furthermore be permitted to state his business address or place of work or another address at which documents can be served instead of stating his place of residence if there is well-founded reason to fear that legally protected interests of the witness or of another person might be endangered or that witnesses or another person might be improperly influenced by the witness stating his place of residence. If the conditions set out in the first sentence obtain at the main hearing, the presiding judge shall permit the witness not to state his place of residence.

(3) If there is well-founded reason to fear that revealing the identity or the place of residence or whereabouts of the witness would endanger the witness’ or another person’s life, limb or liberty, the witness may be permitted not to provide personal identification data or to provide such data only in respect of an earlier identity. However, if so asked at the main

(1) ในการพิจารณาคดีจะเริ่มต้นด้วยการสอบถามชื่อตัว ชื่อสกุล อายุ อาชีพและที่พักอาศัย พยานผู้ซึ่งอยู่ขอบข่ายได้รับความคุ้มครองอาชญากรรมที่ทำงานแทนการระบุที่พักอาศัยได้

(2) พยานจะได้รับอนุญาตให้ระบุที่อยู่ของกิจการ หรือสถานที่ทำงาน หรือสถานที่อื่นลงในเอกสารที่ถูกเก็บรักษาแทนการระบุที่พักอาศัย หากพบว่ามีเหตุผลสมควรที่จะเกรงกลัวอันตราย เพื่อเป็นการคุ้มครองพยานตามกฎหมาย หรือบุคคลอื่นที่อาจได้รับอันตราย หรือกรณีพยานหรือบุคคลอื่นอาจถูกอิทธิพลที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากการระบุที่พักอาศัย พฤติการณ์ดังกล่าวผู้พิพากษาหัวหน้าหรือผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน (the presiding judge) อาจอนุญาตให้พยานไม่ต้องระบุที่พักอาศัยได้

(3) หากมีเหตุผลอย่างเพียงพอที่เกรงว่าการเปิดเผยตัวตน หรือสถานที่พักอาศัยหรือสถานที่อื่นของพยาน อาจทำให้พยานหรือบุคคลอื่นเป็นอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือเสรีภาพพยานดังกล่าวอาจได้รับอนุญาตให้ไม่ต้องเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล อย่างไรก็ตาม หากพยานถูกถามในการพิจารณา เขาจำเป็นต้องระบุข้อเท็จจริงที่เขาได้รับรู้อันอาจทำให้ระบุถึงตัวตนของเขาได้

(4) หากมีเหตุผลเพียงพอตามเงื่อนไขข้อ (2) หรือข้อ (3) พยานจะได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับสิทธิดังกล่าว ในกรณีตามข้อ (2) พยานจะได้รับความช่วยเหลือในการระบุที่อยู่ลงในเอกสารที่ถูกเก็บรักษา เอกสารเกี่ยวกับที่พักอาศัยหรือระบุตัวตนนั้นจะถูกเก็บรักษาไว้ที่สำนักงานอัยการจนกว่าพฤติการณ์อันตรายจะหมดไป

hearing, he shall be required to state in what capacity the facts he is indicating became known to him.

(4) If there are sufficient indications that the conditions set out in subsections (2) or (3) obtain, the witness is to be advised of the rights provided thereunder. In the case of subsection (2), the witness shall be assisted in specifying an address at which documents can be served. Documents establishing the witness' place of residence or identity shall be kept by the public prosecution office. They shall only be included in the files when the fear of danger ceases.

(5) Subsections (2) to (4) shall also apply after conclusion of the examination of the witness. Insofar as the witness was permitted not to provide data, it must be ensured in the course of provision of information from or inspection of files that this data is not made known to other persons, unless a danger within the meaning of subsections (2) and (3) appears to be ruled out.

(5) ข้อ (2) ถึง (4) จะใช้บังคับหลังจากเสร็จสิ้นการตรวจสอบพยานแล้ว トラบเท่าที่พยานได้รับอนุญาตมิให้เปิดเผยข้อมูล ต้องมีการแยกข้อมูลนี้อาจระบุตัวตนได้ และมั่นใจว่าบุคคลอื่นจะไม่ได้รับทราบข้อมูลดังกล่าวจนกว่าอันตรายตามเงื่อนไขข้อ (2) และ (3) จะหมดไป

2. ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (StPO) บัญญัติถึงการห้ามมิให้เปิดเผยข้อมูลกรณีที่มีการเปิดเผยเอกสารนั้นจะส่งผลเสียหายต่อสวัสดิภาพของรัฐ ในมาตรา 96¹⁰⁴ ซึ่งมีสาระสำคัญว่า การส่งเอกสารให้อยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เอกสารนั้นจะไม่มี การเปิดเผย หากผู้มีอำนาจเหนือกว่าเจ้าหน้าที่นั้นประกาศว่าการเปิดเผยเนื้อหาของเอกสารดังกล่าว จะเป็นอันตรายต่อสวัสดิภาพของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ทั้งนี้ ความดังกล่าวอนุโลมใช้บังคับกับเอกสารอื่น ๆ ที่อยู่ในความดูแลของสมาชิกสภา หรือพนักงานของรัฐบาลกลางหรือสภาที่รับผิดชอบเอกสารนั้นหากที่ได้มีการประกาศไว้ในทำนองเดียวกัน

3. ในกรณีที่ศาลได้รับคำร้องจากเจ้าพนักงานของรัฐแจ้งว่าการเปิดเผยข้อมูลของพยาน จะทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลนั้น ศาลอาจมีคำสั่งมิให้มีการเปิดเผยข้อมูลของพยานดังกล่าว หากเห็นว่ามีเหตุผลสมควรเพียงพอ ทั้งนี้ ข้อมูลของพยานจะต้องเก็บรักษาไว้เป็นความลับ กรณีนี้พยานจะไม่ต้องมาเบิกความในห้องพิจารณาคดี แต่จะให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการในการสอบปากคำและนำบันทึกคำพยานดังกล่าวมายื่นต่อศาล โดยศาลจะรับฟังในฐานะเป็นพยานบอกเล่า (Hearsay Witness) และบันทึกคำพยานนั้นต้องอ่านในศาลอย่างเปิดเผย และศาลมีดุลพินิจที่จะไม่เรียกพยานมาเบิกความ หากยังคงมีพฤติการณ์ที่พยานจะไม่ได้รับความปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย¹⁰⁵

¹⁰⁴ Criminal Procedure code of the Federal Republic of Germany Section 96 [Official Documents] Submission or delivery of files or of other documents officially impounded by authorities or public officials shall not be requested if their superior authority declares that the publication of these files or documents would be detrimental to the welfare of the Federation or of a German Land. The first sentence shall apply mutatis mutandis to files and other documents held in the custody of a Member of the Federal Parliament or of a Land Parliament or of an employee of a Federal or Land parliamentary group where the agency responsible for authorizing testimony has made a corresponding declaration.

¹⁰⁵ Johan peter Wilhelm Hilger, Supra note 23, p.101 อ้างถึงใน นุสณัฏฐา สัทธรรมนวงศ์. มาตรการไม่เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่ของพยานในคดีอาญา. หน้า 62.

4. การคุ้มครองพยานในชั้นพิจารณาคดีของศาล รวมถึงการสอบปากคำพยานล่วงหน้า หากมีพฤติการณ์ที่พยานจะได้รับอันตรายแก่ชีวิตและร่างกาย อาจมีการใช้เทคโนโลยี โทรทัศน์วงจรปิด หรือการประชุมทางจอภาพ หรือการบันทึกคำพยานโดยพนักงานอัยการหรือเจ้าพนักงานตำรวจ ตามมาตรา 58a มาตรา 168e มาตรา 247a และมาตรา 255a¹⁰⁶

¹⁰⁶ Criminal Procedure code of the Federal Republic of Germany

Section 58a [Examination by Audio-Visual Medium]

(1) The examination of a witness may be recorded on an audio-visual medium. The examination shall, after evaluation of the relevant circumstances, be recorded and conducted as a judicial examination if

1. the interests meriting protection of persons of less than 18 years of age as well as of persons who as children or juveniles have been aggrieved as a result of one of the criminal offences designated under Section 255a subsection (2) can thus be better safeguarded; or
2. there is a concern that it will not be possible to examine the witness during the main hearing and the recording is required in order to establish the truth.

(2) Use of the audio-visual recording shall be admissible only for the purposes of the criminal prosecution and only insofar as it is required in order to establish the truth. Section 101 subsection (8) shall apply mutatis mutandis. Sections 147 and 406e shall apply mutatis mutandis subject to the proviso that copies of the recording may be made available to persons entitled to inspect the files. The copies may not be duplicated nor may they be passed on. They are to be returned to the public prosecution office as soon as there is no further legitimate interest in using them. The transfer of the recording or the release of copies to persons other than those aforementioned shall be subject to the consent of the witness.

(3) If the witness does not consent to a copy of the recording of his examination as a witness being made available pursuant to subsection (2), third sentence, then instead a written transcript of the recording shall be released to the persons entitled to inspect the files in accordance with Sections 147 and 406e. The person who produces the transcript shall sign with the addendum that he confirms the accuracy of the transcript. The right to view the recording pursuant to Sections 147 and 406e shall remain unaffected. The witness is to be informed of the right to refuse his consent pursuant to the first sentence. Section 168e [Separate Examination] If there is an imminent risk of serious detriment to the well-being of the witness in the event of his being examined in the presence of persons entitled to be present and if that risk cannot be averted in some other way, the judge shall carry out the examination separately from those entitled to be present. There shall be simultaneous

audio-visual transmission of the examination to the latter. Their rights of participation shall otherwise remain unaffected. Sections 58a and 241a shall apply *mutatis mutandis*. The decision pursuant to the first sentence shall be incontestable.

Section 247a [Witness Examination in Another Place]

(1) If there is an imminent risk of serious detriment to the well-being of the witness were he to be examined in the presence of those attending the main hearing, the court may order that the witness remain in another place during the examination; such an order shall also be admissible under the conditions set out in Section 251 subsection (2), insofar as this is necessary to establish the truth. The decision shall be incontestable. A simultaneous audio-visual transmission of the testimony shall be provided in the courtroom. The testimony shall be recorded if there is a concern that the witness will not be available for examination at a future main hearing and the recording is necessary for establishing the truth. Section 58a subsection (2) shall apply *mutatis mutandis*.

(2) The court may order that the examination of an expert be conducted in such a way that the expert is located in another place than the court and the examination is simultaneously transmitted audio-visually to the place where the expert is located and to the courtroom. This shall not apply in the cases referred to in Section 246a. The decision pursuant to the first sentence shall not be contestable.

255a [Showing Audio-Visual Recordings]

(1) The provisions relating to the reading of a transcript of an examination pursuant to Sections 251, 252, 253 and 255 shall apply *mutatis mutandis* to the showing of an audio-visual recording of a witness examination.

(2) In proceedings relating to criminal offences against sexual self-determination (sections 174 to 184g of the Criminal Code) or against life (sections 211 to 222 of the Criminal Code) or for ill-treatment of an individual placed in the charge of another (section 225 of the Criminal Code) or to criminal offences against personal liberty pursuant to sections 232 to 233a of the Criminal Code, the examination of a witness under 18 years of age may be replaced by the showing of an audio-visual recording of his previous judicial examination if the defendant and his defence counsel were given the opportunity to participate in such examination. This shall also apply to witnesses who have been aggrieved by one of these criminal offences and were under the age of 18 at the time of the offence. When taking its decision the court shall also consider the interests of the witness meriting protection and shall give the reason for showing the recording. Supplementary witness examination shall be admissible.

อย่างไรก็ตาม การอนุญาตให้มีการคุ้มครองพยานโดยใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยตัวตนของพยาน ศาลจะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ประกอบกัน ไม่ว่าจะเป็นอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับพยาน หรือแม้แต่สิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ เป็นต้น¹⁰⁷

นอกจากนี้ ยังมีกฎหมายที่บัญญัติถึงการคุ้มครองพยานไว้โดยเฉพาะ คือ Witness protection Harmonization Act ซึ่งมีรายละเอียดที่เป็นสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้¹⁰⁸

1. บุคคลที่ได้รับความคุ้มครอง คือ พยานที่อาจได้รับอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน ร้ายแรงหากมาเบิกความเป็นพยาน ทั้งนี้ เมื่อให้ความยินยอมพยานดังกล่าวจะได้รับความคุ้มครองตลอดจนบุคคลในครอบครัว

2. ผู้ให้ความคุ้มครอง คือ เจ้าพนักงานตำรวจ หรือหน่วยงานอื่นของสหพันธรัฐ

3. การพิจารณามาตรการให้ความคุ้มครอง หน่วยงานที่ให้ความคุ้มครองจะพิจารณาจากความรุนแรงของความผิดประกอบกับพฤติการณ์ที่พยานอาจจะไม่ได้รับความปลอดภัยนอกจากนี้ยังคำนึงถึงการกระทบต่อสิทธิของจำเลยให้ได้รับการพิจารณาและต่อสู้คดีอย่างเป็นธรรม

4. ส่วนนเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานจะถูกจัดเก็บไว้เป็นความลับ

4. ราชอาณาจักรนิวซีแลนด์

โครงการคุ้มครองพยานของราชอาณาจักรนิวซีแลนด์¹⁰⁹ ไม่ได้จัดตั้งขึ้นโดยกฎหมาย แต่ได้รับการพัฒนามาจากการที่เจ้าพนักงานตำรวจมีความรับผิดชอบในการปกป้องชีวิตและความปลอดภัยของผู้คนในสังคม โดยการดำเนินนโยบายควบคู่ไปกับการที่พยานลงนามในข้อตกลงเพื่อเข้ารับการคุ้มครองในโครงการดังกล่าว¹¹⁰ ซึ่งจะมีการชี้แจงให้พยานรับทราบข้อมูล

¹⁰⁷ Johan peter Wilhelm Hilger, Supra note 23, p.99 อ้างถึงใน นุสนธิ์ฐธา สัทธรรมนวงค์. มาตรการไม่เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่ของพยานในคดีอาญา. หน้า65.

¹⁰⁸ นุสนธิ์ฐธา สัทธรรมนวงค์. มาตรการไม่เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่ของพยานในคดีอาญา. หน้า 65-67.

¹⁰⁹ United Nations, Good Practices for the Protection of Witnesses in Criminal Proceedings Involving Organized Crime, (New York : United Nations, 2008), p.44,56.

¹¹⁰ The existence of legislation is the most common scenario but may not always be required. There are examples of countries with established programmes where witness protection is not based on a law, such as New Zealand. In those countries, witness protection was

และเจ้าพนักงานตำรวจจะบันทึกการสนทนาดังกล่าวไว้เป็นหลักฐานว่ามีการแจ้งข้อมูลและพยานตกลงที่จะเข้าร่วมโครงการดังกล่าวจริง¹¹¹ มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานในคดีอาญาของราชอาณาจักรนิวซีแลนด์ได้มีการบัญญัติรับรองไว้ใน Evidence Act 2006¹¹² โดยมีหลักการที่เป็นสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

4.1 มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยข้อมูลของพยานในชั้น Pre-trial

เมื่อศาลได้รับคำร้องขอให้พิจารณามาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยข้อมูลของพยาน ห้ามมิให้มีการเปิดเผยข้อมูลชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ หรือข้อมูลอื่นใดที่สามารถระบุตัวพยานได้ โดยมีให้มีการระบุ ข้อมูลดังกล่าวในเอกสารหรือการให้ปากคำของพยาน ทั้งนี้ ผู้พิพากษาจะพิจารณาคำร้องโดยให้โอกาสคู่ความแต่ละฝ่ายในการพิจารณา ซึ่งในการพิจารณาของศาลต้องคำนึงถึง ความปลอดภัยของพยาน แนวโน้มที่จะเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงก่อนมีการพิจารณาคดีโดยอาจให้ปกปิดข้อมูลดังกล่าวไว้จนกว่าจะไม่กระทบต่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม แต่ทั้งนี้ ก็ต้องคำนึงถึงสิทธิของจำเลย ความร้ายแรงของความผิด ความสำคัญของพยานต่อฝ่ายที่ประสงค์จะอ้างพยานประกอบด้วย ซึ่งผู้พิพากษาที่มีอำนาจสั่งให้ใช้มาตรการดังกล่าว ได้แก่ผู้พิพากษาใน District court, Youth Court และ High Court¹¹³

developed as a regular police function deriving directly from the responsibility of the police to protect the life and safety of people. Policy, coupled with the agreements signed with witnesses admitted to the programme, provide a sufficient and adequate framework for the programme's operations. อ้างถึงใน พรชนก ทองคำดี, “การคุ้มครองพยานและผู้แจ้งเบาะแสการทุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐ,” (รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปทุมธานี. 2562, หน้า 46.

¹¹¹ In New Zealand, interviews of witnesses considered for the programme are recorded on videotape as evidence that such aspects have been discussed อ้างถึงใน พรชนก ทองคำดี, “การคุ้มครองพยานและผู้แจ้งเบาะแสการทุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐ,” (รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปทุมธานี, 2562, หน้า 46.

¹¹² Legislation, “Evidence Act 2006,” Retrieved 10 February 2023, from <http://legislation.govt.nz/act/public/2006/0069/latest/DLM393949.html>

¹¹³ Evidence Act 2006 section 110 Pre-trial witness anonymity order

- (1) This section and section 111 apply if a person is charged with a category 3 or 4 offence.
- (2) At any time after the person is charged, the prosecution or the defendant may apply to a Judge for an order—

-
- (a) excusing the applicant from disclosing to the other party before the trial the name, address, and occupation of any witness, and (except with the leave of the Judge) any other particulars likely to lead to the witness's identification; and
- (b) excusing the witness from stating in any formal statement, or in giving oral evidence in accordance with an oral evidence order, his or her name, address, and occupation, and (except with leave of the Judge) any other particulars likely to lead to the witness's identification.
- (3) The Judge must hear and determine the application in chambers, and—
- (a) the Judge must give each party an opportunity to be heard on the application; and
- (b) neither the party supporting the application nor the witness need disclose any information that might disclose the witness's identity to any person (other than the Judge) before the application is dealt with.
- (4) The Judge may make the order if he or she believes on reasonable grounds that—
- (a) the safety of the witness or of any other person is likely to be endangered, or there is likely to be serious damage to property, if the witness's identity is disclosed before the trial; and
- (b) withholding the witness's identity until the trial would not be contrary to the interests of justice.
- (5) Without limiting subsection (4), in considering the application, the Judge must have regard to—
- (a) the general right of a defendant to know the identity of witnesses; and
- (b) the principle that witness anonymity orders are justified only in exceptional circumstances; and
- (c) the gravity of the offence; and
- (d) the importance of the witness's evidence to the case of the party who wishes to call the witness; and
- (e) whether it is practical for the witness to be protected prior to the trial by any other means; and
- (f) whether there is other evidence that corroborates the witness's evidence.
- (6) A pre-trial witness anonymity order may be made—
- (a) by a District Court Judge who holds a warrant under the District Court Act 2016 to conduct jury trials;
- (b) if the preliminary hearing is held in the Youth Court, by a Judge referred to in section 274(2)(a) of the Oranga Tamariki Act 1989:

เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ปกปิดมิให้เปิดเผยข้อมูลของบุคคลดังกล่าวแล้ว ต้องแจ้งข้อมูลชื่อ ที่อยู่และอาชีพของบุคคลนั้นให้ผู้พิพากษาทราบ และจะต้องไม่เปิดเผยข้อมูลดังกล่าว เว้นแต่ มีข้อยกเว้นให้สามารถเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การให้ปากคำก่อนการพิจารณาคดีต้องไม่เปิดเผยข้อมูลที่อาจระบุตัวพยานได้ และต้องไม่สอบถามถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการระบุตัวตนของพยาน ทั้งนี้ ห้ามมิให้บุคคลใดเผยแพร่ในรายงานหรือบัญชีใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดี ชื่อ ที่อยู่ หรืออาชีพของพยาน หรือรายละเอียดอื่นใดที่อาจนำไปสู่การระบุตัวพยานดังกล่าวได้¹¹⁴

(c) by a High Court Judge.

¹¹⁴ Evidence Act 2006, section 111 Effect of pre-trial witness anonymity order

If a pre-trial witness anonymity order is made under section 110,—

- (a) the party who applied for the order must give the Judge the name, address, and occupation of the witness; and
- (b) no formal statement filed under the Criminal Procedure Act 2011 may disclose the name, address, or occupation of the witness, or any other particulars likely to lead to the witness's identification; and
- (c) during the giving of oral evidence before the trial,—
 - (i) no lawyer, officer of the court, or other person involved in that process may disclose the name, address, or occupation of the witness, or any other particular likely to lead to the witness's identification; and
 - (ii) no oral evidence may be given, and no question put to any witness, if the evidence or question relates to the name, address, or occupation of the witness who is subject to the order; and
 - (iii) except with the leave of the Judge, no oral evidence may be given, and no question put to any witness, if the evidence or question relates to any other particulars likely to lead to the identification of the witness who is subject to the order; and
- (d) no person may publish, in any report or account relating to the proceeding, the name, address, or occupation of the witness, or any other particulars likely to lead to the witness's identification.

4.2 มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยข้อมูลของพยานสำหรับการพิจารณาคดี ใน High Court

High Court ของราชอาณาจักรนิวซีแลนด์ มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาตาม Criminal Procedure Act 2011 ซึ่งความผิดบางประเภทที่มีความร้ายแรงอาจได้รับการพิจารณาคดีในศาลนี้ เท่านั้น รวมถึงความผิดเกี่ยวกับการทุจริตด้วย¹¹⁵

พนักงานอัยการหรือจำเลยสามารถยื่นคำร้องขอต่อผู้พิพากษาใน High Court เกี่ยวกับมาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยข้อมูลของพยานบุคคลได้ ผู้พิพากษาจะต้องพิจารณาและให้โอกาสคู่ความแต่ละฝ่ายในการพิจารณาคำร้องดังกล่าวด้วย โดยในการพิจารณาของศาลต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของพยาน พยานไม่มีมูลเหตุจูงใจที่จะไม่ซื่อสัตย์หรือสาเหตุโกรธเคืองกับจำเลย ความน่าเชื่อถือของพยานหากไม่เปิดเผยข้อมูลที่อาจจะบ่งชี้ตัวตนได้ การให้โอกาสจำเลยในการต่อสู้คดีอย่างเป็นธรรม ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงสิทธิของจำเลยในการทราบข้อมูลของพยาน การใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยข้อมูลของพยานดังกล่าวจะต้องใช้ในการกรณีที่มีข้อยกเว้นเท่านั้น ความร้ายแรงของความผิด ความสำคัญของพยาน สามารถดำเนินการคุ้มครองด้วยวิธีการอื่นที่เหมาะสมกว่าการไม่เปิดเผยข้อมูลของพยานหรือไม่ และมีพยานหลักฐานอื่นประกอบกับพยานที่ต้องมีการใช้มาตรการปกปิดข้อมูลหรือไม่ เป็นต้น¹¹⁶

¹¹⁵ Court of New Zealand, “Court of New Zealand,” Retrieved 10 February 2020, from <https://www.courtsofnz.govt.nz/the-courts/high-courtcases-to-court/#criminal> -proceedings And Legislation, “New Zealand Legislation,” Retrieved 10 February 2020, from <http://www.legislation.govt.nz/act/public/2011/0081/latest/DLM3360716.html>

¹¹⁶ Evidence Act 2006 section 112 Witness anonymity order for purpose of High Court trial

- (1) This section and section 113 apply if a person is charged with a category 3 or 4 offence.
- (2) The prosecution or the defendant may apply to a High Court Judge for a witness anonymity order under this section.
- (3) The Judge must hear and determine the application in chambers, and—
 - (a) the Judge must give each party an opportunity to be heard on the application; and
 - (b) neither the party supporting the application nor the witness need disclose any information that might disclose the witness’s identity to any person (other than the Judge) before the application is dealt with.
- (4) The Judge may make a witness anonymity order if satisfied that—
 - (a) the safety of the witness or of any other person is likely to be endangered, or there is likely to be serious damage to property, if the witness’s identity is disclosed; and

ผลของการที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยข้อมูลที่อาจระบุตัวตนได้ของพยานตามมาตรา 112 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 113¹¹⁷ มีสาระสำคัญ ดังนี้

(b) either—

(i) there is no reason to believe that the witness has a motive or tendency to be dishonest, having regard (where applicable) to the witness's previous convictions or the witness's relationship with the defendant or any associates of the defendant; or

(ii) the witness's credibility can be tested properly without disclosure of the witness's identity; and

(c) the making of the order would not deprive the defendant of a fair trial.

(5) Without limiting subsection (4), in considering the application, the Judge must have regard to—

(a) the general right of a defendant to know the identity of witnesses; and

(b) the principle that witness anonymity orders are justified only in exceptional circumstances; and

(c) the gravity of the offence; and

(d) the importance of the witness's evidence to the case of the party who wishes to call the witness; and

(e) whether it is practical for the witness to be protected by any means other than an anonymity order; and

(f) whether there is other evidence that corroborates the witness's evidence.

¹¹⁷ Evidence Act 2006 section 113 Effect of witness anonymity under section 112

If a witness anonymity order is made under section 112,—

(a) the party who applied for the order must give the Judge the name, address, and occupation of the witness; and

(b) the witness may not be required to state in court his or her name, address, or occupation; and

(c) during the course of the trial no lawyer, officer of the court, or other person involved in the proceeding may disclose—

(i) the name, address, or occupation of the witness; or

(ii) except with leave of the Judge, any other particulars likely to lead to the witness's identification; and

(d) during the course of the trial—

1. คู่ความฝ่ายที่ประสงค์ให้คุ้มครองพยานโดยใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยตัวตนต้องแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับพยานให้ผู้พิพากษาทราบ
2. พยานจะไม่ถูกบังคับให้ต้องเปิดเผยข้อมูลอันระบุตัวตนได้ในชั้นพิจารณา
3. ในระหว่างการพิจารณา จะไม่มีทนายความ เจ้าหน้าที่ศาล หรือบุคคลอื่นใดที่อาจล่วงรู้ถึงข้อมูลอันสามารถระบุตัวตนพยานได้
4. ในระหว่างการพิจารณา คู่ความจะไม่สามารถตั้งคำถามใด ๆ ที่อาจทำให้สามารถระบุตัวตนของพยานได้
5. ห้ามมิให้เผยแพร่ หรือรายงานเกี่ยวกับพยานที่ได้รับการคุ้มครองด้วยมาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยข้อมูลที่สามารถระบุตัวตนของพยานได้

ในมาตรา 116 ได้กล่าวถึงการดำเนินการตามคำสั่งอนุญาตมิให้มีการเปิดเผยข้อมูลที่สามารถระบุตัวตนของพยานได้ตามมาตรา 110 และมาตรา 112 ผู้พิพากษาอาจมีคำสั่งเพื่อรักษาความลับของการใช้มาตรการดังกล่าวในการคุ้มครองพยานโดยการให้การถ่ายทอดคำเบิกความของพยานดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตาม ต้องคำนึงถึงคำเบิกความของพยานในระหว่างการพิจารณาคดี การคุ้มครองพยาน และสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมประกอบด้วย¹¹⁸ โดย

-
- (i) no oral evidence may be given, and no question may be put to any witness, if the evidence or question relates to the name, address, or occupation of the witness who is subject to the order; and
 - (ii) except with leave of the Judge, no oral evidence may be given, and no question may be put to any witness, if the evidence or question relates to any other particulars likely to lead to the identification of the witness who is subject to the order; and
 - (e) no person may publish, in any report or account relating to the proceedings, the name, address, or occupation of the witness, or any other particulars likely to lead to the witness's identification.

¹¹⁸ Evidence Act 2006 section 116 Judge may make orders and give directions to preserve anonymity of witness

(1) A Judge who makes an order under section 110 or 112 may, for the purposes of the giving of oral evidence in accordance with an oral evidence order or the trial (as the case may be), also make any orders and give any directions that the Judge considers necessary to preserve the anonymity of the witness, including (without limitation) 1 or more of the following directions:

ไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนที่พยานจะเบิกความในระหว่างพิจารณา ผู้พิพากษาใน High Court อาจจะทำให้เปลี่ยนแปลงคำสั่งที่ใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยข้อมูลของพยานได้ โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการคุ้มครองตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 112¹¹⁹

ทั้งนี้ ใน Evidence Act 2006 มาตรา 119¹²⁰ ได้บัญญัติความผิดสำหรับการเปิดเผยข้อมูลของพยานที่ได้รับความคุ้มครองตามมาตราการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ที่อยู่ หรือข้อมูลอื่นใดที่อาจระบุตัวตนของพยานได้ และกำหนดโทษสำหรับความผิดดังกล่าวโดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

(a) that the court be cleared of members of the public:

(b) that the witness be screened from the defendant:

(c) that the witness give evidence by closed-circuit television or by video link.

(2) In considering whether to give directions concerning the mode in which the witness is to give his or her evidence in accordance with an oral evidence order or at the trial, the Judge must have regard to the need to protect the witness while at the same time ensuring a fair hearing for the defendant.

¹¹⁹ Evidence Act 2006 section 117 Variation or discharge of witness anonymity order during trial

At any time before a witness gives evidence during a trial, a High Court Judge may, on his or her own motion or on the application of either party, vary or discharge a witness anonymity order made for the purposes of the proceeding under section 112.

¹²⁰ Evidence Act 2006 section 119 Offence

(1) A person commits an offence and is liable on conviction to a term of imprisonment not exceeding 7 years who, with knowledge of a pre-trial witness anonymity order made under section 110, intentionally contravenes section 111(b) or (d).

(2) A person commits an offence and is liable on conviction to a term of imprisonment not exceeding 7 years who, with knowledge of a witness anonymity order made under section 112, intentionally contravenes section 113 (c) or (e).

(3) If a person contravenes section 111(b) or (d) or 113(c) or (e), and that contravention does not constitute an offence against subsection (1) or (2), the person commits an offence and is liable on conviction,—

(a) in the case of an individual, to a fine not exceeding \$2,000:

(b) in the case of a body corporate, to a fine not exceeding \$10,000.

(4) Nothing in this section limits the power of any court to punish any contempt of court.

- (1) ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 110 โดยจงใจฝ่าฝืนมาตรา 111 (b) หรือ (d) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 7 ปี
- (2) ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 112 โดยจงใจฝ่าฝืนมาตรา 113 (c) หรือ (e) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 7 ปี
- (3) หากบุคคลที่ฝ่าฝืนมาตรา 111 (b) (d) หรือมาตรา 113 (c) หรือ (e) และไม่ได้กระทำความผิดตาม (1) (2) ถ้าเป็นบุคคลธรรมดากระทำความผิดให้ปรับไม่เกินสองพันเหรียญ หากเป็นนิติบุคคลให้ปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นเหรียญ
- (4) แต่ทั้งนี้ ไม่ตัดอำนาจศาลในการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล



บทที่ 4

การคุ้มครองพยานในคดีเกี่ยวกับความผิดกฎหมายเลือกตั้ง

โดยใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่



พยานหลักฐานในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีเกี่ยวกับความผิดกฎหมายเลือกตั้งมีหลายประเภท หนึ่งในพยานหลักฐานที่สำคัญที่สุดประเภทหนึ่ง คือ พยานบุคคล เนื่องจากการกระทำ ความผิดในคดีเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็นการกระทำความผิดทุจริตหาเสียง การทุจริตซื้อขายเสียง และการทุจริตลงคะแนนเสียง ส่วนใหญ่จะมีบุคคลผู้รู้เห็นถึงการกระทำความผิดเพียงแต่ผู้กระทำความผิด และบุคคลที่ได้รับผลประโยชน์ กล่าวคือ ผู้ให้และผู้รับเท่านั้น ซึ่งตามบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ผู้รับหรือผู้รับผลประโยชน์มีความผิดตามกฎหมายต้องรับโทษด้วย เว้นแต่ ได้แจ้งต่อผู้มีอำนาจก่อนจะถูกจับกุม กฎหมายจึงให้ได้รับยกเว้นโทษ

ทั้งนี้ แม้พยานบุคคลจะเป็นพยานประเภทที่มีน้ำหนักน่าเชื่อถือ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นพยานที่ถูกทำลายหรือบิดเบือนได้ง่ายที่สุด เนื่องจาก พยานบุคคลเป็นพยานที่มีชีวิตจิตใจ สามารถถูกข่มขู่คุกคามได้ โดยเฉพาะในคดีที่จำเลยเป็นผู้มีอิทธิพล ซึ่งส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างยิ่ง โดยที่ปัญหาส่วนหนึ่ง เกิดจากการที่ข้อมูลของพยานถูกเปิดเผย จนเป็นที่รับรู้ของผู้กระทำความผิดและบุคคลภายนอก จึงก่อให้เกิดการใช้อิทธิพลแทรกแซงพยาน หรือการให้สินบนแก่พยาน ทำให้พยานไม่มาเบิกความ หรือเบิกความผิดจากความเป็นจริง หรืออาจทำให้คดีมีปัญหาไม่สามารถนำพยานบุคคลมาเบิกความในชั้นสอบสวน หรือชั้นศาล และเมื่อไม่มีพยานหลักฐานยืนยันการกระทำความผิดของจำเลย การอำนวยความสะดวกยุติธรรมก็ไม่สามารถบังเกิดได้ เพราะฉะนั้นแล้ว กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งที่ดี จึงต้องสามารถนำไปสู่การพิสูจน์ความจริงให้ปรากฏได้ ดังนั้น เพื่อให้พยานบุคคลมีความมั่นใจในระบบกระบวนการยุติธรรม การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีความผิดเกี่ยวกับกฎหมายเลือกตั้งจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ

ปัจจุบันการคุ้มครองพยานในคดีความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งของประเทศไทย มีระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 กำหนดมาตรการคุ้มครองแก่พยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแส โดยหนึ่งในมาตรการคุ้มครองพยานตามระเบียบดังกล่าว คือ การปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน ซึ่งมาตรการดังกล่าวกำหนดไว้ในระเบียบ

คณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 ข้อ 20 (4) อันเป็นมาตรการทั่วไปในการให้ความคุ้มครองพยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแส แต่มาตรการดังกล่าวไม่สามารถใช้กับบุคคลใกล้ชิดของพยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแสได้ ดังเช่นมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ที่มาตรการลักษณะดังกล่าวสามารถใช้กับบุคคลใกล้ชิดของพยานได้ จึงอาจกล่าวได้ว่าระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 กำหนดมาตรการคุ้มครองพยานไว้ต่ำกว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และในชั้นพิจารณาคดีเกี่ยวกับความผิดกฎหมายเลือกตั้งก็ยังไม่มีการบัญญัติรองรับถึงขั้นตอนการใช้มาตรการดังกล่าวในชั้นพิจารณาคดีแต่อย่างใด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะแม้จะมีความพยายามในการคุ้มครองสิทธิของพยาน แต่ด้วยกระแสเรียกร้องการคุ้มครองสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมของจำเลยหรือผู้ต้องหา ซึ่งปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและทางการเมือง และอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน รวมทั้งกฎหมายภายในของประเทศไทย ทั้งกฎหมายรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ และกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติ ต่างเรียกร้องให้สิทธิจำเลยในการตรวจสอบพยานหลักฐาน สิทธิในการเผชิญหน้ากับพยาน และสิทธิในการถามค้านพยาน ซึ่งสิทธิดังกล่าวมีขึ้นเพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นธรรม จำเลยมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้า เพราะฉะนั้น โดยหลักแล้ว การสืบพยานต่อหน้าจำเลย เพื่อให้จำเลยได้เผชิญหน้ากับพยานและสามารถถามค้านพยานเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงที่พยานเบิกความได้ ซึ่งพิจารณาแล้วจะพบว่า การให้สิทธิจำเลยในลักษณะดังกล่าว ย่อมส่งผลกระทบต่อถึงสวัสดิภาพและความปลอดภัยของพยาน เนื่องจาก หากข้อมูลของพยานได้รับการล่วงรู้ไปถึงผู้กระทำความผิดและบุคคลภายนอกแล้ว ความปลอดภัยในชีวิต และร่างกายของพยานและบุคคลใกล้ชิด รวมตลอดทั้งทรัพย์สิน ย่อมมีโอกาสได้รับการกระทบกระเทือนสูง โดยเฉพาะผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพล จึงอาจกล่าวได้ว่าแม้สิทธิของจำเลยจะเป็นสาระสำคัญในการพิจารณาคดี แต่การพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมนั้น ก็มุ่งคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ สิทธิของผู้เสียหายและสิทธิของพยานในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมด้วยเช่นกัน ดังนั้น หากการพิจารณาคดีที่พยานมีความสุ่มเสี่ยงว่าจะได้รับอันตรายเนื่องจากการมาให้ข้อเท็จจริงหรือเบิกความในศาล มาตรการคุ้มครองพยานจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะการนำสืบพยานบุคคลที่ไม่เปิดเผยตัวตน ซึ่งพยานจะได้รับการคุ้มครองไปโดยตลอด ตั้งแต่ชั้นสอบสวน จนกระทั่งการพิจารณาคดีแล้วเสร็จ ข้อมูลของพยานจะถูกเก็บรักษาไว้เป็นความลับ ผู้กระทำความผิดและบุคคลภายนอกไม่มีสิทธิได้เห็นตัวจำเลย และไม่อาจฟังเสียงที่แท้จริงของพยานได้ ทำให้ไม่สามารถระบุตัวตนที่แท้จริงของพยานได้

ประเทศไทยมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานบุคคล แต่ปรากฏว่ายังคงมีปัญหาในการสร้างสมดุลระหว่างสิทธิของจำเลย พยานผู้เสียหายและประโยชน์สาธารณะในการควบคุมอาชญากรรม และการคุ้มครองสิทธิของจำเลยอันเป็นกระบวนการนิติธรรม พยานไม่ได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยอย่างเพียงพอ ดังนั้นปัญหาสำคัญในการคุ้มครองพยานของไทย คือ ทำอย่างไรเพื่อรักษาสมดุลระหว่างสิทธิของพยาน สิทธิของจำเลยกับประโยชน์สาธารณะ เพื่อแสวงหาตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษทัณฑ์ และในขณะเดียวกันก็ไม่กระทบสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมของจำเลยหรือผู้กระทำความผิดมากเกินไป โดยผู้เขียนจะมุ่งวิเคราะห์ข้อจำกัดในการสืบพยานบุคคลตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและวิธีพิจารณาคดีความผิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งของไทย พร้อมทั้งนำเสนอกระบวนการนำสืบพยานบุคคลที่ไม่เปิดเผยตัวตนตามกฎหมายของต่างประเทศว่า จะมีความเหมาะสมในการนำมาใช้คุ้มครองพยานระหว่างการพิจารณาของศาลในคดีความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งของประเทศไทยได้หรือไม่ รวมทั้งจะนำมาปรับใช้กับกฎหมายไทยได้เพียงใด โดยไม่กระทบสิทธิของผู้กระทำความผิดหรือจำเลยที่ได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมมากเกินไป¹²¹

1. ปัญหาการใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ ที่ส่งผลกระทบต่อวิธีพิจารณาคดีเกี่ยวกับความผิดกฎหมายเลือกตั้ง

1.1 สิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดี

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา นอกจากจะมีเพื่อควบคุมอาชญากรรมแล้ว (Crime Control) ยังต้องคุ้มครองสิทธิของผู้ที่ถูกดำเนินคดีให้ได้รับความยุติธรรมจากกระบวนการยุติธรรมประกอบด้วย (Due Process) ในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยในคดีอาญา สิทธิประการสำคัญ คือ การได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม (Fair trial) กล่าวคือ การที่จำเลยมีโอกาสที่จะโต้แย้งพยานหลักฐานได้อย่างเพียงพอ กรณีที่ไม่ทราบพยานหลักฐานเหล่านั้นได้มาจากบุคคลใด ก็อาจส่งผลกระทบต่อโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าวได้

¹²¹ อภิวัฒน์ นาคชำนาญ, “การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558), หน้า 86

คดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง มีมาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแส บัญญัติไว้ในระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 ข้อ 20 (4) ซึ่งแม้จะมีการใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ แต่กระบวนการสืบสวนหรือไต่สวนเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานของคณะกรรมการการเลือกตั้งนั้น มีลักษณะเป็นการไต่สวน กล่าวคือ คณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ซึ่งแต่งตั้งโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวง เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา และหากมีพยานหลักฐานเพียงพอจึงจะแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ และเปิดโอกาสให้บุคคลนั้นโต้แย้งพยานหลักฐานได้ ดังนั้น การปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ ของผู้แจ้งเบาะแสมิกระทบต่อสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา เนื่องจากมีโอกาสได้ชี้แจงข้อมูล และคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวน ซึ่งแต่งตั้งโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งก็มีหน้าที่ในการสืบสวนหรือไต่สวนเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงนั้น

แต่ในกรณีที่บุคคลที่ให้ถ้อยคำในสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งต้องไปเป็นพยานบุคคลในชั้นศาล การปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานดังกล่าว อาจเกิดปัญหาในการดำเนินการที่ส่งผลกระทบต่อการโต้แย้งพยานหลักฐานของจำเลย และสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดี เนื่องจากไม่ทราบว่าพยานดังกล่าวคือบุคคลใด มีที่มาอย่างไร จึงอาจส่งผลให้ไม่สามารถโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าวได้ ประกอบกับอัตราโทษในคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งบางฐานความผิดมีอัตราโทษค่อนข้างสูง จึงต้องให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของจำเลยประกอบด้วย

ซึ่งประเด็นนี้ผู้เขียนเห็นว่าค่อนข้างเป็นประเด็นสำคัญของกระบวนการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ซึ่งหากไม่มีกระบวนการทางกฎหมายรองรับไว้อย่างชัดเจนให้สามารถใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ ในชั้นพิจารณาได้แล้ว ย่อมเกิดปัญหาทั้งในส่วนของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เป็นผู้เสนอพยานหลักฐาน และฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหรือจำเลยที่ต้องโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าว ดังนั้น หากเห็นว่ามาตรการดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนหรือผู้ที่รู้เห็นเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในคดีเข้ามาเป็นพยานในคดีแล้วนั้น ควรจะต้องบัญญัติให้มาตรการดังกล่าวมีความชัดเจน เหมาะสมกับรูปแบบวิธีพิจารณาเพื่อเป็นแนวทางให้กับคู่ความทั้งสองฝ่ายในการเตรียมตัวนำสืบหรือโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าวได้อย่างเป็นธรรมที่สุด

1.2 ข้อจำกัดในการรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนตามกฎหมายไทย

1.2.1 ข้อจำกัดจากการยื่นบัญชีระบุพยาน

ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย การยื่นบัญชีระบุพยาน มีอยู่ 2 ประเภทกล่าวคือ การยื่นบัญชีระบุพยานในกรณีที่ศาลกำหนดวันนัดตรวจพยานหลักฐานตามมาตรา 173/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และการยื่นบัญชีระบุพยานในคดีทั่วไป ตามมาตรา 229/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ การยื่นบัญชีพยานทั้งสองกรณีต้องยื่นก่อนวันตรวจพยานหลักฐาน วันไต่สวนมูลฟ้องหรือวันสืบพยาน แล้วแต่กรณี

ในการระบุพยานบุคคลในบัญชีพยาน กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบังคับให้ระบุถึงชื่อและที่อยู่ของพยานบุคคลที่คู่ความประสงค์จะนำสืบไว้ด้วย โดยในทางปฏิบัติแบบของบัญชีพยานบุคคลที่ยื่นต่อศาล จะมีรายละเอียดของพยานที่ต้องระบุไว้ ได้แก่ ชื่อพยาน บ้านเลขที่ หมู่ที่ ถนน ตรอก/ซอย ที่อยู่ใกล้เคียงกับที่ใด ตั้งอยู่ในตำบล/แขวง อำเภอ/เขต จังหวัดใด โดยหากคู่ความไม่ระบุรายชื่อและที่อยู่ของพยานบุคคลให้ครบถ้วน ย่อมเป็นการยื่นบัญชีพยานที่ไม่ชอบ¹²² นอกจากนี้ ถ้าคู่ความระบุอ้างพยานคนหนึ่ง จะนำบุคคลอื่นที่ไม่ได้ระบุมาสืบแทนไม่ได้ เพราะการเบิกความเป็นพยานเป็นกิจเฉพาะตัว มอบหมายกันไม่ได้ และในกรณีที่โจทก์หรือจำเลยจะเข้าเบิกความเป็นพยานก็ต้องระบุตัวเองเป็นพยานไว้ด้วย มิฉะนั้นศาลจะไม่อนุญาตให้เบิกความ ซึ่งการที่กฎหมายบังคับให้ต้องระบุรายละเอียดของพยาน โดยเฉพาะชื่อและที่อยู่ของพยานไว้ในบัญชีพยาน ทำให้ข้อมูลส่วนบุคคลของพยานได้รับการเปิดเผย พยานจึงสัมผัสเสี่ยงที่จะได้รับอันตรายได้

อย่างไรก็ดี กฎหมายยังคงเปิดช่องให้มีการสืบพยานหลักฐานซึ่งมิได้อ้างในบัญชีพยานได้ หากศาลเห็นว่าจำเป็นต้องคุ้มครองพยาน หรือจะต้องสืบพยานหลักฐานดังกล่าวเพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อสำคัญแห่งคดีเป็นไปโดยเที่ยงธรรม หรือเพื่อให้โอกาสแก่จำเลยในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ศาลย่อมมีอำนาจอนุญาตให้สืบพยาน และรับฟังพยานหลักฐานนั้นได้ ทั้งนี้ ตามมาตรา 229/1 วรรคท้ายซึ่งใช้บังคับทั้งการยื่นบัญชีระบุพยานในกรณีที่ศาลกำหนดวันนัดตรวจพยานหลักฐาน และการยื่นบัญชีระบุพยานในคดีทั่วไป

¹²² คำพิพากษาฎีกาที่ 1590/2542 ในบัญชีระบุพยานของจำเลยลำดับที่ 3 และที่ 4 ได้ระบุชื่อพยานไว้ กับระบุว่า "ที่อยู่จะเสนอต่อศาลในวันขอหมายเรียก" เมื่อบัญชีระบุพยานดังกล่าวมิได้ระบุที่อยู่ของบุคคล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 88 วรรคหนึ่ง จึงเป็นบัญชีระบุพยานที่ไม่ชอบศาลชั้นต้นย่อมมีคำสั่งไม่รับบัญชีระบุพยานดังกล่าวไว้ได้ สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2567, จาก <https://deka.supremecourt.or.th/search>

ในทางกลับกันแม้คู่ความไม่อ้างพยานปากดังกล่าวไว้ในบัญชีระบุพยาน เนื่องจากจำเป็นคุ้มครองพยานบุคคล แต่ในท้ายที่สุดแล้ว ข้อมูลส่วนบุคคลของพยานก็จำเป็นต้องเปิดเผยในชั้นพิจารณาอยู่ดี โดยข้อมูลทั้งหมดของพยาน จะปรากฏในคำให้การของพยานซึ่งคู่ความ หรือผู้มีส่วนได้เสียสามารถตรวจดูสำนวนได้ รวมทั้งพยานก็ยังคงต้องเผชิญหน้ากับจำเลยอีกด้วย ดังนั้น การคุ้มครองพยานโดยการอนุญาตให้นำสืบพยานบุคคลซึ่งไม่ได้ระบุในบัญชีพยาน จึงอาจเป็นเพียง การยืดระยะเวลาในการเปิดเผยพยาน ก่อนถึงชั้นสืบพยานเท่านั้น

1.2.2 ข้อจำกัดในกระบวนการชั้นสืบพยานบุคคล

1) การสืบพยานโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ได้วางหลักของการพิจารณาคดีอาญาว่า การพิจารณาและสืบพยานในคดีอาญา ต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยโดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้จำเลยรับรู้กระบวนการพิจารณาทุกขั้นตอน พยานซึ่งให้การเป็นปฏิปักษ์ต้องปรากฏตัวและแสดงข้อเท็จจริงต่อหน้าศาล และต่อหน้าจำเลย ทั้งนี้ การที่พยานต้องเบิกความต่อหน้าจำเลย จะเป็นผลในทางจิตวิทยากดดันให้พยานต้องให้การตามจริงอีกทางหนึ่งด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้โดยหลักแล้ว การสืบพยานบุคคลจำเป็นต้องสืบพยานโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยก็ตาม แต่ตามมาตรา 172 วรรคสาม ก็ได้บัญญัติยกเว้นให้มีการสืบพยานบุคคลลับหลังจำเลยได้ หากพยานไม่อาจจะเบิกความได้ หรือไม่กล้าจะเบิกความตามความเป็นจริง หากต้องเผชิญหน้ากับจำเลย โดยปัจจุบันมีข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาโดยไม่ให้พยานเผชิญหน้ากับจำเลย พ.ศ. 2556 รับรองหลักการสืบพยานลับหลังจำเลยดังกล่าว โดยในการเบิกความของพยาน ไม่จำเป็นต้องเผชิญหน้ากับจำเลย และการพิจารณาคดีจะกระทำโดยให้องค์คณะผู้พิพากษา คู่ความและทนายความสืบพยานภายในห้องพิจารณาของศาล โดยมีการถ่ายทอดภาพและเสียงผ่านโทรทัศน์วงจรปิดสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีอื่นระหว่างห้องพิจารณาคดีกับสถานที่ที่จัดให้พยานเบิกความอย่างเหมาะสม ภายในบริเวณศาลในเวลาเดียวกันตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นการสืบพยาน และในกรณีที่อาจมีผลกระทบกระเทือนต่อจิตใจของพยานอย่างรุนแรง ศาลจะให้ถามพยานผ่านนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลอื่นที่พยานไว้วางใจด้วยก็ได้ โดยมีให้พยานได้ยินคำถามของคู่ความฝ่ายจำเลย และห้ามใช้คำถามซ้ำซ้อนหลายครั้งโดยไม่มีเหตุอันสมควรด้วย

อย่างไรก็ดี บทบัญญัติดังกล่าวมิใช่บทบัญญัติบังคับศาลแต่ให้อยู่ในดุลพินิจของศาลจะเห็นสมควรดำเนินการสืบพยาน ด้วยวิธีการพิเศษนี้หรือไม่ก็ได้¹²³ ซึ่งการสืบพยานบุคคลดังกล่าว เป็นการสืบพยานที่กระทำในศาลโดยให้พยานอยู่ในห้องอีกห้องหนึ่งต่างหากจากห้องพิจารณาที่ใช้สืบพยานโดยปกติ และให้พยานเบิกความจากห้องที่จัดไว้ต่างหาก โดยถ่ายทอดการเบิกความของพยานผ่านระบบโทรทัศน์วงจรปิดเข้าไปยังห้องพิจารณาคดี โดยที่ศาล อัยการ หรือทนายโจทก์ ทนายจำเลยอยู่ในห้องพิจารณา โดยศาลและคู่ความทั้งสองฝ่ายสามารถถามคำถามต่อพยาน แต่พยานไม่เห็นฝ่ายที่อยู่ในห้องพิจารณา และบรรยากาศในห้องพิจารณา ทั้งนี้ เพื่อเป็นการลดบรรยากาศที่ตึงเครียด กดดัน หวาดกลัว ที่พยานอาจรู้สึกจากการเข้าร่วมการพิจารณาร่วมกับจำเลย ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้ ก็ยังคงสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้ากับพยานไว้ คือสิทธิในการถามค้านและสิทธิในการเผชิญหน้ากับพยานเพื่อสังเกตอาการปฏิกิริยาของพยาน รวมถึงศาลเองก็สามารถสังเกตกริยาท่าทางของพยานในการดำเนินคดีได้เหมือนกับการดำเนินคดีโดยทั่วไป¹²⁴

ซึ่งกรณีดังกล่าว แม้จะเห็นได้ว่า มีข้อดีต่อพยานที่จะเบิกความโดยไม่ต้องถูกกดดันจากจำเลย หรือบุคคลที่อยู่ในภายในห้องพิจารณาคดี แต่การสืบพยานโดยใช้การถ่ายทอดภาพและเสียงผ่านโทรทัศน์วงจรปิด สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีอื่นระหว่างห้องพิจารณาคดีกับสถานที่ที่จัดให้พยานนั้น จำเลยและบุคคลภายนอกยังคงสามารถเห็นพยานได้อยู่ดี ทำให้สามารถทราบได้ว่าพยานคือใคร มีรูปร่างหน้าตา เพศ อายุ เช่นใด ทำให้พยานยังคงเสี่ยงต่อการได้รับอันตรายจากการทำหน้าที่เบิกความในศาลได้¹²⁵

2) การถามความพยานบุคคล

เมื่อพยานบุคคลมาเบิกความต่อหน้าศาลแล้ว พยานมีหน้าที่ตอบคำถามศาลในเรื่อง ชื่อ ที่อยู่ และข้อมูลส่วนบุคคลของพยาน ซึ่งเป็นหน้าที่ตามกฎหมายที่ต้องตอบคำถามดังกล่าว เว้นแต่ การเบิกความจะมีผลทำให้พยานต้องถูกฟ้องในคดีอาญา หรือการเบิกความจะมีผลเป็นการเปิดเผยความลับในราชการ ความลับในวิชาชีพ และความลับเกี่ยวกับการประดิษฐ์ แบบ หรือการงานอื่นๆ ดังนั้น หากมีการถามคำถามซึ่งมีผลเป็นการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของพยาน

¹²³ ธานี สิงหนาท, คำอธิบายพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท กรุงเทพมหานคร พับลิชชิง จำกัด, 2549), หน้า 448.

¹²⁴ กุลธิดา คันธวีวรรณ, “การปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยาน : ศึกษากรณีสืบพยานในชั้นศาล,” (วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), หน้า 41.

¹²⁵ อภิวัฒน์ นาคชานานู, “การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558), หน้า 95

พยานก็มีหน้าที่ต้องตอบคำถามดังกล่าวด้วย ซึ่งจะส่งผลให้ข้อมูลพยานได้รับการเปิดเผย สุ่มเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายต่อพยานได้

3) การบันทึกคำให้การพยานบุคคล

ในการเบิกความ เมื่อพยานได้เบิกความแล้ว ศาลจะบันทึกคำเบิกความของพยานไว้ โดยให้พยานลงลายมือชื่อในบันทึกคำให้การดังกล่าว เพื่อรับรองว่า พยานได้เบิกความในข้อความดังกล่าวจริง โดยคำให้การของพยานบุคคลนั้น ตามแบบคำให้การพยานบุคคลของศาล จะมีการระบุรายละเอียดของพยานไว้ทั้ง ชื่อสกุล วันเดือนปีเกิด อายุ ตำแหน่งหรืออาชีพ ภูมิลำเนา และความเกี่ยวข้องกับคู่ความ ทำให้ข้อมูลส่วนบุคคลของพยานถูกเปิดเผยทั้งหมด กรณีดังกล่าวย่อมส่งผลให้คำให้การของพยานบุคคลซึ่งถูกบันทึกในรูปเอกสาร หากมีการนำออกมาจากศาลภายหลังจากการคัดถ่ายสำเนาจากสำนวนของศาลแล้ว สามารถเผยแพร่ต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลให้ข้อมูลส่วนบุคคลของพยานต้องถูกเปิดเผยอย่างแพร่หลาย สุ่มเสี่ยงเกิดอันตรายต่อตัวพยานได้

4) การใช้มาตรการคุ้มครองพยานตามกฎหมายพิเศษ

แม้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติมจะมีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา แต่เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายแล้ว จะเห็นว่ามาตรการในการคุ้มครองพยานยังไม่มีประสิทธิภาพนัก แม้ก่อนการนำคดีขึ้นสู่ศาล จะมีการปกปิดชื่อที่อยู่ของพยาน แต่เมื่อคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในชั้นสืบสวนหรือชั้นศาลแล้ว ชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่ของพยานก็จะถูกเปิดเผยในสำนวนหรือในบัญชีระบุพยาน

ในการคุ้มครองพยานตามกฎหมายคุ้มครองพยานมีมาตรการการคุ้มครองพยานที่สำคัญ เช่น การย้ายที่อยู่หรือจัดหาที่พักที่เหมาะสม ซึ่งมาตรการดังกล่าว ย่อมทำให้พยานต้องตัดขาดจากถิ่นฐานเดิม และต้องเริ่มต้นชีวิตใหม่ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อชีวิตคู่ ญาติมิตร และบุตรหรือหลานของพยานเอง การแทรกแซงชีวิตความเป็นอยู่ของพยาน กลายเป็นการลงโทษพยานเอง ทั้งที่หน้าที่ในการเบิกความของพยานเป็นหน้าที่ในฐานะพลเมือง จึงอาจกล่าวได้ว่า แม้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2546 จะมีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองพยาน แต่อาจไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

1.3 ข้อจำกัดในการรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนตามระบบวิธีพิจารณาคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง

1.3.1 การขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในชั้นศาลฎีกา และศาลอุทธรณ์

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 226 วรรคเจ็ด กำหนดให้ การพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาในคดีเกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา และการพิจารณาพิพากษาของศาลอุทธรณ์ในคดีเกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ซึ่งระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาททั้งสองฉบับดังกล่าว มีบทบัญญัติชัดเจนให้การพิจารณาของศาลใช้ระบบไต่สวน และโดยให้กระทำโดยเปิดเผย คู่ความต้องยื่นบัญชีระบุพยาน โดยมีสิทธิขอตรวจพยานหลักฐานและคัดสำเนาพยานหลักฐานของตนเองหรือของคู่ความอีกฝ่ายได้ และในการไต่สวนพยานบุคคล พยานต้องมาเบิกความรวมทั้งคู่ความสามารถพยานได้ โดยยังไม่มีบทบัญญัติรองรับเกี่ยวกับการบังคับใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานในชั้นพิจารณาคดีของศาล ทั้งที่ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 ข้อ 3 บัญญัติว่า “พยาน” หมายความว่า บุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อคณะกรรมการ กรรมการบุคคลหรือคณะบุคคลที่คณะกรรมการมอบหมาย หรือเบิกความต่อศาล เกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ย่อมหมายความรวมถึงมาตรการดังกล่าวสามารถใช้ในการเบิกความต่อศาลได้ด้วย

1.3.2 การดำเนินคดีอาญาในศาลจังหวัด

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 44 กรณีต้องดำเนินคดีอาญากับบุคคลใดเพราะเหตุกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ให้คณะกรรมการแจ้งพนักงานอัยการที่มีเขตอำนาจเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป โดยให้ส่งสำนวนการไต่สวนหรือสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการเพื่อใช้เป็นสำนวนในการดำเนินคดี โดยถือว่าสำนวนการไต่สวนหรือสำนวนการสอบสวนดังกล่าวเป็นสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งการดำเนินคดีอาญาจะใช้ระบบพิจารณาคดีเหมือนคดีอาญาทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยกฎหมายบังคับให้ต้องมีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของพยาน ทั้งปรากฏในรูปของบัญชีพยาน คำให้การในชั้นสอบสวน หรือชั้นศาล รวมทั้งบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งบังคับให้พยานต้อง

เบิกความโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยก็ดี การให้จำเลยมีสิทธิซักถามพยานด้วยคำถามซึ่งจะเป็นการเปิดเผยข้อมูลของพยาน ทั้งนี้ มีข้อจำกัด เป็นไปตามข้อ 4.1.2 ในการรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนตามกฎหมายไทย

2. วิเคราะห์การนำมาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่ของพยาน มาปรับใช้ในคดีเกี่ยวกับความผิดกฎหมายเลือกตั้ง

การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแจ้งเบาะแสกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งนั้น หนึ่งในมาตรการสำคัญในการให้ความคุ้มครอง คือ การปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของบุคคลดังกล่าวเพื่อความปลอดภัยในชีวิตร่างกาย ทรัพย์สิน รวมถึงบุคคลในครอบครัว แต่จากการวิเคราะห์ประเด็นข้อ 4.1 ข้างต้นจะเห็นได้ว่า

คดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งมีมาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแสรวมถึง บัญญัติรับรองไว้ในระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 ข้อ 20 (4) แต่เมื่อคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ยังไม่มีบทบัญญัติรองรับเกี่ยวกับการบังคับใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานในชั้นพิจารณาของศาลแต่อย่างใด ซึ่งการพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาในคดีเกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาและการพิจารณาพิพากษาของอุทธรณ์ในคดีเกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ซึ่งระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาทั้งสองฉบับดังกล่าว มีบทบัญญัติชัดเจนให้การพิจารณาของศาลใช้ระบบไต่สวน ซึ่งในการพิจารณาคดีของระบบไต่สวนนั้น เน้นบทบาทของศาลในการค้นหาความจริงโดยในการพิจารณาพยานหลักฐานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นส่วนพยานบุคคล จะมีการเปิดเผยพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่เข้าสู่การพิจารณาคดีให้คู่ความได้รับทราบ และได้แย้งพยานหลักฐานนั้น ซึ่งหากมีการใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ ย่อมส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน และสิทธิของผู้กระทำความผิดหรือจำเลย จึงควรวิเคราะห์ว่าวิธีพิจารณาคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งในประเทศไทย สามารถใช้มาตรการดังกล่าวในการคุ้มครองพยานผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแสดได้หรือไม่ ดังมีประเด็นประกอบการพิจารณา ดังนี้

2.1 การคำนึงถึงประโยชน์ของรัฐ และการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม

เนื่องจากการดำเนินคดีเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง เป็นการดำเนินคดีเพื่อรักษาประโยชน์ของรัฐ การคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสและพยานบุคคลมีความสำคัญเป็นอย่างมาก หากไม่มีมาตรการที่สร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนอย่างเพียงพอ รัฐอาจจะเสียประโยชน์ โดยเฉพาะหากเป็นประจักษ์พยานยอมถือได้ว่าเป็นพยานหลักฐานที่ดีที่สุดอันควรเข้ามาในการดำเนินคดี และเมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของการคุ้มครองพยานและผู้แจ้งเบาะแสที่อยู่ในฐานะที่เป็นพลเมืองดี รัฐย่อมต้องการให้การคุ้มครองความปลอดภัยแก่บุคคลดังกล่าว

จากประสบการณ์ของผู้เขียนที่ปฏิบัติหน้าที่ พบว่าประชาชนผู้พบเห็นการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งบางรายมีพยานหลักฐานและต้องการแจ้งเบาะแสดำเนินคดีความผิด รวมถึงการเป็นพยานในคดีเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษ แต่ก็เกรงว่าจะไม่ได้รับความปลอดภัยทั้งต่อตนเองและครอบครัว ซึ่งเมื่อทราบขั้นตอนและวิธีพิจารณาคดีเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งที่เปิดเผยพยานหลักฐานจึงเกิดความวิตกกังวลในมาตรการคุ้มครองพยาน แต่ก็ประสงค์จะทำหน้าที่พลเมืองดี จึงยื่นเรื่องต่อสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดในรูปแบบบัตรสนเท่ห์ หรือไม่ก็แสดงเจตนาเป็นเพียงผู้แจ้งเบาะแส โดยขอปกปิดข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อไม่ให้กระทบต่อความปลอดภัย และเมื่อวิเคราะห์แล้วจะเห็นว่า หากประชาชนดังกล่าวพบเห็นข้อมูลการกระทำความผิดด้วยตนเองอันเรียกว่าประจักษ์พยาน ซึ่งถือว่าเป็นพยานหลักฐานที่ดีที่สุดในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ แต่ผลจากการที่ไม่มีมาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่รองรับในชั้นพิจารณาดังกล่าว อาจทำให้ประชาชนเกิดความไม่มั่นใจที่จะเข้ามาเป็นพยานในคดีได้

ดังนั้น หากวิเคราะห์โดยคำนึงถึงประโยชน์ของรัฐ และความสำคัญของการคุ้มครองพยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแสดังกล่าวเป็นสำคัญ ผู้เขียนเห็นว่ามาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานและผู้แจ้งเบาะแสมสามารถนำมาใช้กับวิธีพิจารณาคดีเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งได้ ซึ่งจากการศึกษากฎหมายต่างประเทศพบว่า สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและราชอาณาจักรนิวซีแลนด์ มีกฎหมายบัญญัติให้ใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานในชั้นพิจารณาคดีของศาลได้แต่อยู่ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด โดยมีกฎหมายบัญญัติเกี่ยวกับการใช้มาตรการดังกล่าวในการพิจารณาของชั้นศาลอย่างชัดเจน กล่าวคือ สาธารณรัฐฝรั่งเศส บัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี บัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (StPO) และราชอาณาจักรนิวซีแลนด์บัญญัติใน Evidence Act 2006 ทั้งนี้ การใช้มาตรการดังกล่าวในชั้น

พิจารณาของศาลยังคงดำรงไว้ซึ่งสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดี อาทิ ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส จำเลยสามารถโต้แย้งการใช้มาตรการดังกล่าวได้ และศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยโดยอาศัยพยานที่ปกปิดข้อมูลดังกล่าวแต่เพียงอย่างเดียวไม่ได้ ในราชอาณาจักรนิวซีแลนด์ ต้องให้ออกาสคู่ความแต่ละฝ่ายในการพิจารณาคำร้อง และการใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยข้อมูลของพยานจะต้องใช้ในกรณีที่มีข้อยกเว้นเท่านั้น ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การใช้มาตรการดังกล่าวศาลต้องคำนึงถึงการกระทบต่อสิทธิของจำเลยให้ได้รับการพิจารณาและต่อสู้คดีอย่างเป็นธรรม อีกทั้งหากมีการสืบพยานซึ่งใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่ของพยานในการพิจารณาคดีของศาล มีกฎหมายบัญญัติให้สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสืบพยาน เช่น โทรศัพท์วงจรปิด หรือการประชุมทางจอภาพ รวมทั้งกระบวนการทางเทคนิคที่มีการแปลงเสียง เพื่อให้พยานได้รับการคุ้มครองจากการใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่ของพยานอย่างแท้จริง โดยจำเลยยังคงสามารถซักถามพยานได้ ซึ่งสอดคล้องกับคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปที่มองว่าสิทธิในการเผชิญหน้ากับพยานตามข้อ 6(3) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐานไม่ได้มุ่งเน้นที่การสืบพยานในทางกายภาพที่พยานต้องเปิดความต่อหน้าจำเลย แต่สาระสำคัญของสิทธิดังกล่าว คือจำเลยสามารถถามค้านพยานได้ ซึ่งหากจำเลยสามารถถามค้านพยานได้แล้วกระบวนการพิจารณาดังกล่าวย่อมเป็นการสอดคล้องกับข้อ 6(3) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐานแล้ว ดังนั้น การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน ที่จำเลยสามารถถามค้านพยานได้ จึงไม่มีผลทำให้การพิจารณาคดีไม่เป็นธรรม ไม่ขัดหรือแย้งต่ออนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน ส่งผลให้การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนเป็นที่ยอมรับในฐานะมาตรการคุ้มครองพยานที่มีประสิทธิภาพ และพยานได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยอย่างเต็มที่

2.2 ระบบการพิจารณาคดีที่ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริง

จากการศึกษาระบบการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งในศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ เป็นการดำเนินคดีในระบบไต่สวน ที่ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริง แม้สำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนจะมาจากคณะกรรมการการเลือกตั้งที่มีการรวบรวมพยานหลักฐานโดยวิธีไต่สวนไว้แล้ว แต่การพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาในคดีเกี่ยวกับการขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ การเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา คือระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 และการพิจารณาพิพากษาของอุทธรณ์ในคดีเกี่ยวกับเกี่ยวกับการขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ การเพิกถอนสิทธิสมัครรับ

เลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา คือ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ซึ่งแม้ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาททั้งสองฉบับดังกล่าว จะกำหนดให้ศาลอาศัยสำนวนการสืบสวนและไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักในการแสวงหาความจริง แต่ก็ไม่ผูกพันศาลที่จะต้องถือข้อเท็จจริงตามสำนวนดังกล่าว โดยศาลมีบทบาทในการแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้

ในกรณีที่ผู้แจ้งเบาะแสหรือพยานบุคคลในสำนวนการไต่สวน ใช้มาตรการคุ้มครองพยานโดยการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ ย่อมส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของสำนวนคดีจากการศึกษาโครงการคุ้มครองพยานโดยใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัวชื่อสกุล และที่อยู่ตามกฎหมายของต่างประเทศ พบว่าในสาธารณรัฐฝรั่งเศส กรณีคดีที่มีความผิดโทษชั้นกลาง (délit) การสอบสวนจะใช้ระบบการไต่สวนเพื่อค้นหาความจริง หากพยานประสงค์จะปกปิดตัวตนเจ้าพนักงานตำรวจจะระบุในบันทึกคำให้การว่า “ได้รับข้อเท็จจริงจากบุคคลที่เชื่อถือได้ แต่ประสงค์จะปกปิดตัวตนไว้” แต่ในชั้นพิจารณาศาลฝรั่งเศสใช้ระบบกล่าวหาที่ศาลมีบทบาทเชิงรุก (active) ในการค้นหาความจริง โดยจะอยู่ในเขตอำนาจของศาลอาญา Tribunal correctionnel ในการขอใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน พนักงานอัยการแห่งสาธารณรัฐ (le procureur de la République) หรือผู้พิพากษาไต่สวน (le juge d'instruction) จะยื่นคำร้องให้ผู้พิพากษาแห่งเสรีภาพและการกักขัง (le juge des libertés et de la détention) เป็นผู้พิจารณา โดยจะพิจารณาจากคำร้องและเหตุผลประกอบหากศาลอนุญาตจะจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการระบุตัวตนไว้ต่างหาก และเป็นความลับ การขังน้ำหนักคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนดังกล่าวมีหลักการสำคัญว่าห้ามมิให้พิพากษาลงโทษจำเลยโดยใช้พยานที่ปกปิดมิให้เปิดเผยตัวตนดังกล่าวแต่เพียงอย่างเดียว ศาลต้องพิจารณาจากพยานหลักฐานอื่นที่มีที่มาแตกต่างหากจากพยานบุคคลที่ห้ามมิให้เปิดเผยตัวตนนั้นประกอบด้วย¹²⁶

ส่วนในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การดำเนินคดีมีลักษณะที่เน้นบทบาทในการค้นหาความจริง (Das Inquisitionsprinzip) เป็นสำคัญดังเช่นในฝรั่งเศส จะมีจัดกลุ่มการดำเนินคดีประเภทเดียวกันเพื่อให้มีการดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การพิจารณาคดีอาญาใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (StPO) และอยู่ในเขตอำนาจของศาลยุติธรรม (die sog.

¹²⁶ อภิวัฒน์ นาคชำนาญ, “การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558), หน้า 86.

ordentliche Gerichtsbarkeit) การคุ้มครองพยานโดยใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่นั้นบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (StPO) โดยศาลจะมีคำสั่งมิให้มีการเปิดเผยข้อมูลของพยานหากเห็นว่า คำร้องจากเจ้าพนักงานที่แจ้งว่าการเปิดเผยข้อมูลของพยาน จะทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตร่างกายมีเหตุผลสมควรเพียงพอ การจัดเก็บข้อมูลดังกล่าวจะเก็บรักษาไว้ เป็นความลับ กรณีนี้ พยานจะไม่ต้องมาเบิกความในห้องพิจารณาคดี แต่จะให้อำนาจ เจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการในการสอบปากคำและนำบันทึกคำพยานดังกล่าวมายื่นต่อ ศาล โดยศาลจะรับฟังในฐานะเป็นพยานบอกเล่า (Hearsay Witness) และบันทึกคำพยานนั้นต้อง อ่านในศาลอย่างเปิดเผย อย่างไรก็ตาม การอนุญาตให้มีการคุ้มครองพยานโดยใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยตัวตนของพยานศาลจะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับ พยาน หรือแม้แต่สิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ เป็นต้น ส่วนนเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน จะแยกจัดเก็บไว้ต่างหากและจัดเก็บไว้เป็นความลับเช่นเดียวกับสาธารณรัฐฝรั่งเศส

จากการวิเคราะห์หลักกฎหมายภายในประเทศ และแนวทางของต่างประเทศที่ศาล มีบทบาทในการค้นหาความจริงในคดีอาญา ซึ่งคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งก็จัด อยู่ในกลุ่มดังกล่าว เมื่อศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงเพิ่มเติมนอกเหนือไปจากสำนวนการ โต้สวนของคณะกรรมการสืบสวนและโต้สวน หรือแม้แต่ข้อมูลพยานหลักฐานที่คู่ความเสนอ ต่อศาล ศาลก็มีอำนาจที่จะแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ โดยไม่อาจพิพากษาลงโทษจำเลยได้ หากปราศจากพยานหลักฐานที่เพียงพอ ดังนั้น หากคำนึงถึงการที่ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริง แล้วนั้น การนำมาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน ผู้ให้ข้อมูล และ ผู้แจ้งเบาะแสก็สามารถนำมาใช้กับวิธีพิจารณาคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งได้

2.3 การคำนึงถึงสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดี

จากการศึกษาพบว่า มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน จะส่งผลกระทบต่อสิทธิของจำเลยมาก เนื่องจากการปกปิดมิให้เปิดเผยตัวตนดังกล่าวส่งผลต่อการ โต้แย้งพยานหลักฐาน และการนำเสนอพยานหลักฐานเพื่อโต้แย้งข้อเท็จจริงของอีกฝ่าย ซึ่งตามหลัก กฎหมายในการนำสืบพยานหลักฐานจะมีการแถลงถึงพยานหลักฐาน ความเกี่ยวข้องกับประเด็นแห่ง คดีและความจำเป็นที่ต้องนำสืบพยานหลักฐานดังกล่าว ซึ่งการคุ้มครองพยานโดยการใช้อนุมาตราการ ปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานมีผลต่อรูปคดีและความน่าเชื่อถือของ พยานหลักฐาน จึงจำเป็นต้องพิจารณาการคุ้มครองสิทธิของจำเลยควบคู่กันเพื่อให้จำเลยได้รับการ พิจารณาอย่างเป็นธรรมตามมาตรฐานที่ยอมรับในระดับสากล

ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 706-60 กำหนดว่าหากการรับรู้ข้อมูลของพยานเป็นสิ่งจำเป็นที่จำเลยต้องใช้ในการต่อสู้คดี จำเลยสามารถโต้แย้งการใช้มาตรการดังกล่าวได้ ประกอบกับศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยโดยอาศัยพยานที่ปกปิดข้อมูลดังกล่าวแต่เพียงอย่างเดียวไม่ได้ ต้องมีพยานหลักฐานอื่นประกอบในการลงโทษด้วย ส่วนการคุ้มครองพยานโดยใช้มาตรการดังกล่าวในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็มีลักษณะเช่นเดียวกับฝรั่งเศสที่กำหนดให้ต้องคำนึงถึงการกระทบต่อสิทธิของจำเลยให้ได้รับการพิจารณาและต่อสู้คดีอย่างเป็นธรรม และในราชอาณาจักรนิวซีแลนด์ผู้พิพากษาจะต้องพิจารณาและให้โอกาสคู่ความแต่ละฝ่ายในการพิจารณาคำร้องดังกล่าว โดยในการพิจารณาของศาลต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของพยาน พยานไม่มีมูลเหตุจูงใจที่จะไม่ซื่อสัตย์หรือสาเหตุโกรธเคืองกับจำเลย ความน่าเชื่อถือของพยาน หากไม่เปิดเผยข้อมูลที่อาจจะบงการตนได้ การให้โอกาสจำเลยในการต่อสู้คดีอย่างเป็นธรรม ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงสิทธิของจำเลยในการทราบข้อมูลของพยาน การใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยข้อมูลของพยานดังกล่าวจะต้องใช้ในกรณีที่มีข้อยกเว้นเท่านั้น ความร้ายแรงของความผิด ความสำคัญของพยาน สามารถดำเนินการคุ้มครองด้วยวิธีการอื่นที่เหมาะสมกว่าการไม่เปิดเผยข้อมูลของพยานหรือไม่ และมีพยานหลักฐานอื่นประกอบกับพยานที่ต้องมีการใช้มาตรการปกปิดข้อมูลหรือไม่

ดังนั้น จึงวิเคราะห์ได้ว่า การใช้มาตรการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ สามารถกระทำได้และไม่กระทบต่อสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยมากเกินไป แต่หากผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเห็นว่า การปกปิดข้อมูลของพยานดังกล่าวทำให้กระทบต่อสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและมีการโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าว ศาลอาจต้องจัดให้มีการพิจารณาเปลี่ยนแปลงวิธีการคุ้มครองพยานเสียใหม่ ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมจากพยานดังกล่าวที่จะเปิดเผยตัวตน แต่หากพยานบุคคลดังกล่าวไม่ประสงค์จะได้รับความคุ้มครองด้วยมาตรการอื่นเนื่องจากเห็นว่าอาจส่งผลต่อความไม่ปลอดภัยต่อตนเองและครอบครัว ศาลต้องค้นหาความจริงเพิ่มเติมด้วยวิธีการอื่นๆ และไม่ควรรยึดกับข้อเท็จจริงที่ได้จากพยานที่ปกปิดตัวตนในการลงโทษผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย

ตารางที่ 4.1 เปรียบเทียบการใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน
ในชั้นพิจารณาคดีของศาลในสาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและ
ราชอาณาจักรนิวซีแลนด์

ประเทศ	กฎหมายที่ใช้ บังคับ	สิทธิของจำเลย ในการต่อสู้คดี	การสืบพยาน ซึ่งใช้มาตรการปกปิดฯ
สาธารณรัฐ ฝรั่งเศส	ประมวล กฎหมายวิธี พิจารณาความ อาญา	จำเลยสามารถโต้แย้งการใช้ มาตรการดังกล่าวได้ แต่ศาล จะพิพากษาลงโทษจำเลยโดย อาศัยพยานที่ปกปิดข้อมูล ดังกล่าวแต่เพียงอย่างเดียว ไม่ได้	- ชักถามพยานด้วย อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ - พยานจะรับฟังคำถาม ได้ในระยะไกล - การตอบคำถาม ของพยานจะมีการใช้ เทคโนโลยีและ กระบวนการทางเทคนิค ที่มีการแปลงเสียง
สหพันธ์ สาธารณรัฐ เยอรมนี	ประมวล กฎหมายวิธี พิจารณาความ อาญา (StPO)	คำนึงถึงการกระทบ ต่อสิทธิของจำเลยให้ได้รับการ พิจารณาและต่อสู้คดีอย่างเป็น ธรรม	ใช้เทคโนโลยี โทรทัศน์วงจรปิด หรือ การประชุมทางจอภาพ หรือการบันทึกคำพยาน โดยพนักงานอัยการหรือ เจ้าพนักงานตำรวจ
ราชอาณาจักร นิวซีแลนด์	Evidence Act 2006	ให้โอกาสคู่ความ แต่ละฝ่ายในการพิจารณา คำร้อง และการใช้มาตรการ ปกปิด มิให้เปิดเผยข้อมูลของ พยานจะต้องใช้ในกรณีที่มี ข้อยกเว้นเท่านั้น	ใช้เทคโนโลยี โทรทัศน์ วงจรปิด

3. วิเคราะห์ความเหมาะสมสำหรับการคุ้มครองพยานโดยใช้มาตรการปกปิด มีให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่กับความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามประเภทฐานความผิด

การแบ่งประเภทฐานความผิดตามกฎหมายเลือกตั้ง

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้แบ่งประเภทฐานความผิดตามกฎหมายเลือกตั้ง เป็น 8 ฐาน ดังนี้

- ความผิดเกี่ยวกับการหาเสียงเลือกตั้ง
- ความผิดเกี่ยวกับผู้สมัครและการสมัครรับเลือกตั้ง
- ความผิดเกี่ยวกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งและบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
- ความผิดเกี่ยวกับการลงคะแนนเลือกตั้ง การนับคะแนนเลือกตั้งและการประกาศผลการเลือกตั้ง
- ความผิดเกี่ยวกับการร้องเท็จและเป็นพยานเท็จ
- ความผิดเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ
- ความผิดเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง
- ความผิดฐานอื่นๆ

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการกระทำที่เป็นความผิดตามกฎหมายเลือกตั้ง ซึ่งมีโทษตามกฎหมาย แต่การกระทำดังกล่าวก็อาจไม่ถือว่าเป็นการทุจริตในการเลือกตั้ง เนื่องจากกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งได้กำหนดฐานความผิดอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้งไว้ ดังที่ปรากฏในมาตรา 141 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ซึ่งรับโทษตามมาตรา 158 หรือมาตรา 166 ให้ถือว่าเป็นการทุจริตในการเลือกตั้ง” และตามมาตรา 116 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 บัญญัติว่า “ผู้ซึ่งกระทำความผิดตามมาตรา 126 วรรคหนึ่ง ให้ถือว่า

กระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้ง แต่ไม่รวมถึงกรณีที่ได้รับยกเว้นโทษตามมาตรา 126 วรรคสาม” อันจะมีผลเสมือนเป็นการตัดสิทธิทางการเมืองตลอดชีวิต เนื่องจากบุคคลที่กระทำความผิดดังกล่าวเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิลงสมัครรับเลือกตั้งโดยในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้กำหนดเป็นลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เนื่องจากเป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้ง¹²⁷ ตามมาตรา 42(13) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 และกรณีลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นได้กำหนดเป็นลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เนื่องจากเป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำการอันเป็นการทุจริต¹²⁸ เช่นกัน ตามมาตรา 50 (11) แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562

ดังนั้น การพิจารณาว่าจะใช้มาตรการการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่กับความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งจำเป็นต้องพิจารณาควบคู่ไปกับลักษณะหรือความร้ายแรงของการกระทำผิดอันเป็นมูลเหตุนั้น ซึ่งในการพิจารณาว่าฐานความผิดใดที่จะสามารถใช้มาตรการการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานได้ เป็นเรื่องที่ต้องกำหนดให้ชัดเจน เนื่องจากกระทบสิทธิในการต่อสู้ของจำเลย

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาตามมาตรา 141 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ซึ่งได้กำหนดฐานความผิดอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้ง ดังนี้

มาตรา 141 ผู้ซึ่งรับโทษตามมาตรา 158 หรือมาตรา 166 ให้ถือว่ากระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้ง¹²⁹

มาตรา 158 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 73 (1) หรือ (2) มาตรา 75 มาตรา 76 หรือมาตรา 94

¹²⁷ มาตรา 42 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561บัญญัติไว้ว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(13) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้ง”

¹²⁸ มาตรา 50 พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 บัญญัติไว้ว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง (11) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้ง

¹²⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 141

ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับและให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นมีกำหนดยี่สิบปี¹³⁰

มาตรา 166 กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 119 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นมีกำหนดยี่สิบปี¹³¹

มาตรา 119 ห้ามมิให้กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งจงใจนับบัตรเลือกตั้งหรือคะแนนให้ผิดไปจากความจริงหรือรวมคะแนนให้ผิดไป หรือกระทำด้วยประการใดโดยมิได้มีอำนาจกระทำโดยชอบด้วยกฎหมายให้บัตรเลือกตั้งชำรุดหรือเสียหายหรือให้เป็นบัตรเสีย หรือกระทำการด้วยประการใดแก่บัตรเสียเพื่อให้เป็นบัตรที่ใช้ได้ หรืออ่านบัตรเลือกตั้งให้ผิดไปจากความจริง หรือทำรายงานการเลือกตั้งไม่ตรงความเป็นจริง¹³²

และตามมาตรา 116 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ได้กำหนดฐานความผิดอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้ง ดังนี้

มาตรา 116 ผู้ซึ่งกระทำความผิดตามมาตรา 126 วรรคหนึ่ง ให้ถือว่ากระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้ง แต่ไม่รวมถึงกรณีที่ได้รับยกเว้นโทษตามมาตรา 126 วรรคสาม¹³³

มาตรา 126 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 54 มาตรา 65 (1) หรือ (2) มาตรา 67 วรรคหนึ่ง

มาตรา 84 มาตรา 85 วรรคหนึ่ง มาตรา 88 มาตรา 92 มาตรา 99 หรือมาตรา 101 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับและให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นมีกำหนดยี่สิบปี

ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 65 (3) (4) หรือ (5) หรือมาตรา 69 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นมีกำหนดยี่สิบปี

¹³⁰ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 158

¹³¹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 166

¹³² พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 119

¹³³ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 มาตรา 116

ในกรณีที่ผู้ฝ่าฝืนตามวรรคหนึ่งเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 92 ถ้าผู้นั้นได้แจ้งถึงการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนนั้นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือผู้ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมายก่อนถูกจับกุมผู้นั้นไม่ต้องรับโทษและไม่ต้องถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง

ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้กระทำความผิดตามมาตรา 65 (1) หรือ (2) ให้ศาลสั่งจ่ายเงินสินบนนำจับไม่เกินกึ่งหนึ่งจากจำนวนเงินค่าปรับแก่ผู้แจ้งความนำจับ¹³⁴

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 กลับไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติใดกำหนดฐานความผิดอันเป็นการทุจริตในการเลือกแต่อย่างใด

ดังนั้น เพื่อเป็นการจำกัดขอบเขตของการใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่กับความผิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง ซึ่งเมื่อกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งสามารถแบ่งประเภทตามฐานความผิดกฎหมายเลือกตั้ง และได้กำหนดฐานความผิดอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้งไว้ ผู้เขียนจึงเห็นควรกำหนดความผิดที่ถือว่าเป็นการกระทำอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้งเป็นความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งร้ายแรง ทั้งนี้ เพื่อให้การใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่กับความผิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งอย่างเหมาะสม และกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างจำกัด



¹³⁴ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 มาตรา 126

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

การกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งในปัจจุบันได้พัฒนาวิธีการและความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น โดยมีการรวมตัวกันกระทำความผิดในลักษณะขององค์กรอาชญากรรม มีการแบ่งลำดับชั้นแบ่งหน้าที่กันชัดเจน แต่ผู้บังคับบัญชาสั่งการซึ่งได้ผลประโยชน์โดยตรงไม่ได้ลงมือกระทำความผิดด้วยตนเอง และเมื่อผู้กระทำความผิดได้รับเลือกตั้งเป็นตัวแทนของประชาชนจะส่งสมอำนาจทางการเมืองและผลประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ โดยกระทำการทุจริตเพื่อถอนทุนคืน ซึ่งอาจเป็นสาเหตุปัญหาของการเกิดอาชญากรรมร้ายแรงอื่น ๆ ตามมาด้วย จนกลายเป็นวงจรทุจริตทางการเมืองที่ไม่สามารถแก้ปัญหาให้หมดไปได้

ในระยะเวลาที่ผ่านมานับตั้งแต่มีการเลือกตั้งในอดีตจนถึงปัจจุบันพบว่าการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นมีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ในขณะที่สถิติผลการปฏิบัติงานคดีที่ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์และศาลอาญากลับพบว่ามีสถิติการยกคำร้องที่ค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนคำร้องที่คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นต่อศาลทั้งในคดีเลือกตั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ซึ่งปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งที่เป็นเหตุให้ศาลยกคำร้องนั้นเกิดจากพยานหลักฐานที่มีไม่เพียงพอจะสามารถพิสูจน์ถึงความผิดของผู้กระทำความผิดได้ ทั้งนี้ พยานหลักฐานในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงคดีเกี่ยวกับการทุจริตการเลือกตั้งมีหลายประเภท อาทิ พยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ ทั้งนี้ หนึ่งในพยานหลักฐานที่สำคัญที่สุดประเภทหนึ่งก็คือ พยานบุคคล โดยปรากฏว่า พยานหรือผู้ให้ข้อมูลการกระทำความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งมีความสำคัญต่อการดำเนินคดีเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ แต่ปรากฏว่าพยานบุคคลอาจต้องเผชิญกับปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของตนเองหรือบุคคลใกล้ชิดอันเนื่องมาจากการให้ข้อมูลดังกล่าว ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการคุ้มครองพยานในคดีเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ซึ่งเป็นมาตรการที่สนับสนุนกระบวนการยุติธรรมทางอาญาภายใต้ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรม ที่มุ่งควบคุม ระวังและปราบปรามอาชญากรรมเพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบสุขของคนในสังคม แนวความคิดนี้มีการบังคับใช้และปราบปรามอาชญากรรมอย่างเด็ดขาด โดยมุ่งเน้นให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสหลุดพ้นจากการถูกศาลพิพากษาว่ามีความผิดได้น้อยที่สุด การคุ้มครองพยานเป็นหลักการที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นสิ่ง

จำต้องกระทำและกระทำให้ดีที่สุด เพื่อให้สามารถคุ้มครองพยานได้อย่างแท้จริง โดยมีหลักการหรือแนวคิดที่เป็นข้อสนับสนุนหรือเป็นสาเหตุให้เกิดการคุ้มครองพยาน คือ แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ หลักการในด้านของการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน และหลักการในด้านของประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และเมื่อพยานมีความสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา พยานจึงมีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ที่นานาประเทศต่างให้การยอมรับเกี่ยวกับความสำคัญของพยาน รวมทั้งประเทศไทยที่เริ่มปรากฏชัด โดยบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของพยานไว้ในมาตรา 244 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งผลจากการยอมรับเกี่ยวกับสิทธิของพยานดังกล่าว ทำให้มีการออกพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เพื่อให้เกิดการคุ้มครอง ดูแลพยานให้เกิดความปลอดภัยโดยการดำเนินการต่างๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ทั้งกรณีของมาตรการทั่วไป และมาตรการพิเศษ เพื่อให้พยานได้รับความปลอดภัยและกล้าที่จะเบิกความตามความเป็นจริง ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ก็มีการบัญญัติรับรองสิทธิของพยานไว้ในมาตรา 40 (4) และ (5) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ก็บัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพต่าง ๆ ที่ประชาชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองมาให้ยังคงได้รับการคุ้มครองต่อไป ในทางตรงกันข้าม รัฐธรรมนูญ 2560 เขียนเรื่องสิทธิในกระบวนการยุติธรรมไว้สั้น และครอบคลุมหลักการต่างๆ น้อยที่สุดในสามฉบับ โดยปรากฏว่าหลักการที่สำคัญหลายเรื่องที่เคยอยู่ในรัฐธรรมนูญ 2540 และ 2550 กลับไม่ได้อยู่ในรัฐธรรมนูญ 2560 ด้วย เช่น สิทธิของพยานที่จะได้รับการคุ้มครอง

แม้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจะก่อตั้งตามรัฐธรรมนูญ ปี 2540 แต่ก็ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมืองบังคับใช้มาก่อน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2563 มีระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 กำหนดมาตรการคุ้มครองพยานในคดีความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมืองมาบังคับใช้ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันการกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ทั้งนี้ หนึ่งในมาตรการคุ้มครองพยาน คือ การปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน ซึ่งมาตรการดังกล่าวกำหนดไว้ในระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 ข้อ 20 (4) อันเป็นมาตรการทั่วไปในการให้ความคุ้มครองพยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแส เพื่อให้ความคุ้มครองพยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแส ในชั้นสืบสวนและไต่สวน โดยมาตรการดังกล่าวไม่สามารถใช้กับบุคคลใกล้ชิดของพยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแสได้ ดังเช่นมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบกับในชั้น

พิจารณาคดีเกี่ยวกับความผิดกฎหมายเลือกตั้งยังไม่มีการบัญญัติรองรับถึงขั้นตอนการใช้มาตรการดังกล่าวแต่อย่างใด

ทั้งนี้ ลักษณะของวิธีพิจารณาคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนของคดีเลือกตั้งและคดีอาญา โดยในส่วนของคดีเลือกตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งจะยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาในกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์ ในกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งการพิจารณาคดีเป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ซึ่งระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาททั้งสองฉบับดังกล่าวบัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวน ให้ศาลถือสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักในการพิจารณา แต่ทั้งนี้ ก็ได้ผูกพันว่าศาลจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงเป็นเช่นนั้น โดยศาลมีอำนาจไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติม โดยวิธีพิจารณาคดีมีลักษณะเปิดเผยพยานหลักฐาน มีการนัดตรวจพยาน คู่ความจะต้องยื่นบัญชีระบุพยาน และแถลงถึงประเด็นที่พยานที่อ้างอิงนั้นรู้เห็นตลอดจนแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานให้ศาลทราบเพื่อให้คู่ความแต่ละฝ่ายได้มีโอกาสโต้แย้งพยานหลักฐาน โดยเฉพาะในการไต่สวนพยานบุคคล พยานต้องเบิกความต่อศาลด้วยตนเอง ในส่วนของคดีอาญา การดำเนินการจะเป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 44 กล่าวคือ เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งมีมติให้ดำเนินคดีอาญากับบุคคลใด เพราะเหตุกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น คณะกรรมการการเลือกตั้งจะแจ้งให้พนักงานอัยการที่มีเขตอำนาจพิจารณาดำเนินการต่อไป โดยให้ส่งสำนวนการไต่สวนหรือสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการเพื่อใช้เป็นสำนวนในการดำเนินคดีโดยถือว่าสำนวนการไต่สวนหรือสำนวนการสอบสวนดังกล่าวเป็นสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งการดำเนินคดีอาญาจะใช้ระบบพิจารณาคดีเหมือนคดีอาญาทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยกฎหมายบังคับให้ต้องมีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของพยาน ทั้งปรากฏในรูปของบัญชีพยาน คำให้การในชั้นสอบสวน หรือชั้นศาล รวมทั้งบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งบังคับให้พยานต้องเบิกความโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ทำให้เห็นว่าวิธีพิจารณาคดีของศาลเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งทั้งในส่วน of คดีเลือกตั้งและ

คดีอาญามีลักษณะเปิดเผยพยานหลักฐาน โดยเฉพาะในการสืบพยานบุคคล พยานต้องเบิกความต่อศาลด้วยตนเอง

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศพบว่า สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและราชอาณาจักรนิวซีแลนด์ มีกฎหมายบัญญัติอย่างชัดเจนให้ใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานในชั้นพิจารณาคดีของศาลได้แต่อยู่ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด ซึ่งการใช้มาตรการดังกล่าวในชั้นพิจารณาคดีของศาลยังคงอ้างไว้ซึ่งสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดี โดยจำเลยสามารถโต้แย้งการใช้มาตรการดังกล่าวได้ และศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยโดยอาศัยพยานที่ปกปิดข้อมูลดังกล่าวแต่เพียงอย่างเดียวไม่ได้ และศาลต้องคำนึงถึงการกระทบต่อสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาและต่อสู้คดีอย่างเป็นธรรมด้วย ทั้งนี้ มีกฎหมายบัญญัติให้สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสืบพยานซึ่งใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่ในการพิจารณาคดีของศาล โดยจำเลยยังคงซักถามพยานได้ซึ่งสอดคล้องกับคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปที่มองว่าสิทธิในการเผชิญหน้ากับพยานตามข้อ 6(3) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐานไม่ได้มุ่งเน้นที่การสืบพยานในทางกายภาพที่พยานต้องเบิกความต่อหน้าจำเลย แต่สาระสำคัญของสิทธิดังกล่าว คือจำเลยสามารถถามค้านพยานได้ ซึ่งหากจำเลยสามารถถามค้านพยานได้แล้วกระบวนการพิจารณาดังกล่าวย่อมเป็นการสอดคล้องกับข้อ 6(3) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐานแล้ว ดังนั้น การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน ที่จำเลยสามารถถามค้านพยานได้ จึงไม่มีผลทำให้การพิจารณาคดีไม่เป็นธรรม ไม่ขัดหรือแย้งต่ออนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐาน ส่งผลให้การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตนเป็นที่ยอมรับในฐานะมาตรการคุ้มครองพยานที่มีประสิทธิภาพ และพยานได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยอย่างเต็มที่ ดังนั้น เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมและเป็นการรักษาประโยชน์ของรัฐ มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแส จึงน่าจะนำมาใช้ในชั้นพิจารณาคดีเกี่ยวกับความผิดกฎหมายเลือกตั้งได้ ประกอบกับระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 ข้อ 20 (4) อันเป็นมาตรการทั่วไปในการให้ความคุ้มครองพยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแส ได้กำหนดให้มีมาตรการคุ้มครองโดยใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่แก่บุคคลซึ่งเป็นพยาน ซึ่งตามนิยามในข้อ 3 ของระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 “พยาน” หมายความว่า บุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อคณะกรรมการ กรรมการบุคคลหรือคณะบุคคลที่คณะกรรมการมอบหมาย หรือเบิกความต่อศาล เกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ดังนั้น ย่อมหมายความว่ารวมถึงมาตรการดังกล่าวสามารถใช้ในการเบิกความต่อศาลได้ด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม การใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยาน ในชั้นพิจารณาคดีของศาลจำเป็นต้องกำหนดให้ชัดเจนและจำกัดขอบเขตของการใช้ เนื่องจาก มาตรการดังกล่าวกระทบสิทธิในการต่อสู้ของจำเลย โดยกำหนดให้มาตรการดังกล่าวใช้ในการ พิจารณาคดีของศาลเฉพาะกรณีฐานความผิดที่ให้ถือว่ากระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้ง ตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิก สภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อเป็นการจำกัดฐานความผิดเกี่ยวกับการกระทำความผิด เฉพาะที่ มีความร้ายแรงเท่านั้น ไม่บังคับใช้กับทุกฐานความผิดเกี่ยวกับกฎหมายเลือกตั้ง โดยคู่ความสามารถ โต้แย้งการใช้มาตรการดังกล่าวได้ และศาลอาจอนุญาตหรือไม่อนุญาตก็ได้ แต่หากศาลอนุญาตก็มี บทบัญญัติห้ามมิให้พิพากษาลงโทษเนื่องจากพยานบุคคลที่ปกปิดตัวตนแต่เพียงอย่างเดียว และนำ เทคโนโลยีมาใช้หากต้องมีการสืบพยานที่มีการใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ ของพยาน อาทิ การแปลงเสียง

ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการ พิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิ เลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่า ด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 และ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 ให้สามารถใช้ มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานในชั้นพิจารณาคดีของศาลได้ภายใต้ เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด โดยจำเลยสามารถโต้แย้งการใช้มาตรการดังกล่าวในชั้นพิจารณาของศาล ได้ และให้มีการนำใช้เทคโนโลยีมาใช้ในการสืบพยานซึ่งมีการใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อ สกุลและที่อยู่ของพยานในชั้นพิจารณา อันเป็นการคำนึงถึงสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีของ จำเลยอย่างเป็นธรรม

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาระบบวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้ง จะเห็นว่ายังมีลักษณะที่ยังไม่เอื้อต่อการ คุ่มครองโดยใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ โดยเฉพาะปัญหาด้านการเสนอ พยานหลักฐานในชั้นศาล แม้ในชั้นคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนตลอดจนชั้นพิจารณาของ คณะกรรมการการเลือกตั้งจะมีการใช้มาตรการดังกล่าวในการปกปิดข้อมูล แต่เมื่อประสงค์จะอ้างอิง บุคคลดังกล่าวเป็นพยานในชั้นศาลก็จำต้องระบุชื่อตัวชื่อสกุล และที่อยู่ของบุคคลดังกล่าวไว้ใน เอกสารชี้ช่องพยานหลักฐาน บัญชีระบุพยาน เพื่อให้โอกาสคู่ความอีกฝ่ายได้ตรวจสอบและโต้แย้ง

พยานหลักฐานเสียก่อน นอกจากนี้ ยังมีเหตุผลด้านการคุ้มครองประโยชน์ของรัฐควบคู่ไปกับการรักษาสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมของจำเลย ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรมีการบัญญัติวิธีการ และขั้นตอนอย่างชัดเจนในการคุ้มครองพยานในชั้นศาลโดยใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ เพื่อเป็นการรองรับมาตรการนี้ให้มีความต่อเนื่องจากชั้นสืบสวนและไต่สวน โดยผู้เขียนมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

2.1 ชั้นคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนและชั้นพิจารณาของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

การดำเนินการในชั้นคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนตลอดจนชั้นพิจารณาของคณะกรรมการการเลือกตั้งจากการศึกษาพบว่า มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแส ค่อนข้างชัดเจนตั้งแต่เริ่มแรกและแทรกอยู่ในหลาย ๆ ขั้นตอน จึงทำให้ในชั้นสืบสวนและไต่สวนตลอดจนชั้นพิจารณาของคณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถใช้มาตรการดังกล่าวได้เป็นอย่างดี แต่ทั้งนี้ เนื่องจากมาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่จะสามารถใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพนั้นก็ต้องมีการรักษาความลับในทุก ๆ ขั้นตอน และการพิจารณาใช้มาตรการดังกล่าวนั้นต้องคำนึงถึงความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานประกอบด้วย ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

2.1.1 ดำเนินให้เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด

กล่าวคือ เป็นกรณีที่มีกฎหมายหรือระเบียบของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งบัญญัติไว้แล้ว แต่ก็ต้องมีการบังคับใช้หรือดำเนินการตามมาตรการดังกล่าวอย่างเคร่งครัด เพื่อให้มาตรการคุ้มครองเกิดประสิทธิภาพสูงสุดสมดังเจตนารมณ์ของบทบัญญัติ โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

(1) ต้องมีแยกเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแส ไว้ต่างหาก แยกจากสำนวนการสืบสวนและไต่สวนและมีให้มีการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าว ประกอบกับให้ความสำคัญกับระบบการจัดแจ้งชื่อและที่อยู่ในทะเบียนที่รักษาไว้เป็นความลับ

(2) การดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน ให้ดำเนินการเป็นความลับตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 ข้อ 5 ทั้งนี้ ในกระบวนการดังกล่าวต้องระบุอำนาจหน้าที่และกำหนดพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ทราบข้อมูลของพยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแส ให้น้อยที่สุด เพื่อให้สามารถตรวจสอบได้ ในกรณีที่พบว่ามีการเปิดเผยข้อมูลของผู้ที่ได้รับ ความคุ้มครองด้วยมาตรการปกปิดตัวตน ซึ่งการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวเป็นความผิดและมีบทลงโทษ ตามมาตรา 68 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.

2560 จึงต้องมีการดำเนินการตามบทลงโทษสำหรับผู้เปิดเผยข้อมูลดังกล่าวอย่างจริงจัง เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับประชาชน และระบบการคุ้มครองพยานตลอดทั้งกระบวนการ

(3) เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีมติให้ความคุ้มครองพยานตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 ข้อ 17 ซึ่งหากการพิจารณามีมติให้ใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ การดำเนินการดังกล่าวควรแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในคดีนั้น ๆ ทราบเพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป มิให้มีการปรากฏชื่อและที่อยู่ของผู้ที่ได้รับความคุ้มครองในสำนวนการไต่สวน

2.1.2 กรณีที่ต้องมีการเพิ่มเติมระเบียบ กล่าวคือ จากการศึกษาพบว่า บทบัญญัติการคุ้มครองพยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแส โดยใช้มาตรการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ นั้น ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 กำหนดให้ผู้ได้รับความคุ้มครองได้แก่ พยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแสและผู้มีอำนาจทำการแทนบุคคลดังกล่าวเท่านั้น แต่ไม่รวมถึงสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแส หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ดังเช่นพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2565 มาตรา 7 ซึ่งมีผลต่อการที่พยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแส จะตัดสินใจมาเป็นพยานในคดีความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ผู้เขียนจึงเห็นว่า เพื่อให้การคุ้มครองพยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแสเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งมีมาตรฐานเทียบเท่ากับการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2565 จึงมีข้อเสนอแนะในการแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบดังกล่าวให้ “ผู้รับการคุ้มครอง” ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 หมายความว่ารวมถึงสามี ภริยา ผู้สืบสันดานของบุคคลดังกล่าว หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบุคคลดังกล่าวด้วย

2.2 ขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ การเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในชั้นศาลฎีกา และศาลอุทธรณ์

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 226 วรรคเจ็ด กำหนดให้การพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาในคดีเกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ซึ่งต้องใช้ระบบไต่สวนและให้ดำเนินการโดยรวดเร็ว ดังนั้น การพิจารณาคดีและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงเป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิก

ถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 หมวดที่ 5 ซึ่งบัญญัติถึงวิธีการดำเนินคดีเกี่ยวกับการขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร¹³⁵

การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 226 วรรคเจ็ด กำหนดให้การพิจารณาพิพากษาของอุทธรณ์ในคดีเกี่ยวกับการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ซึ่งต้องใช้ระบบไต่สวนและให้ดำเนินการโดยรวดเร็ว ดังนั้น การพิจารณาคดีและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น จึงเป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 หมวดที่ 3 ซึ่งบัญญัติถึงวิธีการดำเนินคดีเกี่ยวกับการขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น¹³⁶

จากการศึกษาพบว่า ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาทั้งสองฉบับข้างต้น ไม่มีบทบัญญัติรองรับเกี่ยวกับการบังคับใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานในชั้นพิจารณาคดีของศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์แต่อย่างใด ทั้งที่ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563 ข้อ 3 บัญญัติว่า “พยาน” หมายความว่า บุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อคณะกรรมการ กรรมการบุคคลหรือคณะบุคคลที่คณะกรรมการมอบหมาย หรือเบิกความต่อศาลเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ย่อมหมายความรวมถึง มาตรการดังกล่าวสามารถใช้ในการเบิกความต่อศาลได้ด้วย ผู้เขียนจึงเห็นมาตรการดังกล่าวสามารถใช้ในการเบิกความต่อศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ได้ด้วย แต่ต้องมีการเพิ่มเติมบทบัญญัติที่กำหนดถึงหลักเกณฑ์ ข้อยกเว้นต่าง ๆ อย่างชัดเจนในระเบียบดังกล่าว เพื่อให้สามารถนำสืบพยานที่ปกปิดตัวตนได้ในกรณีความผิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งที่มีความร้ายแรง กล่าวคือ ให้ใช้ได้เฉพาะกรณีที่กฎหมายให้ถือว่ากระทำการ

¹³⁵ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561

¹³⁶ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562

อันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น โดยยังคงทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่าย ตลอดจนเป็นคุ้มครองสิทธิของจำเลย

ดังนั้น การนำมาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานมาใช้ในชั้นพิจารณาของศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ได้ ต้องเฉพาะในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์แล้วแต่กรณี เพื่อขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง โดยสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนดังกล่าวต้องมีการปกปิดข้อมูลของพยานอันเนื่องมาจากมาตรการคุ้มครองพยานตามกฎหมาย และเป็นกรณีที่มีกฎหมายให้ถือว่าเป็นการกระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้งตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น จึงจะสามารถขอคุ้มครองพยานในชั้นพิจารณาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งโดยใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานได้

ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ในการขอคุ้มครองพยานในชั้นพิจารณาคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ โดยใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานนั้น โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ยื่นคำร้องและเอกสารประกอบต่อศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์เพื่อขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง
2. สำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนที่ยื่นต่อศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ดังกล่าวมีการปกปิดข้อมูลของพยานอันเนื่องมาจากมาตรการคุ้มครองพยานตามกฎหมายมาก่อนแล้วในชั้นคณะกรรมการสืบสวนหรือไต่สวนหรือชั้นพิจารณาของคณะกรรมการการเลือกตั้ง
3. กรณีที่จะขอคุ้มครองพยานโดยใช้มาตรการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานในชั้นพิจารณาคดีได้จะต้องเป็นกรณีให้ถือว่ากระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้งตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อเป็นการจำกัดฐานความผิดเกี่ยวกับการกระทำความผิด

เฉพาะที่มีความร้ายแรงเท่านั้น ทั้งนี้ คู่ความสามารถโต้แย้งการใช้มาตรการดังกล่าวได้ และหากมีการสืบพยานซึ่งใช้มาตรการดังกล่าวให้นำเทคโนโลยีมาใช้ เช่น การแปลงเสียง โดยมีบทบัญญัติห้ามมิให้พิพากษาลงโทษจำเลยเนื่องจากพยานบุคคลที่ปกปิดตัวตนแต่เพียงอย่างเดียว

2.3 การดำเนินคดีอาญา

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 44 กรณีต้องดำเนินคดีอาญากับบุคคลใดเพราะเหตุกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ซึ่งตามมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว “กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง” หมายความว่า กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง กฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น และให้หมายความรวมถึงกฎหมายว่าด้วยการออกเสียงประชามติด้วย¹³⁷ โดยให้คณะกรรมการแจ้งให้พนักงานอัยการที่มีเขตอำนาจเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป โดยให้ส่งสำนวนการไต่สวนหรือสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการเพื่อใช้เป็นสำนวนในการดำเนินคดีโดยถือว่าสำนวนการไต่สวนหรือสำนวนการสอบสวนดังกล่าวเป็นสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานตามมาตรา 42 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ไต่สวนเพิ่มเติม หรือพนักงานอัยการจะดำเนินการไต่สวนหรือสอบสวนเพิ่มเติมเองก็ได้

ดังนั้น หากคณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนแล้วมีมติให้ดำเนินคดีอาญากับบุคคลใด เพราะเหตุกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น คณะกรรมการการเลือกตั้งจะแจ้งให้พนักงานอัยการที่มีเขตอำนาจพิจารณาดำเนินการต่อไป โดยให้ส่งสำนวนการไต่สวนหรือสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการเพื่อใช้เป็นสำนวนในการดำเนินคดี โดยถือว่าสำนวนการไต่สวนหรือสำนวนการสอบสวนดังกล่าวเป็นสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งการดำเนินคดีอาญาจะใช้ระบบพิจารณาคดีเหมือนคดีอาญาทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยกฎหมายบังคับให้ต้องมีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของพยาน ทั้งปรากฏในรูปแบบของบัญชีพยาน คำให้การในชั้นสอบสวน

¹³⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 มาตรา 44

หรือชั้นศาล รวมทั้งบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งบังคับให้พยานต้องเบิกความโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ก็ดี การให้จำเลยมีสิทธิซักถามพยานด้วยคำถามซึ่งจะเป็นการเปิดเผยข้อมูลของพยาน

ในกรณีคดีเกี่ยวกับความผิดกฎหมายเลือกตั้งซึ่งต้องดำเนินคดีอาญากับจำเลยซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพล หรือเป็นสมาชิกองค์กรอาชญากรรม หากพยานมาเบิกความทำให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยได้รับผลร้ายเสียแล้ว โอกาสที่พยาน บุคคลในครอบครัวหรือบุคคลใกล้ชิดจะถูกทำร้ายและทำให้เกิดอันตรายจึงมีอยู่มาก ดังนั้น ปัญหาการรักษาสมดุลในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย สิทธิของผู้เสียหาย และประโยชน์สาธารณะในการควบคุมอาชญากรรมโดยการแสวงหาพยาน บุคคลที่มีประสิทธิภาพ จึงอยู่ที่ว่า ทำอย่างไรจึงจะสามารถพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ในคดีได้ โดยปราศจากการข่มขู่คุกคามพยาน และในขณะเดียวกัน ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยก็ต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิเพื่อให้ได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมด้วย

เมื่อได้พิจารณาแล้วจะเห็นว่า หากระบบการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในชั้นศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ มีแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 โดยนำมาตราการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานมาใช้ในชั้นพิจารณาของศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ได้ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องและเอกสารประกอบต่อศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์เพื่อขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งโดยสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนดังกล่าวได้มีการปกปิดข้อมูลของพยานอันเนื่องมาจากมาตรการคุ้มครองพยานตามกฎหมายและเป็นกรณีให้ถือว่ากระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้งตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งคู่ความสามารถโต้แย้งการใช้มาตรการดังกล่าวได้ และศาลอาจอนุญาตหรือไม่อนุญาตก็ได้ แต่หากศาลอนุญาตก็มีบทบัญญัติห้ามมิให้พิพากษาลงโทษเนื่องจากพยานบุคคลที่ปกปิดตัวตนแต่เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ หากศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์อนุญาตให้ใช้มาตรการปกปิด มิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของพยานในชั้นพิจารณาของศาล และต่อมาศาลเชื่อว่าการกระทำความผิดอันถือว่าการกระทำอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้งตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นจริง จนพิพากษาให้เพิกถอนสิทธิสมัครหรือสิทธิเลือกตั้ง ดังนั้น ในส่วนของการดำเนินคดีอาญาซึ่งกฎหมายกำหนดให้ใช้

สำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนรวมทั้งพยานหลักฐานเช่นเดียวกันกับในชั้นพิจารณาของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ พยานบุคคลในสำนวนจึงเป็นพยานชุดเดียวกัน พยานในสำนวนจึงควรได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกัน เพราะถ้าคุ้มครองพยานในชั้นพิจารณาในส่วนของคุณัดเลือกตั้งแต่ไม่คุ้มครองพยานในส่วนของคุณัดอาญา ย่อมทำให้พยานเกิดความไม่มั่นใจในการที่จะเข้ามาเป็นพยานในสำนวนของคณะกรรมการสืบสวนและไต่สวนได้ โดยผู้เขียนเห็นว่าสามารถนำวิธีพิจารณาของศาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่อาจมีคำสั่งให้มีการเปิดเผยข้อมูลของพยาน โดยข้อมูลของพยานจะต้องเก็บรักษาไว้เป็นความลับ พยานจะไม่ต้องมาเบิกความในห้องพิจารณาคดี แต่จะให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการในการสอบปากคำและนำบันทึกคำพยานดังกล่าวมายื่นต่อศาล โดยศาลจะรับฟังในฐานะเป็นพยานบอกเล่าแต่บันทึกคำพยานนั้นต้องอ่านในศาลอย่างเปิดเผย มาปรับใช้ในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งซึ่งผ่านการพิจารณาคดีของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ โดยมีการปกปิดข้อมูลของพยานในชั้นพิจารณาคดีของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์จนศาลมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ถูกกล่าวหา และพยานซึ่งปกปิดข้อมูลดังกล่าวไม่ประสงค์จะเบิกความต่อศาลในคดีอาญา ให้ศาลในคดีอาญารับฟังคำเบิกความในชั้นสืบสวนหรือไต่สวนรวมทั้งชั้นพิจารณาคดีของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์เป็นพยานบอกเล่า โดยให้ถือว่ากรณีดังกล่าวเป็นกรณีมีเหตุจำเป็น เนื่องจากไม่สามารถนำบุคคลซึ่งเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นด้วยตนเองโดยตรงมาเป็นพยานได้ และมีเหตุผลสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะรับฟังพยานบอกเล่า นั้น ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 โดยมีสาระสำคัญดังนี้ กรณีสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนซึ่งส่งให้พนักงานอัยการดำเนินคดีอาญา ได้มีการปกปิดข้อมูลของพยานในชั้นพิจารณาคดีของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์จนศาลมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย และพยานซึ่งปกปิดข้อมูลดังกล่าวไม่ประสงค์จะเบิกความต่อศาลในคดีอาญา ให้ศาลในคดีอาญารับฟังคำเบิกความในชั้นสืบสวนหรือไต่สวนรวมทั้งชั้นพิจารณาคดีของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์เป็นพยานบอกเล่า โดยให้ถือว่ากรณีดังกล่าวเป็นกรณีมีเหตุจำเป็น เนื่องจากไม่สามารถนำบุคคลซึ่งเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นด้วยตนเองโดยตรงมาเป็นพยานได้ และมีเหตุผลสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะรับฟังพยานบอกเล่า นั้น

บรรณานุกรม

- การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 2 ,พฤติกรรมกรรมการปฏิบัติต่อองค์กร
อาชญากรรมและผู้มีอิทธิพล , กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, รายงานการเสวนาทางวิชาการเรื่องการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องหาและ
จำเลย: การสร้างความเสมอภาคและความยุติธรรมในระบบการดำเนินคดีอาญาของไทย,
(กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย).
- กุลธิดา คันธวีวรรณ, (2552). “การปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยาน : ศึกษากรณีสืบพยานในชั้นศาล,”
(วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- เข้มชัย ชูติวงศ์, (2551). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์นิติบรรณการ).
- คณิต ณ นคร, (2549). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร :
วิญญูชน).
- คณิต ณ นคร,(2542). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา,พิมพ์ครั้งที่ 5(แก้ไขเพิ่มเติม) (กรุงเทพ:
สำนักพิมพ์นิติธรรม).
- โครงการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน
คดีอาญา พ.ศ.2546 ปีงบประมาณ 2551,” (2551). ใน รายงานผลการศึกษาลดับ
สมบูรณ์,จัดพิมพ์โดยสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จักรา ปิติฤกษ์, (2548). “ปัญหาการพิจารณาคดีโดยองค์คณะเดียวกันจนเสร็จในคดีอาญา,”
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- ชวลิต โสภณวัต, (2524). “กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบกล่าวหาจริงหรือ,”
ตุลพาห, เล่มที่ 6, ปีที่ 28.
- ณรงค์ ใจหาญ, (2550). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 9,(กรุงเทพมหานคร
: วิญญูชน).
- ธนเทพ เขียรประสิทธิ์, (2548). “กฎหมายควบคุมการแสวงหาพยานหลักฐานด้วยวิธีพิเศษใน
คดีอาญาซึ่งกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคล,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะ
นิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- ธานี สิงหนาท, (2549). คำอธิบายพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 7,
(กรุงเทพมหานคร : บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด).

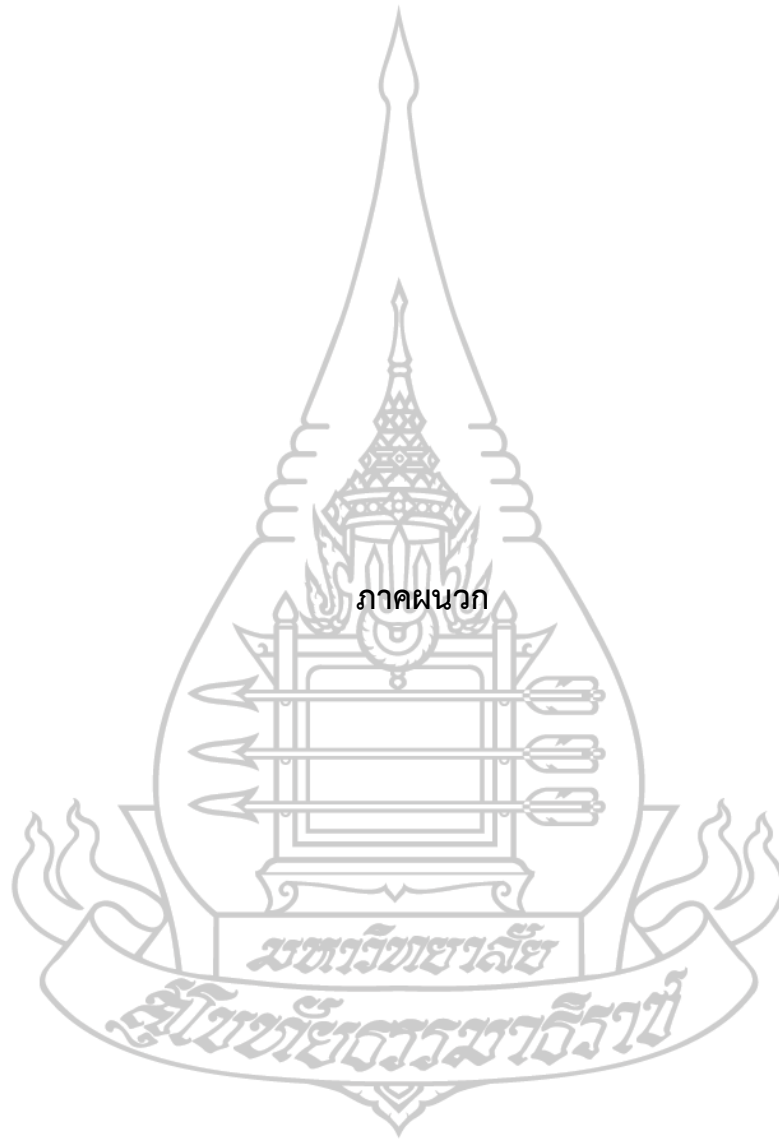
- ธาริต เพ็งดิษฐ์. (2562). *การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมลักษณะพิเศษ*. ใน *เอกสารการสอน* หน่วยที่ 9, พิมพ์ครั้งที่ 7, นนทบุรี: สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นนชปวร สุวรรณกุล, (2551). “พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542:ศึกษากฎหมายการใช้มาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐาน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- นายศุภกร ปุญญฤทธ. (2549). *การบังคับใช้กฎหมายของกรมสอบสวนคดีพิเศษกับองค์กรอาชญากรรม* (วิทยานิพนธ์ ปริญญา มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- นุสณัฐฐา สัทธรรมนวงศ์, (2552). “มาตรการไม่เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่ของพยานในคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- เนตรนภา พุทธสุวรรณ, (2550). “การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปตามอนุสัญญาว่าด้วย การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ค.ศ. 1950,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- ประธาน วัฒนวานิชย์. (2520). “ระบบความยุติธรรม: แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม.” *วารสารนิติศาสตร์*.
- ประวิช รัตนเพียร. *สิทธิในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับคดีเลือกตั้ง*. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (ม.ป.ท.).
- ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์, (2531). *อาชญากรรมพื้นฐานกับกระบวนการยุติธรรม* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- พนิดา เสวตสมุทร, (2539). “การสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยใช้สื่อภาพและเสียงเชิงปฏิสัมพันธ์,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- พรเพชร วิชิตชลชัย, (2553). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา).
- พัชราภรณ์ เดชประสิทธิ์พิบูล, (2548). “การสืบพยานหลักฐานล่วงหน้าในคดีอาญา: ศึกษากรณีปัญหาการสืบพยานลับหลังจำเลยและปัญหาที่เกี่ยวข้อง,” (สารนิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- ภิญโญ ทองชัย, (2543). “การกระทำความผิดในลักษณะองค์กรอาชญากรรมและปัญหาการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ”, *วารสารสภา ทนายความ*.
- ยิ่งศักดิ์ กฤษณะจินดา, (2524). *กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน*, พิมพ์ครั้งที่ 1(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).

- วรพล จรัสกิตติกร. (2558). *การใช้มาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานในความผิดเกี่ยวกับคดีเลือกตั้ง*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วินัส โฆษิตสรังคกุล, (2553). “ระบบต่อสู้กับการดำเนินคดีอาญาในศาลไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีการฟ้องคดีอาญาโดยพนักงานอัยการ ,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- วีระพงษ์ บุญญากาศ “ขอบเขตและความหมายของอาชญากรรมธุรกิจ เทคนิคและแนวทางป้องกันการฉ้อโกง ฉ้อฉล ปลอมแปลงในทางธุรกิจการค้าและพาณิชย์” กรุงเทพมหานคร บริษัทฯ ธรรมนิติการบัญชีและภาษีอากร จำกัด.
- สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (2551). *รายงานผลการศึกษาระดับสมบูรณ์ โครงการศึกษาเพื่อการพัฒนามาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ปีงบประมาณ 2551*, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์).
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดกาญจนบุรี. *ประวัติความเป็นมา. 14 พฤษภาคม 2565* จาก https://www.ect.go.th/kanchanaburi/main.php?filename=Sihtory_1
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดอ่างทอง. *ความเป็นมา. 14 พฤษภาคม 2565* จาก https://www.ect.go.th/angthong/ewt_news.php?nid=1
- สุรสิทธิ์ แสงวีโรจน์พัฒน์, (2562). *แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายลักษณะพยาน ใน เอกสารการสอน หน่วยที่ 11, ปรับปรุงครั้งที่ 2, นนทบุรี: สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช*.
- โสภณ รัตนาร, (2537). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 2* (กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน).
- โสภณ รัตนาร, (2549). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 8*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ).
- อภิวัฒน์ นาคชำนาญ, (2558). “การรับฟังคำเบิกความของพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน,” (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- อรรถกร วิเชียรรัตน์, (2550). “มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ศึกษากรณีผู้กระทำความผิดเป็นผู้ทรงอิทธิพล,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง).

- อัครพันธ์ สัปพันธ์. (2542). *กระบวนการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์การอาชญากรรม* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์) | จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- อิทธิพร บุญประคองและคณะ, (2551). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรี และความยุติธรรมสำหรับเราทุกคน*, (กรุงเทพมหานคร : กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงต่างประเทศ).
- อุดม รัฐอมฤต, (2435). “การฟ้องคดีอาญา,” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 22.
- อุดม รัฐอมฤต, (2551). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน*, (กรุงเทพมหานคร :โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- อุทัย อาทิวา, (2557). “การคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามกฎหมายฝรั่งเศส,” ในหนังสือรวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ.พรินติ้ง).
- โอสถ โกศิน, (2529). *คำอธิบายและเปรียบเทียบกฎหมายไทย และต่างประเทศในเรื่องกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน*, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์).
- Communication No. (2006). 1250/2004, U.N. Doc. CCPR/C/87/D/1250/2004.
- C. Lilly, Graham. (1978). *An Introduction to the Law of Evidence*, (West Publishing Co). <http://legislation.govt.nz/act/public/2006/0069/latest/DLM393949.html>
- Human Rights Committee, (1990). Delgado Perez v Columbia, Communication No. 195/1985.
- In New Zealand, interviews of witnesses considered for the programme are recorded on videotape as evidence that such aspects have been discussed.
- Merryman, John Henry. (1969). *The Civil Law Tradition*, (Stanford University Press).
- Legislation, “CODE OF CRIMINAL PROCEDURE TITLE XXI THE PROTECTION OF WITNESSES Article 706-57 to 706-63,” Retrieved 10 February 2020, from https://www.legislationline.org/download/id/6381/file/France_CPC_am2006_en.pdf
- Legislation, “Criminal Procedure Code of the Federal Republic of Germany (1950, as amended 2019),” Retrieved 10 February 2023, from https://legislationline.org/sites/default/files/documents/15/GERM_CPC_en.pdf
- Legislation, “Evidence Act 2006,” Retrieved 10 February 2023, from <http://legislation.govt.nz/act/public/2006/0069/latest/DLM393949.html>

United Nations, (2008). Good Practices for the Protection of Witnesses in Criminal Proceedings Involving Organized Crime, (New York : United Nations).
Witness Protection in Nepal : Recommendations from International Best Practices (p. 1), by International Commission of Jurists, 2011, Retrieved 13 January 2024, From www.icj.org/witness-protection-in-nepal-recommendations-from-international-best-practices/

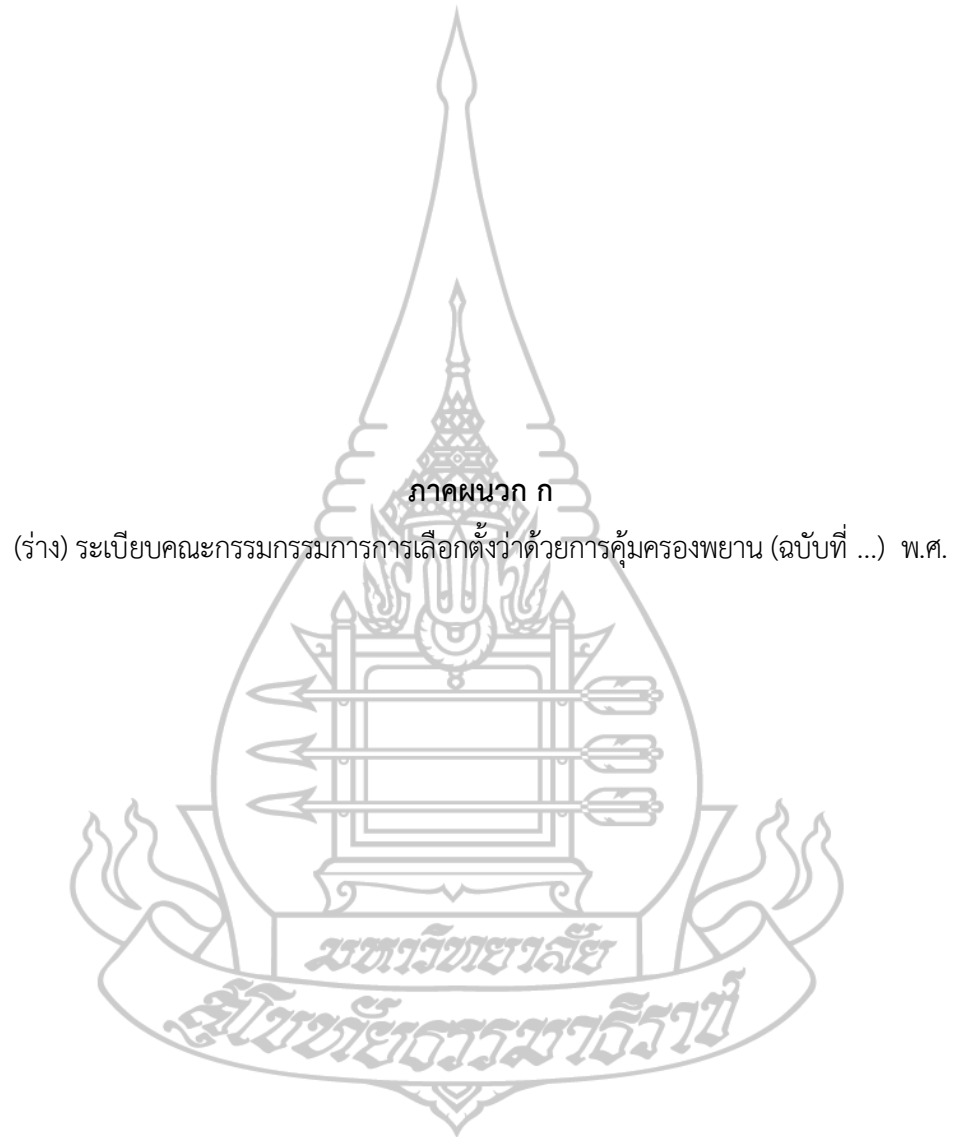




ภาคผนวก

มหาวิทยาลัย

สุโขทัยธรรมมาธิราช



(ร่าง)

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง
ว่าด้วยการคุ้มครองพยาน (ฉบับที่...)

พ.ศ. ...

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการ
คุ้มครองพยาน พ.ศ. 2563

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 22 มาตรา 34 มาตรา 37 และมาตรา 45 แห่ง
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 คณะกรรมการ
การเลือกตั้งจึงออกระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครองพยาน
พ.ศ. (ฉบับที่) พ.ศ. ... ”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกความในข้อ 3 ของระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการคุ้มครอง
พยาน พ.ศ. 2563 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

ข้อ 3 ในระเบียบนี้

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการการเลือกตั้ง

“กรรมการ” หมายความว่า กรรมการการเลือกตั้ง และหมายความรวมถึงประธาน
กรรมการการเลือกตั้งด้วย

“กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง” หมายความว่า กฎหมายว่าด้วยการ
เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายว่าด้วย
คณะกรรมการการเลือกตั้ง กฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภา
ท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น และให้หมายความรวมถึงกฎหมายว่าด้วยการออกเสียงประชามติด้วย

“อันตราย” หมายความว่า อันตรายในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน
หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของพยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแส ทั้งก่อน ขณะและหลังมาเป็นพยาน
ให้ข้อมูล หรือชี้เบาะแส

“การคุ้มครอง” หมายความว่า การคุ้มครองผู้รับการคุ้มครองมิให้เกิดอันตราย

“พยาน” หมายความว่า บุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อคณะกรรมการ
กรรมการบุคคลหรือคณะบุคคลที่คณะกรรมการมอบหมาย หรือเบิกความต่อศาลเกี่ยวกับการกระทำ
ความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง แต่มิให้หมายความรวมถึงผู้ถูกร้อง ผู้ถูก
กล่าวหา หรือ จำเลยในคดีอาญาที่อ้างตนเองเป็นพยาน

“ผู้ให้ข้อมูล” หมายความว่า บุคคลซึ่งมิได้เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของสำนักงาน ที่ให้ข้อมูลข่าวสารอันเป็นประโยชน์ในการสืบสวนหรือไต่สวนคดีเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือควบคุมกำกับดูแลให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย

“ผู้ชี้เบาะแส” หมายความว่า บุคคลซึ่งมิได้เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของสำนักงานที่ชี้เบาะแสเกี่ยวกับการกระทำอันไม่สุจริตหรือเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง

“เบาะแส” หมายความว่า ลู่ทาง ร่องรอย ลาดเลา คำเงื่อน ตำแหน่งแห่งที่ซึ่งทราบมาอย่างเลา ๆ พอเป็นรูปเค้า

“ผู้รับการคุ้มครอง” หมายความว่า พยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแส และหมายรวมถึงสามี ภริยา ผู้สืบสันดานของบุคคลดังกล่าว หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบุคคลดังกล่าว ซึ่งมีผลต่อการที่พยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแสมาเป็นพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย โดยพยาน ผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ชี้เบาะแสได้ร้องขอและคณะกรรมการมีคำสั่งให้การคุ้มครอง

“เลขาธิการ” หมายความว่า เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง

“ผู้อำนวยการ” หมายความว่า ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด

“พนักงาน” หมายความว่า พนักงานของสำนักงานตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการบริหารงานบุคคล

“สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

“จังหวัด” หมายความว่า รวมถึงกรุงเทพมหานครด้วย

ประกาศ ณ วันที่ เดือน..... พ.ศ.

ลงชื่อ

ประธานกรรมการการเลือกตั้ง

ภาคผนวก ข

(ร่าง) ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่....) พ.ศ.



(ร่าง)

ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา
ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง
และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง
ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่....)

พ.ศ. ...

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 226 วรรคเจ็ด ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจึงออกระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่....) พ.ศ. ...”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้เพิ่มข้อความต่อไปนี้เป็น ข้อ 41/1 ของระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561

“ข้อ 41/1 ในคดีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องและเอกสารประกอบต่อศาลตาม ข้อ 41 หากสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งดังกล่าว มีการปกปิดข้อมูลของพยานอันเนื่องมาจากมาตรการคุ้มครองพยานตามกฎหมายและเป็นกรณีให้ถือว่ากระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 การส่งสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งดังกล่าวตามข้อ 41 ให้ยังคงใช้มาตรการคุ้มครองนั้นไปพลางก่อน และยกเว้นการระบุข้อมูลของบุคคลนั้นในเอกสารชี้ช่องพยานหลักฐาน ทั้งนี้ จัดให้มีการเก็บรักษาข้อมูลของพยานที่ปกปิดตัวตนไว้เป็นการลับ จนกว่าศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น”

ข้อ 4 ให้เพิ่มข้อความต่อไปนี้เป็น ข้อ 45/1 ของระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561

“ข้อ 45/1 ในคดีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องและเอกสารประกอบต่อศาล การอ้างพยานบุคคลตามข้อ 45 หากศาลอนุญาตให้ใช้มาตรการปกปิดตัวตน ให้ยกเว้นการระบุข้อมูล เกี่ยวกับบุคคลนั้นในบัญชีระบุพยาน”

ข้อ 5 ให้ยกเลิกความในข้อ 46 ของระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการ พิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิ เลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ข้อ 46 ในวันตรวจพยานหลักฐาน ให้คู่ความส่งพยานเอกสาร พยานวัตถุหรือ พยานหลักฐานอื่นต่อศาลเพื่อให้อีกฝ่ายตรวจสอบ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นเนื่องจากสภาพ และความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้น หลังจากนั้น ให้คู่ความแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐาน ต่อศาล และให้ศาลสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องข้อกับประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบ พยานหลักฐานที่อ้างอิง ตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง

ในคดีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องและเอกสารประกอบต่อศาล หากมีการ ปกปิดข้อมูลของพยานอันเนื่องมาจากมาตรการคุ้มครองพยานตามกฎหมายและเป็นกรณีให้ถือว่า กระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการ เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ให้ผู้ร้องแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานและ ความเกี่ยวข้องกับประเด็นของพยานดังกล่าวต่อศาลเท่านั้น โดยมีให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งรู้ถึงข้อมูลของ พยานที่ปกปิดตัวตนนั้น ทั้งนี้ ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่ปกปิดตัวตนโดยไม่ไต่สวนก่อน

ในกรณีที่มีได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือมีการโต้แย้ง แต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้ง โดยขัดแย้งศาลจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ แต่หากมีการโต้แย้ง พยานหลักฐานใดหรือเมื่อศาลเห็นเอง ให้ศาลดำเนินการไต่สวนพยานหลักฐานนั้น

เพื่อประโยชน์ในการค้นหาความจริง แม้ผู้คัดค้านจะมีได้ยื่นบัญชีระบุพยานหรือมิได้ส่ง พยานเอกสารพยานวัตถุหรือพยานหลักฐานอื่นต่อศาลตามวรรคหนึ่ง เพราะเหตุที่ผู้คัดค้านไม่มาศาล และไม่มีทนายความหรือแม้คู่ความจะมีได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานไว้ หรือมีการโต้แย้ง พยานหลักฐานภายหลังวันตรวจพยานหลักฐาน ศาลจะไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน เพิ่มเติมก็ได้”

ข้อ 6 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคท้ายของข้อ 50 ของระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับ เลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561

“การสืบพยานบุคคลที่ใช้มาตรการปกปิดตัวตน ให้ดำเนินการด้วยวิธีทางเทคโนโลยีการ สืบพยานในลักษณะการประชุมทางจอภาพและการแปลงเสียง ทั้งนี้ ในการสืบพยานบุคคลดังกล่าว ต้องจัดให้มีเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการควบคุมการสืบพยานนั้น”

ข้อ 7 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นข้อ 50/1 ของระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561

“ข้อ 50/1 กรณีที่ผู้คัดค้านได้แย้งพยานที่ปกปิดตัวตนไม่ว่าในชั้นตรวจพยานหลักฐานตามข้อ 46 หรือในระหว่างการสืบพยานตามข้อ 50 ให้ศาลดำเนินการไต่สวนผู้ร้องถึงเหตุผลความจำเป็นในการอ้างอิงพยานหลักฐาน และสอบถามพยานที่ปกปิดตัวตนเป็นการลับและมีคำสั่งดังต่อไปนี้

(1) หากพยานที่ปกปิดตัวตนยินยอมให้เปิดเผยข้อมูลและใช้มาตรการอื่นในการคุ้มครองแทน ให้ศาลดำเนินการจัดให้มีการคุ้มครองพยานดังกล่าวตามมาตราใหม่เสียก่อนและจึงสืบพยานบุคคลนั้นต่อไป

(2) หากพยานที่ปกปิดตัวตนไม่ยินยอมที่จะเปิดเผยข้อมูล หรือศาลเห็นสมควรที่จะให้มีการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการนั้นต่อไป ให้ศาลดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมที่แยกต่างหากจากพยานที่ปกปิดตัวตนนั้น และห้ามมิให้พิพากษาลงโทษผู้คัดค้านเนื่องจากพยานบุคคลที่ปกปิดตัวตนแต่เพียงอย่างเดียว”

ข้อ 8 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นข้อ 52/1 ของระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561

“ข้อ 52/1 การจัดทำบันทึกถ้อยคำของพยานบุคคลตามข้อ 51 และ ข้อ 52 หากเป็นพยานซึ่งศาลอนุญาตให้ใช้มาตรการปกปิดตัวตน ให้ยกเว้นการระบุข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลนั้นในบันทึกถ้อยคำ

ประกาศ ณ วันที่ เดือน..... พ.ศ.

ลงชื่อ

ประธานศาลฎีกา

ภาคผนวก ค

(ร่าง)ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการศึกษาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (ฉบับที่....) พ.ศ. ...



ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา
ว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง
และการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้ง
ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (ฉบับที่....)
พ.ศ.

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการ
พิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิ
เลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 226 วรรคเจ็ด ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
และมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ที่
ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจึงออกระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาและ
วินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งใน
การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (ฉบับที่....) พ.ศ. ...”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้เพิ่มข้อความต่อไปนี้เป็น ข้อ 29/1 ของระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่า
ด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง
หรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562

“ข้อ 29/1 ในคดีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องต่อ
ศาลที่มีเขตอำนาจตามข้อ 29 หากสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง
ดังกล่าว มีการปกปิดข้อมูลของพยานอันเนื่องมาจากมาตรการคุ้มครองพยานตามกฎหมายและเป็น
กรณีให้ถือว่ากระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภา
ท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 การส่งสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการ
เลือกตั้งดังกล่าวตามข้อ 29 ให้ยังคงใช้มาตรการคุ้มครองนั้นไปพลางก่อน และยกเว้นการระบุข้อมูล
ของบุคคลนั้นในเอกสารชี้ช่องพยานหลักฐาน ทั้งนี้ จัดให้มีการเก็บรักษาข้อมูลของพยานที่ปกปิด
ตัวตนไว้เป็นการลับ จนกว่าศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น”

ข้อ 4 ให้เพิ่มข้อความต่อไปนี้เป็น ข้อ 33/1 ของระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่า
ด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง
หรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562

“ข้อ 33/1 ในคดีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องและเอกสารประกอบต่อศาล การอ้างพยานบุคคลตามข้อ 33 หากศาลอนุญาตให้ใช้มาตรการปกปิดตัวตน ให้ยกเว้นการระบุข้อมูล เกี่ยวกับบุคคลนั้นในบัญชีระบุพยาน”

ข้อ 5 ให้ยกเลิกความในข้อ 34 ของระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการ พิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิ เลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 และให้ใช้ความต่อไปนี้ แทน

“ข้อ 34 ในวันตรวจพยานหลักฐาน ให้คู่ความส่งพยานเอกสาร พยานวัตถุหรือ พยานหลักฐานอื่นต่อศาลเพื่อให้อีกฝ่ายตรวจสอบ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นเนื่องจากสภาพ และความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้น หลังจากนั้น ให้คู่ความแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐาน ต่อศาล และให้ศาลสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบ พยานหลักฐานที่อ้างถึง ตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง

ในคดีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องและเอกสารประกอบต่อศาล หากมีการ ปกปิดข้อมูลของพยานอันเนื่องมาจากมาตรการคุ้มครองพยานตามกฎหมายและเป็นกรณีให้ถือว่า กระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือ ผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ให้ผู้ร้องแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานและความเกี่ยวข้องกับ ประเด็นของพยานดังกล่าวต่อศาลเท่านั้น โดยมีให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งรู้ถึงข้อมูลของพยานที่ปกปิด ตัวตนนั้น ทั้งนี้ ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่ปกปิดตัวตนโดยไม่ได้สวนก่อน

ในกรณีที่มีได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือมีการโต้แย้ง แต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้ง โดยชัดแจ้งศาลจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องโต้สวนก็ได้ แต่หากมีการโต้แย้ง พยานหลักฐานใดหรือเมื่อศาลเห็นเอง ให้ศาลดำเนินการโต้สวนพยานหลักฐานนั้น

เพื่อประโยชน์ในการค้นหาความจริง แม้ผู้คัดค้านจะมีได้ยื่นบัญชีระบุพยานหรือมิได้ส่ง พยานเอกสารพยานวัตถุหรือพยานหลักฐานอื่นต่อศาลตามวรรคหนึ่ง เพราะเหตุที่ผู้คัดค้านไม่มาศาล และไม่มีทนายความหรือแม้คู่ความจะมีได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานไว้ หรือมีการโต้แย้ง พยานหลักฐานภายหลังวันตรวจพยานหลักฐาน ศาลจะโต้สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน เพิ่มเติมก็ได้”

ข้อ 6 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคท้ายของข้อ 38 ของระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับ เลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562

“การสืบพยานบุคคลที่ใช้มาตรการปกปิดตัวตน ให้ดำเนินการด้วยวิธีทางเทคโนโลยีการสืบพยานในลักษณะการประชุมทางจอภาพและการแปลงเสียง ทั้งนี้ ในการสืบพยานบุคคลดังกล่าว ต้องจัดให้มีเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการควบคุมการสืบพยานนั้น”

ข้อ 7 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นข้อ 38/1 ของระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562

“ข้อ 38/1 กรณีที่ผู้คัดค้านโต้แย้งพยานที่ปกปิดตัวตนไม่ว่าในชั้นตรวจพยานหลักฐานตามข้อ 34 หรือในระหว่างการสืบพยานตามข้อ 38 ให้ศาลดำเนินการไต่สวนผู้ร้องถึงเหตุผลความจำเป็นในการอ้างอิงพยานหลักฐาน และสอบถามพยานที่ปกปิดตัวตนเป็นการลับและมีคำสั่งดังต่อไปนี้

(1) หากพยานที่ปกปิดตัวตนยินยอมให้เปิดเผยข้อมูลและใช้มาตรการอื่นในการคุ้มครองแทน ให้ศาลดำเนินการจัดให้มีการคุ้มครองพยานดังกล่าวตามมาตราใหม่เสียก่อนและจึงสืบพยานบุคคลนั้นต่อไป

(2) หากพยานที่ปกปิดตัวตนไม่ยินยอมที่จะเปิดเผยข้อมูล หรือศาลเห็นสมควรที่จะให้มีการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการนั้นต่อไป ให้ศาลดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมที่แยกต่างหากจากพยานที่ปกปิดตัวตนนั้น และห้ามมิให้พิพากษาลงโทษผู้คัดค้านเนื่องจากพยานบุคคลที่ปกปิดตัวตนแต่เพียงอย่างเดียว”

ข้อ 8 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นข้อ 40/1 ของระเบียบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งในเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562

“ข้อ 40/1 การจัดทำบันทึกถ้อยคำของพยานบุคคลตามข้อ 39 และ ข้อ 40 หากเป็นพยานซึ่งศาลอนุญาตให้ใช้มาตรการปกปิดตัวตน ให้ยกเว้นการระบุข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลนั้นในบันทึกถ้อยคำ

ประกาศ ณ วันที่ เดือน..... พ.ศ.

ลงชื่อ

ประธานศาลฎีกา



(ร่าง)

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

พ.ศ. ...

.....
โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย
คณะกรรมการการเลือกตั้ง

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญขึ้นไว้โดย
คำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าทีรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย
คณะกรรมการการเลือกตั้ง (ฉบับที่....) พ.ศ. ...”

มาตรา 2 พระราชบัญญัติให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
เป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกความในมาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย
คณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 44 เมื่อมีกรณีที่จะต้องดำเนินคดีอาญากับบุคคลใดเพราะเหตุกระทำความผิด
ตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ให้คณะกรรมการแจ้งให้พนักงานอัยการที่มีเขต
อำนาจเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป โดยให้ส่งสำนวนการไต่สวนหรือสำนวนการสอบสวนให้พนักงาน
อัยการเพื่อใช้เป็นสำนวนในการดำเนินคดีโดยถือว่าสำนวนการไต่สวนหรือสำนวนการสอบสวน
ดังกล่าวเป็นสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
โดยจะส่งตัวผู้ต้องหาไปพร้อมกับสำนวนการไต่สวนหรือสำนวนการสอบสวนหรือไม่ก็ได้ แต่พนักงาน
อัยการมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานตามมาตรา 42 ไต่สวนเพิ่มเติม หรือพนักงานอัยการจะดำเนินการไต่
สวนหรือสอบสวนเพิ่มเติมเองก็ได้ ถ้าพนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาล และเป็นกรณีที่ไม่มีตัวผู้ถูก
กล่าวหาให้ศาลออกหมายเรียกหรือออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหาตามควรแก่กรณี เพื่อดำเนินคดีต่อไปแต่
ถ้าพนักงานอัยการเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ให้เสนอเรื่องต่ออัยการสูงสุดเพื่อวินิจฉัย เมื่ออัยการสูงสุด
วินิจฉัยประการใดให้แจ้งให้คณะกรรมการทราบ ในกรณีอัยการสูงสุดสั่งไม่ฟ้อง ให้แจ้งเหตุผลให้
คณะกรรมการทราบ และให้คณะกรรมการเผยแพร่เหตุผลดังกล่าวให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป

หากสำนวนการไต่สวนหรือสำนวนการสอบสวนซึ่งส่งให้พนักงานอัยการดำเนินคดีอาญา
ตามวรรคหนึ่ง มีการปกปิดข้อมูลของพยานในชั้นพิจารณาคดีของศาลฎีกาหรือ
ศาลอุทธรณ์จนศาลมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของ

ผู้ถูกกล่าวหา และพยานซึ่งปกปิดข้อมูลดังกล่าวไม่ประสงค์จะเบิกความต่อศาลในคดีอาญา ให้ศาลในคดีอาญารับฟังคำเบิกความในชั้นสืบสวนหรือไต่สวนรวมทั้งชั้นพิจารณาคดีของศาลเป็นพยานบอกเล่า โดยให้ถือว่ากรณีดังกล่าวเป็นกรณีมีเหตุจำเป็น เนื่องจากไม่สามารถนำบุคคลซึ่งเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นด้วยตนเองโดยตรงมาเป็นพยานได้ และมีเหตุผลสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะรับฟังพยานบอกเล่า

ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ถ้าเป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น คณะกรรมการจะมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัด ในจังหวัดที่จัดให้มีการเลือกตั้งเป็นผู้ดำเนินการตามวรรคหนึ่งแทนคณะกรรมการก็ได้

เมื่อมีกรณีที่จะต้องร้องขอต่อศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์เพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ให้คณะกรรมการมีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ได้โดยตรง หรือจะมอบหมายให้กรรมการหรือเจ้าพนักงานตามมาตรา 42 เป็นผู้ดำเนินการแทนคณะกรรมการก็ได้ และให้ศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์แล้วแต่กรณี นำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการมาใช้เป็นหลักในการพิจารณา แต่เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้ศาลมีอำนาจสั่งไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้

ในคดีที่ต้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ให้คณะกรรมการหรือผู้ซึ่งคณะกรรมการมอบหมายเป็นผู้มีอำนาจในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

ในการดำเนินคดีแพ่ง คดีอาญา หรือคดีปกครองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ให้คณะกรรมการได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง”

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นายกรัฐมนตรียุติ

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ คือ โดยที่ได้มีกฎหมายคุ้มครองพยานในคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง เพื่อให้การดำเนินการคุ้มครองพยานดังกล่าวเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และมีขั้นตอนการดำเนินการตามกฎหมายที่ชัดเจน สร้างความเป็นธรรมให้กับทุกฝ่ายจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อสกุล	นางโชติกา วัชรินทร์รัตน์
วัน เดือน ปี เกิด	31 พฤษภาคม 2528
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
ที่อยู่ปัจจุบัน	จังหวัดนครราชสีมา
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรีนิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ปีการศึกษา 2551
ประวัติการทำงาน	สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดนครราชสีมา พนักงานสืบสวนและไตสวนชำนาญการ

